



**T.C.  
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
İKTİSAT ANA BİLİM DALI**

**GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE  
DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE  
YATIRIMLARI İLE EKONOMİK  
BÜYÜME İLİŞKİSİNİN ANALİZİ**

**Merve RUTBİL**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**KAHRAMANMARAŞ  
TEMMUZ-2019**



**T.C.  
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
İKTİSAT ANA BİLİM DALI**

**GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE  
DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE  
YATIRIMLARI İLE EKONOMİK  
BÜYÜME İLİŞKİSİNİN ANALİZİ**

**DANIŞMAN : Prof. Dr. Hüseyin AĞIR  
JÜRİ : Doç. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN  
JÜRİ : Dr. Öğr. Üyesi Enver GÜNAY**

**Merve RUTBİL**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**KAHRAMANMARAŞ  
TEMMUZ-2019**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE DOĞRUDAN  
YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI İLE EKONOMİK  
BÜYÜME İLİŞKİSİNİN ANALİZİ**

Merve RUTBİL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kod No:

Bu Tez 05/07/2019 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından  
Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Kabul Edilmiştir

Prof. Dr. Hüseyin AĞIR  
BAŞKAN

Doç. Dr. Ceyhan Can ÖZCAN  
ÜYE

Dr. Öğr. Üyesi Enver GÜNAY  
ÜYE

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet EYİCİL  
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

**KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**  
**İKTİSAT ANA BİLİM DALI**

**ÖZET**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE DOĞRUDAN YABANCI  
SERMAYE YATIRIMLARI İLE EKONOMİK BÜYÜME  
İLİŞKİSİNİN ANALİZİ**

**Merve RUTBİL**

**Danışman : Prof. Dr. Hüseyin AĞIR**

**Yıl : 2019, Sayfa:**

**Jüri : Prof. Dr. Hüseyin AĞIR (Başkan)**  
**: Doç. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN (Üye)**  
**: Dr. Öğr. Üyesi Enver GÜNAY (Üye)**

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, geldiği ülke ekonomisini pek çok açıdan etkileyebilmektedir. En önemli etkilerinden birisi milli gelire sağladığı net katkıdan dolayıdır. Yabancı sermaye yatırımları, gittiği ülkeye teknoloji transferi yoluyla yeni iş sahalarının açılmasına ve istihdamın yükselmesine katkı sağlayarak gelir artışı sağlayabilmektedir. Bununla birlikte doğrudan yabancı yatırımlarla gelen yeni yönetim teknikleri, işletmecilik bilgisi, organizasyon ve teknik bilgi, zamanla benimsenerek yerli yatırımların verimliliğini artırmakta ve üretimi teşvik etmektedir. Dolayısıyla doğrudan yabancı sermaye yatırımları ülkelerin ekonomik büyümelerini etkileyen önemli unsurlardan birisidir.

Bu çalışmada, ülkeye gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi yeni nesil panel ekonometrik testlerle ampirik olarak incelenmektedir. Dünya Bankasının sınıflandırılmasına göre seçilen, üst-orta gelir grubu ülkelerinin bazıları için 1985-2017 dönemindeki yıllık verileriyle ve ekonomik büyüme ile doğrudan yabancı sermaye girişlerinin temel değişkenler olarak yer aldığı ekonometrik modellere, sabit sermaye yatırımları da kontrol değişkeni olarak eklenerek ekonometrik tahminler yapılmıştır.

Buna göre, seçilmiş üst-orta gelir grubu ülkelerinde, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki bulgulanamamıştır. Başka bir ifadeyle değişkenler arasında bir eşbütünleşme yoktur. Değişkenler için yapılan nedensellik analizi de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyümenin nedeni olmadığını göstermektedir.

**Anahtar Kelimeler: Makroekonomik Göstergeler, Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları, Ekonomik Büyüme, Yeni Nesil Panel Ekonometrik Testler**

**DEPARTMENT OF ECONOMICS  
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES  
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY**

**ABSTRACT**

**MASTER'S THESIS**

**ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN FOREIGN  
DIRECT INVESTMENTS AND ECONOMIC GROWTH IN  
DVELOPING COUNTRIES**

**Merve RUTBİL**

**Counsellor : Prof. Dr. Hüseyin AĞIR**

**Year : 2019, Pages: 102+VII**

**Jury : Prof. Dr. Hüseyin AĞIR (Chairperson)  
: Assoc. Prof. Ceyhun Can ÖZCAN (Member)  
: Assist. Prof. Üyesi Enver GÜNAY (Member)**

Foreign direct investments can affect host country's economy in many aspects. One of the most important effects is its contribution to national income. Foreign direct investments can provide income growth in host country by contributing to create new employment opportunities via technology transfer, and to increase in employment. At the same time, new management techniques, business knowledge, and organizational and technical knowledge came with foreign direct investment are adopted in time, thus, increase efficiency of investments and incentivize production. Therefore, foreign direct investment is one of important factors effecting countries' economic growth.

In this study, the effect of inflowing foreign direct investments on economic growth is empirically investigated via new generation panel data analysis. For high-middle income countries chosen according to World Bank classification, econometric estimations are made by adding fixed capital investments as control variable to econometric models that annual economic growth and foreign direct investment data for 1985-2017 period are included as basic variables.

According to results, there is not a long-term relationship between foreign direct investments and economic growth for chosen high-middle income countries. In other words, there is not a cointegration between variables. The causality analysis performed for these variables also demonstrates that foreign direct investments are not causes of economic growth.

**Key Words: Macroeconomic Indicators, Foreign Direct Investments, Economic Growth, New Generation Panel Econometric Tests.**

## ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım bu çalışmada, özellikle son yıllarda kullanılan panel ekonometrik yöntemlerin kullanılmasına özen göstererek, doğrudan yabancı sermaye girişlerinin ekonomik büyüme üzerine olan etkisini seçilmiş gelişmekte olan ülkeler için analiz ederek, söz konusu ülkeler için bir makroekonomik performans karşılaştırması yapmaya çalıştım.

Bu konuda öncelikle önemli yardımlarını gördüğüm tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Hüseyin AĞIR hocama sonsuz teşekkürler ediyorum. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünün en başta bölüm başkanı Prof. Dr. İbrahim ÖRNEK olmak üzere bölümümüzün birbirinden değerli öğretim üyelerine ve yardımcılarına ayrıca çok teşekkürler ediyorum.

Hayatımın her alanında ve yüksek lisans eğitimim sırasındaki özverili destekleri için başta ikiz kardeşim Kübra RUTBİL olmak üzere aileme de ayrıca teşekkürlerimi bir borç bilmekteyim. İyi ki varsınız.

Merve RUTBİL  
KAHRAMANMARAŞ-2019

## İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VI
TABLolar LİSTESİ.....	VII
1. GİRİŞ.....	1
2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR.....	3
3. DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI ve MAKROEKONOMİK GÖSTERGELERİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	8
3.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları.....	8
3.1.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Nedenleri.....	9
3.1.2. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Açıklayan Teoriler.....	10
3.1.2.1. Tekel Üstünlüğü Teorisi.....	10
3.1.2.2. Oligopolcü Tepki Teorisi.....	10
3.1.2.3. İçselleştirme Teorisi.....	11
3.1.2.4. OLI Modeli (Eklektik Paradigma).....	11
3.1.3. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Etkileyen Unsurlar.....	11
3.1.4. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Etkileri.....	12
3.2. Makroekonomik Değerlendirmeler.....	13
3.2.1. Cari İşlemler Dengesi (Current Account Balance- CA).....	13
3.2.2. İhracat (Export- “İhr.”).....	14
3.2.3. Dış Borç Stoku (External Debt Stocks- DB).....	14
3.2.4. Doğrudan Yabancı Yatırım (Foreign Direct Investment- DYY).....	15
3.2.5. Kişi Başına GSYİH (GDP Per Capita – “GSYİH”).....	15
3.2.6. Yatırım (Gross Fixed Capital Formation- “Yat.”).....	15
3.2.7. Tasarruflar (Gross Saving- “Tas”).....	16
3.2.8. İşsizlik (Unemployment- “İşz.”).....	16
3.2.9. Enflasyon (Inflation “Enf.”).....	17
3.3. Üst-Orta Gelirli Ülkelerin Makroekonomik Göstergelerinin Değerlendirmesi... ..	18
3.5. Makroekonomik Performanslarının Topluca Değerlendirilmesi.....	40
4.1. Ekonometrik Metodoloji.....	42
4.1.1. Katsayı Homojenlik Testi.....	42
4.1.2. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi.....	43
4.1.3. Panel Birim Kök Testleri.....	44
4.1.3.1. Birinci Nesil Panel Birim Kök Testleri.....	45
4.1.3.2. İkinci Nesil Panel Birim Kök Testleri.....	45
4.1.3.3. Yapısal Kırılmalı Panel Birim Kök Testleri.....	45
4.1.3.3.(1). Nazlıoğlu ve Karul (2017) Fourier Panel LM Testi.....	45
4.1.4. Panel Eşbütünleşme Testi.....	47
4.1.5. Nedensellik Testi: Konya (2006).....	48
4.2. Ekonometrik Tahminler.....	49
4.3. Homojenite Testi.....	50
Ekonometrik modelin homojenlik testleri, Tablo 4.2.’de sunulmaktadır.....	50
4.4. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi.....	50
4.5. Panel Birim Kök Testleri.....	51
4.6. Panel Eş Bütünleşme Testleri.....	53
4.7. Panel Nedensellik Testleri.....	53
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	55
KAYNAKLAR.....	57

ÖZ GEÇMİŞ .....	62
EKLER .....	63



## KISALTMALAR LİSTESİ

\$	: ABD Doları
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
CA	: Cari İşlemler Dengesi
CD	: Cross Section Dependent
CDLM	: Cross Section Dependent Lagrange Multiplier
DB	: Dış Borç Stoğu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DYY	: Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları
ECM	: Error Correction Mechanism
Enf.	: Enflasyon
FDI	: Foreign Direct Investment
GFCF	: Gross Fixed Capital Formation
GOÜ	: Gelişmekte Olan Ülkeler
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	: International Monetary Fund
İşz.	: İşsizlik
KBGSYİH	: Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
LM	: Lagrange Multiplier
MINT	: MINT Ülkeleri, Meksika, Endonezya, Nijerya, Türkiye
N	: Gözlem Sayısı
T	: Zaman
Tas.	: Tasarruf
Vb.	: ve benzeri
WB	: World Bank
WDI	: World Development Indicators
Yat.	: Yatırım

## TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Arnavutluk için Makroekonomik Göstergeler .....	18
Tablo 3.2. Cezayir için Makroekonomik Göstergeler .....	19
Tablo 3.3. Ermenistan için Makroekonomik Göstergeler .....	20
Tablo 3.4. Azerbaycan için Makroekonomik Göstergeler .....	20
Tablo 3.5. Belarus için Makroekonomik Göstergeler .....	21
Tablo 3.6. Belize için Makroekonomik Göstergele .....	21
Tablo 3.7. Bosna Hersek için Makroekonomik Göstergeler .....	22
Tablo 3.8. Botsvana için Makroekonomik Göstergeler .....	23
Tablo 3.9. Brezilya için Makroekonomik Göstergeler .....	23
Tablo 3.10. Bulgaristan için Makroekonomik Göstergeler .....	24
Tablo 3.11. Çin için Makroekonomik Göstergeler .....	24
Tablo 3.12. Kolombiya için Makroekonomik Göstergeler .....	25
Tablo 3.13. Kostarika için Makroekonomik Göstergeler .....	26
Tablo 3.14. Dominik Cumhuriyeti için Makroekonomik Göstergeler.....	26
Tablo 3.15. Ekvator için Makroekonomik Göstergeler .....	27
Tablo 3.16. Fiji için Makroekonomik Göstergeler .....	27
Tablo 3.17. Gabon için Makroekonomik Göstergeler.....	28
Tablo 3.18. Guatemala için Makroekonomik Göstergeler .....	29
Tablo 3.19. Guyana için Makroekonomik Göstergeler.....	29
Tablo 3.20. İran için Makroekonomik Göstergeler.....	30
Tablo 3.21. Jamaika için Makroekonomik Göstergeler.....	30
Tablo 3.22. Ürdün için Makroekonomik Göstergeler .....	31
Tablo 3.23. Kazakistan için Makroekonomik Göstergeler .....	31
Tablo 3.24. Lübnan için Makroekonomik Göstergeler .....	32
Tablo 3.25. Malezya için Makroekonomik Göstergeler.....	33
Tablo 3.26. Mairutus için Makroekonomik Göstergeler.....	33
Tablo 3.27. Meksika için Makroekonomik Göstergeler.....	34
Tablo 3.28. Namibya için Makroekonomik Göstergeler.....	34
Tablo 3.29. Kuzey Makedonya için Makroekonomik Göstergeler.....	35
Tablo 3.30. Paraguay için Makroekonomik Göstergeler.....	35
Tablo 3.31. Peru için Makroekonomik Göstergeler .....	36
Tablo 3.32. Romanya için Makroekonomik Göstergeler .....	36
Tablo 3.33. Rusya için Makroekonomik Göstergeler .....	37
Tablo 3.34. Samoa için Makroekonomik Göstergeler .....	38
Tablo 3.36. Güney Afrika için Makroekonomik Göstergeler.....	39
Tablo 3.37. Tayland için Makroekonomik Göstergeler .....	39
Tablo 3.38. Türkiye için Makroekonomik Göstergeler .....	40
Tablo 4.1. Değişkenlerin Açıklanması .....	49
Tablo 4.2. Homojenite Test Sonuçları.....	50
Tablo 4.3. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi.....	50
Tablo 4.4. LGDP Değişkeni Fourier LM Birim Kök Testi Sonuçları.....	51
Tablo 4.5. LFDI Değişkeni Fourier LM Birim Kök Testi.....	52
Tablo 4.6. LIN Değişkeni Fourier LM Birim Kök Testi.....	52
Tablo 4.7. Yapısal Kırılmalı Eş Bütünleşme Test Sonuçları.....	53
Tablo 4.9. Panel Granger Nedensellik Test Sonuçları - Konya (2006).....	54

## 1. GİRİŞ

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları (DYY -foreign direct investment- FDI)) uluslararası sermaye hareketleri türlerinden birisidir. Uluslararası sermaye hareketleri, ulusal sınırları aşarak ülkeye giren ya da ülkeden çıkan sermaye hareketleri olarak ifade edilirler. Uluslar arası, özel ve resmi sermaye hareketleri ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları olarak kategorize edilebilirler.

Uluslararası özel sermaye hareketleri; ticari koşullar altında sermayenin bir ülkeden başka bir ülkeye hareketini ifade etmektedir. Sermaye sahiplerinden gelir karşılığında fon ihtiyacı olanlara aktarılmasına da mali işlem denilmektedir. Mali işlemler ülke içerisinde olmayıp, bir ülkeden başka ülkelere doğru hareket ettiğinde ise uluslararası mali işlem olarak adlandırılmaktadır. Para ve sermaye piyasalarında uluslar arası mali işlem şeklinde gerçekleşen, uluslararası özel sermaye hareketleri vadesi bir yıldan azsa kısa vadeli; 1-5 yıl arasında olursa orta vadeli ve eğer 5 yıldan uzun olursa da uzun vadeli sermaye hareketleri olarak kategorize edilirler. Sermaye piyasalarındaki işlemler, tahvil, hisse senedi vb. gibi menkul kıymetlerin alım satımı yoluyla olur ve portföy yatırımları olarak da adlandırılır (Kara, 2002).

Yabancı yatırımlar, kaynakların başka bir ülkeye taşınması şeklinde ifade edilebilir. Portföy yatırımları dışında kalan ve bir veya birden fazla uluslararası yatırımcının tamamına sahip olarak veya yerli bir veya birkaç firma ile ortaklık halinde gerçekleştirdiği yatırımlar, DYY olarak tanımlanmaktadır (DPT, 2000: 1). Başka bir ifadeyle DYY, sınır ötesinde üretimde bulunmak, yabancı ülkelerde fabrika, bina, üretim tesisi kurmak ya da mevcut tesisleri satın almak yoluyla faaliyetlerde bulunmak olarak ifade edilebilir. Çok uluslu şirketler tarafından gerçekleştirilen DYY'ler, gittiği ülkeye teknik bilgi, know how, patent, ticari marka, işletmecilik bilgisi ve denetim yetkisi gibi bilgileri de götürmektedir.

Ekonomik Büyüme kavramıyla anlatılmak istenen şey ise, bir ekonomide bir dönemde reel olarak üretilen her şeyin önceki dönem reel üretiminden farkıdır. Niceliksel bir değerdir. Eğer reel üretim önceki dönem reel üretiminden fazlaysa ekonomik büyüme, az ise de ekonomik küçülmeden bahsedilir.

Ekonomik büyümenin sağlanabilmesi çok çeşitli faktörlerin artırılmasıyla mümkündür. Bununla birlikte ekonomik büyüme uzun dönemi kapsayan bir süreçtir. İşgücündeki artış ile sermaye birikimindeki artış eski büyüme modellerinde (Neo-Klasikler) ekonomik büyümenin belirleyicilerini oluştururken, yeni büyüme modellerinde (İçsel Büyüme), örneğin işgücünün niteliğindeki artış veya beşeri sermayenin artmasıyla yaratılan teknolojik yenilikler büyümenin belirleyicileri olarak ileri sürülmektedir. Bununla birlikte yatırımları karşılayabilecek tasarruf yetersizliği durumunda, bir şekilde yurtdışı tasarrufların yerli ekonomiye çekilmesi gerekmektedir. DYY'nin ekonomik büyümedeki rolü, tasarruf açıklarının kapatılmasıyla olduğu kadar bunların yerli ülkeye getirdikleri bilgi birikimiyle de ilgilidir. Burada vurgulanmak istenilen şey, DYY'nin, teknik bilgi, pazarlama yeteneğinin organizasyonu ve yönetim sistemleri, yeni meteryaller üretimi ve pazar imkanları sağlaması ile teknoloji transferi yoluyla verimlilik ve etkinliğin artırılmasını ve ihracatın artırılmasını sağlamasıdır. Diğer taraftan DYY'ler ihracatçıları ve yatırım yapmak isteyenleri özendirerek, özel sektörü teşvik ederek beşeri kaynakların kapasitesini arttırmaktadır (Gerni vd., 2014: 2).

Süreklilik kazanan DYY hareketleri ile DYY'nin üretimi arttırıcı mekanizmaları uyarması ekonomik büyüme için önemlidir. DYY'nin beraberinde teknolojiyi de transfer ederek yönetim becerisini arttırması yerli ülkede sermaye birikimini, rekabeti, ürün çeşitlerini ve kalitesini de artırabilmektedir (Erdilek, 1998: 15).

Bu yüksek lisans tezinin amacını, DYY girişlerinin gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümeye katkısının araştırılması oluşturmaktadır. İlgili literatür çok çeşitli bilimsel çalışmalarla konuyu ampirik olarak araştırmış fakat ilgili değişkenlerin etkileri üzerine bir konsenüs ortaya konulamamıştır. Bazı çalışmalarda DYY'ler ekonomik büyümeye katkı sağlamışlarken, bazı çalışmalarda DYY'nin herhangi bir katkısına rastlanılmadığı anlaşılmaktadır.

Bu çalışmanın ilgili literatürden ilk farkı, seçili olan gelişmekte olan ülkeler örneğinden oluşmaktadır. Buna göre gelişmekte olan ve dünyanın değişik bölgelerinde bulunan ve Dünya Bankası'nın ülkeleri gelirlerine göre sınıflandırılmasında kullandığı, üst orta gelir grubu ülkelerinden veri varlığının en fazla olduğu ülkeler içinden 20 (yirmi) ülke (analizlerdeki sırasıyla Cezayir, Belize, Bostvana, Brezilya, Çin, Kolombiya, Kostarika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, Guyana, Jamaika, Ürdün, Malezya, Mairutus, Meksika, Paraguay, Peru, Güney Afrika, Tayland ve Türkiye) için ampirik tahminler yer alacaktır. Diğer bir farkı ise gelişen panel ekonometrik yöntemlerin kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre, homojenite testleri, yatay kesit bağımlılığı testleri, yapısal kırılmaları dikkate alan panel birim kök testleri, yapısal kırılmaları dikkate alan panel eşbütünleşme testleri ve panel nedensellik testleri gibi yeni nesil ekonometrik testlerin kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Tez şu aşamalardan oluşmaktadır. Öncelikte tezde tez yazım yönergelerinin zorunlu kıldığı ana bölümlere yer verilmektedir. Giriş kısmı bu kısımlardan ilkinin oluşturmaktadır. Giriş'ten sonraki ana 2 numaralı ana başlıkta ise, tarafımdan ulaşılabilen ve özellikle de son yıllarda yapılmış olan ampirik çalışmaların yer verildiği önceki çalışmalar kısmı yer almaktadır. Bu bölüm ekonometrik tahminler için de saçı ayağı oluşturmaktadır. Sonraki bölümde, 3. ana başlık, DYY ile ilgili kavramsal tartışmalara yer verilerek, verilerine ulaşılabilen üst orta gelir grubu ülkeleri için bir makroekonomik performans tartışmasına yer verilmektedir. Sonraki ana bölümde ise, 4. ana başlık, panel veri ekonometrisindeki son değişikliklerin de kullanılacağı ekonometrik yöntem ve tahminlerin yer aldığı zaman açısından daha fazla verisine ulaşılabilen üst orta gelir grubuna ait olan ülkeler için ampirik tahminler yer alacaktır. Nihayet tez en son bölümde, 5. ana başlık, sonuç ve de öneriler kısmına yer verilerek, tezin genel bir değerlendirilmesi ve sonuç ve önerilere yer verilerek bitirilecektir. Ampirik tahminlerin sonuç çıktılarının yer alacağı ekler kısmında ise tahminlerin düzenlenmemiş halleri sunulmaktadır.

Ampirik çalışmalardan elde edilen sonuçlar, üst orta gelir grubuna ait olan 20 ülkede DYY ile ekonomik büyüme göstergesi arasında uzun dönemli bir ilişkinin olmadığını göstermektedir. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinde ise, hem DYY'den ekonomik büyümeye, hem de ekonomik büyümeden DYY'ye doğru nedensel bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuç veri ülke grubu ve veri dönemde DYY'nin ekonomik büyümeye katkı yapmadığına kanıt olarak sunulabilmektedir.

## 2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR

İlgili yazında DYY ile ekonomik büyüme ilişkisi üzerine geniş bir literatürün olduğu görülmektedir. Konunun hem ülke grupları hem de ülke örnekleri şeklinde ele alındığı başka bir ifadeyle zaman serileri ve panel ekonometrik analiz verilerinin kullanıldığı ve birbirinden farklı değişkenler yardımıyla değişik ekonometrik yöntemlerle elde edilen sonuçların literatürü zenginleştirdiği anlaşılmaktadır. Teorik olarak beklenen durum DYY'nin ekonomik büyümeyi pozitif etkileme yönündedir. Bununla birlikte yapılan ampirik çalışmalar arasında tam bir görüş birliğinin bulunmadığı da ortadadır. Çalışmalardan bazıları DYY'nin ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği şeklindeki sonuçlara işaret ederken bazı çalışmalar DYY'nin ekonomik büyümeyi etkilemediği şeklinde sonuçlanmıştır. İki değişken arasındaki çeşitli nedensellik analizlerinde de durum aynı şeye işaret etmektedir: Buna göre değişkenler arasında DYY'den ekonomik büyümeye doğru ya da ekonomik büyümeden DYY'ye doğru veya çift yönlü nedensel ilişkilerin ya da değişkenler arasında nedensel bir ilişkinin olmadığı şeklinde raporlara rastlanabilmektedir. Öte yandan konu ile ilgili ekonometrik araştırmalar, DYY ve ekonomik büyüme konusunu ele alırken, iki değişkenli çalışmalarla birlikte değişik makroekonomik değişkenlerle olan ilişkilere de yer vermektedirler. Örneğin bir kısım çalışmalar, ekonomik büyüme denklemlerinde DYY'nin yanında istihdam, tasarruflar, yatırımlar, gelir dağılımı göstergeleri vb. gibi değişkenlere de yer verirken; bazı çalışmalar da ise DYY'ler ile birlikte Ar-Ge harcamaları, beşeri sermaye, teknolojik yenilik, dış ticaret, sermaye piyasaları değişkenleri vb. gibi değişkenlerin etkisini de aynı ekonometrik modellerde araştırmaktadırlar.

Ekonomik büyüme üzerine DYY'nin etkilerini inceleyen çalışmalar arasında tam bir görüş birliği olmamasıyla birlikte baskın görüş; iki değişken arasında birbirine yakın ya da paralel bir ilişkinin olduğu yönündedir. Öte yandan, DYY'nin büyüme üzerine etkilerini ele alan çalışmaların sonuçları, genelde DYY'nin ekonomik büyümeyi artırıcı etkilerinin ortaya çıkabilmesi için geliştirmekte olan ülkelerin uygun-destekleyici yatırım ortamını hazırlaması ve minimum bir kalkınma düzeyine erişmiş olması gerekliliğine işaret etmektedir (Arslan ve Kökocak, 2006).

Literatür gözden geçirildiğinde, hemen her çalışmada konu ile ilgili önceki çalışmalara değinildiği görülmektedir. Alagöz vd., (2008)'in çalışmalarında yer verilen literatürde, birbirinden farklı ülkelerin durumlarını resmeden araştırmalarda, Carkovic ve Levine (2002), ülkelerin farklı seviyelerde olmaları durumunda DYY'nin ekonomik büyüme üzerinde güçlü bir etkisinin olmayacağını ileri sürmektedir. Akinlo (2004), özel ve gecikmeli yabancı sermayenin ekonomik büyüme üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı bulgusunu ileri sürdüğünü belirtmektedir. Buna karşılık ampirik çalışmaların çoğunda bazı şartlar altında DYY'nin ülke ekonomileri üzerinde pozitif etkileri olduğu sonucu paylaşılmaktadır. Borensztein vd. (1998) ile Xu (2000) ülkelerin eğitim düzeyinin yüksek olması durumunda DYY'nin büyümeyi pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Alfaro vd., (2004), Durham (2004) ve Hermes ve Lensink (2003), DYY'nin büyüme üzerinde olumlu etkilerinin ancak ülkelerin gelişmiş finansal piyasalara sahip olmaları ile mümkün olacağını ileri sürdüğünü belirtmektedir. Gruben ve Mclead (1998) ile Zhang (1999, 2001) ise DYY'nin ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini ortaya koymuşlardır.

Dereli (2018) tarafından derlenip rapor edilen ve farklı ülke örneklerinden oluşan çalışmaların genel sonuçları DYY'nin büyümeye olan etkisini işaret etmektedir. Yazar, bu çalışmalardan bazıları ve elde edilen bulguları şu şekilde sıralamaktadır:

Simionescu (2016), 28 AB ülkesinde 2008-2014 döneminde DYY ile büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analiz yöntemiyle araştırmış ve değişkenler arasında karşılıklı ve pozitif bir ilişki tespit etmiştir. Batten ve Vo (2009), 1980-2003 döneminde 79 ülke örneğindeki panel veri analizinde DYY'nin ekonomik büyüme üzerinde güçlü bir pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ajaga ve Nunnenkamp (2008) ise ABD'de 1997-2001 dönemi için DYY ile büyüme arasındaki ilişkiyi, Johansen eşbütünleşme testi ve Toda-Yamamoto nedensellik testi ile incelemiş, uzun dönemli karşılıklı bir nedensellik ilişkisi tespit etmişlerdir şeklinde ifade etmiştir. Hansen ve Rand (2006), 31 gelişmekte olan ülkeye yönelik olarak 1970-2000 dönemini kapsayan araştırmalarında panel eşbütünleşme ve Granger nedensellik testlerinden yararlanmışlar ve karşılıklı nedensellik ilişkisinin yanı sıra, uzun dönemde yabancı sermaye yatırımlarının büyümeyi beslediği sonucuna ulaşmışlardır. Li ve Liu (2005), 1970-1999 dönemi için 84 ülkeyi dahil ettikleri panel veri analizinde DYY'nin ekonomik büyümeyi pozitif etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Chowdhury ve Mavrotas (2005) ise, Toda-Yamamoto nedensellik testini kullanarak 1969-2000 döneminde Malezya, Şili ve Tayland'da ekonomik büyüme ile DYY ilişkisini Malezya ve Tayland'da değişkenler arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır şeklinde rapor etmişlerdir. Choe (2003), 1971-1995 dönemi verileriyle ulaştığı panel analizi ile 80 ülkede DYY ile büyüme arasındaki ilişkide, değişkenler arasında karşılıklı nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Compos ve Kinoshita (2002), Orta ve Doğu Avrupa ile eski Sovyetler Birliği olmak üzere 25 ülke üzerine yaptıkları çalışmalarında DYY'nin ekonomik büyümeyi olumlu etkilediğini tespit ettiklerini, çalışmalarının literatür kısmında rapor etmişlerdir.

DYY ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki üzerine yapılan panel ekonometrik çalışmaların incelenmesinde bir kısım çalışmaların DYY'nin ekonomik büyümeye olumlu katkıda bulunduğunu ortaya koyduğu sonucuna ulaştığı anlaşılmaktadır (Yılmaz, 2008: 83-84): Blomström v.d. (1992), Balasubramanya m v.d. (1996), Shan v.d. (1997) Barrell ve Pain (1997) Borensztein v.d. (1998) Bende-Nabende ve Ford (1998) De Mello, Jr.(1999) Ito (1999) Konings (1999) Berthélemy ve Démurger (2000) Nair-Reichert ve Weinhold (2001) Obwona (2001) Calvo ve Sanchez-Robles (2001), Chakraborty Basu (2002), Choe (2003), Basu v.d. (2003), Hansen ve Rand (2004), Chowdhury ve Mavrotas (2005), Khawar (2005) Kottaridi (2005). Diğer taraftan, bazı çalışmalarda ise değişkenler arasındaki ilişkide belirsiz sonuçların ortaya konulduğu görülmektedir: Kholdy (1995) Mbekeani (1997) Bashir (1998) Agosin ve Mayer (2000) Ericsson ve Irandoust (2001), Carkovic ve Levine (2002).

Gerni vd., (2014) çalışmalarında ise konu farklı bir şekilde ele alınarak, DYY'nin ekonomik ve siyasal liberalizasyona duyarlılığı ifade edilmektedir. Buna göre, demokratikleşme ve hukukun üstünlüğüne bağlılığın yabancı sermayeye güven veren temel unsur olduğu belirtilmektedir.

Ağır ve Rutbil (2019), DYY ile ekonomik büyüme ilişkisini, sabit sermaye yatırımları kontrol değişkenini de kullanarak Türkiye ekonomisi örneğinde zaman serileri ekonometrisinin, etki- tepki, varyans ayrıştırması ve Granger nedensellik analizleri yardımıyla araştırmışlardır. Türkiye ekonomisi için, değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olmadığını rapor ettikten sonra, yazarlar ilgili testler aracılığıyla Türkiye'de DYY'ler ile ekonomik büyüme arasında bir ilişkisinin olmadığını rapor etmişlerdir. Bu durumun da Türkiye'ye gelen DYY'nin yetersizliğine vurgu yaparak açıklamışlardır.

Öncü ve Çelik (2018), çalışmasında DYY ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi BRIC ülkeleri için 1998-2016 dönemini ele alarak tahmin etmişlerdir. GSYH ve DYY değişkenlerinin kullanıldığı çalışmada yatay kesit bağımlılığına dayalı

testlerden sonra panel nedensellik analizleri uygulanmıştır. Sonuçta ise ekonomik büyümeden DYY'ye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi rapor edilmiştir.

Makun (2018), çalışmasında DYY ve ekonomik büyüme ilişkisini, Fiji adaları cumhuriyeti için araştırmıştır. Uzun dönem ARDL eşbütünleşme yaklaşımı ve kısa dönem ECM'nin kullanıldığı tahminlerde GSYİH, DYY, işçi gelirleri (Remittance) ve ithalat değişkenleri kullanılarak 1980-2015 dönemi verileriyle tahmin edilmiş ve değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisi bulgulanmıştır. Sonuçta ithalat göstergesi ekonomik büyümeyi olumsuz etkilerken, işçi gelirleri ile DYY göstergeleri ise ekonomik büyümeyi kısa ve uzun dönemde olumlu etkilemiştir.

Boquiong ve Benjamin (2018), çalışmalarında MINT ülkeleri (Meksika, Endonezya, Nijerya ve Türkiye) için DYY ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel eşbütünleşme ve panel ECM analizleriyle tahmin etmişlerdir. DYY, GSYİH, enerji tüketimi, hisse senedi stoğu (capital stock) işgücü ve enflasyon değişkenleri kullanılmıştır. 1990-2014 dönemi yıllık verilerin kullanıldığı çalışmada ülkelere özgü sonuçlar elde edilmişken, değişkenler arasında çift yönlü ve tek yönlü ilişkiler rapor edilmiştir.

Kılıç ve Güllü (2018) konu ile ilgili çalışmalarında DYY ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi, sermaye değişkeninin de modellerine ekleyerek Avustralya, Rusya, Kanada, Şili, Çin, Endonezya, Japonya, Kore, Malezya, Meksika ve ABD ülkeleri olmak üzere 11 ekonomi için 1990-2016 dönemini ele alarak incelemiştir. Johansen Fisher Panel Eşbütünleşme Testi ve Kao Eşbütünleşme testi sonuçları, değişkenler arasındaki ilişkiye işaret etmektedir. Dumitrescu ve Hurlin (2012) panel Granger nedensellik analizine göre ise de, DYY'den ekonomik büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisi tespit edildiği görülmektedir.

Nur ve İlber (2017)'in çalışmaları, 18 gelişmekte olan ülkeye ait DYY girişleri üzerinde etkili olduğu düşünülen 12 farklı değişkenin, 1996–2014 dönemi verileri için panel veri yöntemiyle analiz edilmiştir. Eşbütünleşme analizinin yapıldığı çalışma sonucunda, yolsuzluk kontrolü, dışa açıklık oranı, teknoloji, toplam işgücü ve hukukun üstünlüğü değişkenlerinin DYY girişlerini olumlu yönde etkilediği, borç stoku, gayri safi sabit sermaye ve altyapı değişkeninin ise DYY girişlerini olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Alvarado, vd., (2017), çalışmalarında 19 Latin Amerika ülkesinde ekonomik büyüme üzerinde DYY'nin etkisi incelenmiştir. 1980-2014 dönemi verileriyle, Cobb-Douglas tipi üretim fonksiyonu, panel ekonometrik yöntemlerle (random effect) tahmin edilmiştir. Modelde ekonomik büyümeyi etkileyen DYY değişkeni ile fiziksel sermaye ve işgücü değişkenleri kullanılmıştır. Bununla birlikte, adı geçen değişkenlere, sektörel göstergelerin de eklendiği görülmektedir. Sonuç olarak DYY'nin ekonomik büyüme üzerinde açık bir şekilde etkisi rapor edilememiştir. Başka bir ifadeyle 19 Latin Amerika ülkesinde, DYY ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiye sahip olmadığı rapor edilmektedir.

Bostan vd., (2016), çalışmalarında, Avrasya ülkelerindeki ekonomik büyüme süreci ile DYY'ler arasındaki nedensellik ilişkisini incelemiştir. Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan ve Türkmenistan için 1995-2015 dönemine ait ekonomik büyüme ile DYY verileri kullanılmıştır. İlişki, panel nedensellik analiziyle tahmin edilmiştir. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi ise hem yatay kesit bağımlılığı hem de yatay kesit bağımsızlığı altında kullanılabilen Dumitrescu-Hurlin panel nedensellik testleri ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, seçilen 6 Avrasya ülkesi kapsamında doğrudan yabancı sermaye girişi ile ekonomik büyüme

arasında ekonomik büyümeden doğrudan yabancı sermaye değişkenine doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Sunde (2016), çalışmasında DYY'ler ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki Güney Afrika için analiz edilmiştir. 1990-2014 dönemi verilerinin kullanıldığı çalışmada GSYİH, DYY ve ihracat verileri kullanılmıştır. Değişkenlere, ARDL sınır testi ile Granger nedensellik analizleri uygulanmıştır. Uygulanan analizler sonucunda hem DYY hem de ihracatın ekonomik büyümeyi teşvik edici olduğu yönünde çıkarımlar ortaya konulmuştur. Nedensellik analizi sonucu ise, DYY'den ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Hussain ve Haque (2016) çalışmasında DYY ve ekonomik büyüme arasındaki, kısa ve uzun dönem ilişkisini Johansen eşbütünleşme ve ECM analizleriyle araştırmışlardır. DYY'nin GSYİH içindeki oranı, kişi başına GSYİH büyüme oranı ile ticaret GSYİH oranlarının kullanıldığı değişkenlerle Bangladeş ekonomisi için 1973-2014 dönemi verileri kullanılmıştır. Üç değişken için kısa ve uzun dönemde anlamlı bir ilişkinin varlığı rapor edilmiştir.

Lamsiraroj (2016) çalışmasında 1971-2010 dönemi için ekonomik büyüme ve DYY ilişkisini 124 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için statik panel ekonometrik yöntemlerle incelemişlerdir. Kişi başına GSYİH büyüme oranı ile DYY değişkeniyle birlikte geniş bir değişken setinin kullanıldığı tahminlerde, değişkenlerinin birbirlerinin etkilediğinin sonucuna varılmıştır.

Abbes vd., (2015) çalışmalarında doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi geliştirmekte olan 65 ülke için 1980-2010 dönemi için araştırılmıştır. Yıllık verilerin kullanıldığı çalışmada DYY ve GSYİH değişkenleri kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi analiz etmek için Pedroni (1997) panel eşbütünleşme ve panel Granger nedensellik testleri uygulanmıştır. Sonuçta doğrudan yabancı yatırımlardan ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Fadhil ve Klaid (2015) çalışmasında 1875-2010 dönemi için DYY ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz ederken, yıllık GSYİH büyüme oranı, DYY'nin GSYİH içerisindeki payı, beşeri sermaye göstergesi, kamunun beşeri sermayeye aktardığı pay ile DYY'nin GSYİH içerisindeki payından oluşan etkileşim değişkeni, başlangıç GSYİH değişkeni ve ticaret oranlarından oluşan değişken seti kullanılarak, Johansen eşbütünleşme analizi ile Hierarchical Multiple regresyon tahminleri yapılmıştır. Sonuçta, ev sahibi ülkenin ekonomik büyüme niteliği üzerindeki etkilerin daha büyük kısmının, doğrudan yabancı yatırım girişlerine ve beşeri sermaye birikimine paralel olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, DYY girişlerinin teknoloji yayılımları, ekonomik büyümeye katkıda bulunmak için hala beşeri sermaye ile ilişkili olmadığı belirtilmektedir.

Erol ve Çınar (2013) yapmış oldukları araştırmada, DYY'nin ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği üzerindeki uzun dönem etkilerini ekonometrik tahminler yardımıyla araştırmışlardır. Bu amaçla, 17 gelişmekte olan ülke için (Arjantin, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rica, Honduras, Meksika, Paraguay, Peru, Filipinler, Polonya, Romanya, Rusya, Tayland, Türkiye, Ukrayna, Uruguay) için 1990-2011 dönemini kapsayan dengeli panel veri seti kullanılmıştır. Kullanılan geniş değişken seti olarak da, Kişi başına gelir, gini katsayısı, doğrudan yabancı yatırımların GSYİH'ya oranı, ihracatın GSYİH'ya oranı, ithalatın GSYİH'ya oranı, brüt sabit sermaye yatırımları ve işgücüne katılım oranları kullanılmaktadır. Yeni nesil panel eşbütünleşme testlerinin kullanıldığı ekonometrik yöntemler sonucunda, doğrudan yabancı yatırımların kişi başına gelir üzerinde bir artışa yol açtığı bulgulanmıştır.

Erçakar ve Yılgör (2010), çalışmalarında, gelişmekte olan ülkeler arasından seçilmiş 19 ülke ve bu ülkelerin 1980-2005 dönemine ait DYY ve gayrisafi yurtiçi hasıla verilerinin uzun dönem ilişkisini incelemişlerdir. Panel birim kök testlerinin yapıldığı çalışmada, ülkelerin doğrudan yabancı yatırım akımlarının ve gayrisafi yurtiçi hâsıllarının birim köke sahip olmadığı yani durağan olduğu görülmüştür. Panel eşbütünleşme testleri sonucunda ise az gelişmiş ülkelerde DYY ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemde birlikte ilişki olduğu saptanmıştır.

Yılmaz (2008) ise, yüksek lisans tezinde DYY ile ekonomik büyüme ilişkisini çalışmıştır. Tezinde statik panel veri analiz yöntemini kullanarak 102 gelişmekte olan ülkenin analizi yapılmıştır. 1990-2006 dönemi için, reel GSYİH, bilimsel çalışma sayısı, işgücü miktarı, ulusal sabit sermaye oluşumu ve DYY değişkenlerinden yararlanılarak yapılan analiz sonuçlarına göre DYY'nin gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde pozitif etkisi söz konusu olduğu bulunmuştur.

Okuyan ve Erbaykal (2007) çalışmasında ise, DYY ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini, Brezilya, Singapur, Hindistan, Endonezya, Meksika, Malezya, Güney Kore, Tayland ve Türkiye ekonomilerinin verileriyle 1970–2006 dönemi için yıllık veri olarak incelenmişlerdir. Toda Yamamoto (1995) nedensellik analizi kullanılarak elde edilen tahmin sonuçları; analize konu olan ülkelere altı tanesinde ekonomik büyümeden DYY'lere doğru, bir tanesinde DYY'lerden ekonomik büyümeye doğru ve iki tanesinde ise karşılıklı nedensellik ilişkisine rastlanıldığı rapor edilmektedir. Yazarlar bu sonuçlardan hareketle gelişmekte olan ülkelere doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyümenin bir sonucu olduğunu ileri sürmektedir.

### 3. DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI ve MAKROEKONOMİK GÖSTERGELERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Tezin bu ana bölümünde öncelikle DYY ile ilgili kavramsal ve teorik tartışmalara yer verilerek konuya giriş yapılmaktadır. Konunun seçimi itibarıyla DYY'nin ekonomik büyümeyi etkileme mekanizması ortaya konulmaktadır. İkinci alt başlıkta, bazı makro ekonomik kavramların tartışmalarına yer verilerek 9 farklı makroekonomik büyüklük açıklanmaktadır. Üçüncü alt başlıkta ise, üst orta gelir grubundaki ülkelere verilerine ulaşılabilen 38 ülke ekonomisi için ve 1999-2017 aralığında bir makroekonomik gösterge seti oluşturularak, bu göstergelerin zaman içerisindeki görünüşleri üzerine bir makroekonomik performans tartışması yapılmaktadır.

#### 3.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları bir yabancı yatırım türüdür. Yabancı yatırım kavramı bir ülkede yerleşik kişi ve/veya kuruluşların kendi ülkeleri dışındaki bölgelerde yatırımlarını gerçekleştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu bakımdan doğrudan yabancı sermaye yatırımları literatürde “özel yabancı sermaye yatırımları”, “dolaysız yabancı sermaye yatırımı”, “doğrudan dış yatırım”, biçiminde farklı şekillerde ifade edilmektedir (Aydın, 2015: 3-4). Kavramın farklı ülkelerde farklı şekillerde ifade edilmesi ile ortaya çıkan veri elde etme zorlukları ve tutarsızlıklarının ortadan kaldırması için OECD ve IMF'in yaptığı çalışmalar kapsamında DYY ortak bir tanım kapsamında kabul edilmiştir. Bu tanıma göre; bir ekonomide yerleşik işletmelerin, başka bir ülkede üretim tesisi kurması veya başka bir ülkede bulunan mevcut üretim tesislerini satın alarak faaliyette bulması şeklinde tanımlanmaktadır (Seyidoğlu, 2017: 665).

Ekonomik küreselleşme süreci ile birlikte yabancı sermaye yatırımlarının önemi giderek artmaktadır. DYY, dünya genelindeki kaynakların etkin ve verimli dağılımını sağlaması açısından oldukça ilgi görmektedir. Özellikle Gelişmekte Olan Ülkeler (GOÜ)'in en önemli sorunlarından birisinin yetersiz sermaye olması nedeniyle bu ülkeler için yabancı sermaye yatırımları kalkınmanın önemli bir dinamiği olarak kabul edilmektedir (Sabır, 2001: 23). Bu bakımdan sermaye ihraç eden ülkeler için sermaye birikimi fazlalığının değerlendirilmesi ve rekabet güçlerini artıran yabancı sermaye yatırımları, sermaye ithal eden ülkelerde ekonomik büyümeye, üretime, ihracat kapasitesinin artırılmasına, teknolojik gelişmenin sağlanmasına, istihdam ve işgücü niteliğinin artmasına vb. katkı sağlamaktadır (Bayraktar, 2003: 2).

DYY, yatırımcının yatırımda bulunduğu ülke dışındaki kuruluşun mülkiyetine kısmen veya tamamen sahip olması, yönetim ve denetimini elinde bulundurması bu yapının en önemli özelliği olarak görülmektedir (Bal ve Göz, 2010: 452). DYY, yatırım faaliyetlerini birden fazla ülkede yürüten ve üretimle ilgili temel kararları tek merkezden alan ve şirketlerin kararlarını etkileyen çok uluslu şirketler tarafından yürütülmektedir. Bu kuruluşların üretim faaliyetleri geriye bağımlı üretim faaliyetleri, ileriye bağımlı üretim faaliyetleri ve yatay bağımlı üretim faaliyeti olarak üç grupta toplanabilmektedir (Tandırıcıoğlu ve Özen, 2003: 106): Geriye bağımlı üretim faaliyetleri, daha çok doğal kaynakları işletme açısından faaliyette bulunan kuruluşların kendi sanayi üretimleri veya dünya pazarlarına açılan diğer ülkelerdeki kuruluşları için gerekli olan hammadde kaynaklarının sağlanması, işlenmesi ve satışı gerçekleştirilmektedir. İleriye bağımlı üretim faaliyetleri, ana merkezin yabancı

ülkelerdeki satış faaliyetlerinin düzenlenmesi veya ana merkezin bulunduğu pazarların sınırlı olması nedeniyle diğer ülkelerde yatırımın yapılma durumlarını kapsamaktadır. Yatay bağıntılı üretim faaliyetleri ise, üretim faaliyetlerinin en yaygın biçimde kullanıldığı kısım olarak nitelendirilmektedir. Yatırımda bulunan ülkedeki bağlı şirkete sermaye yoluyla birlikte lisans, teknik bilgi (know-how) ve emek gücü akışının gerçekleşmesi ile üretim yapılması sağlanmaktadır. Oligopolistik bir piyasa yapısına sahip olan ve yabancı ülkedeki düşük maliyetli üretim ve pazar imkanlarından yararlanmaya çalışan kuruluşların temel amacı, karlarını dünya ölçeğinde maksimize etmeye çalışmalarıdır.

Çok uluslu şirketler, yabancı sermaye yatırımlarındaki niteliksel değişikliklerin yaygınlaşmasında önemli bir paya sahiptir. Küresel rekabet ve hızlı teknolojik gelişmeyle birlikte çok uluslu şirketlerin temel amacı küresel rekabet avantajı olmuştur. Böylelikle emek ve sermaye yoğunluğunun azalmaya başladığı gelişmekte olan ülkelerde bilgiye dayalı bir ekonomik yapı oluşmaya başlamıştır. Çok uluslu şirketler de bu ekonomik yapıya uyum yaratacak şekilde üretim konularına göre pazara yakın alanlarda yatırım yapmayı amaçlamışlardır (Bayraktar, 2003: 11).

Yabancı sermaye yatırımlarının, iyi bir şekilde planlanması ve etkin yönlendirilmesi beraberinde üretim artışı, istihdam artışı, gelirden ve ihracatta iyileşmeler, ucuz yabancı faktör kullanımı ve üretim maliyetlerinin düşürülmesi, ödemeler dengesi açığının kapatılması sağlamaktadır. Çeşitli ülkelere giden doğrudan yabancı sermaye akımlarındaki artışlar, bu ülkelerin büyüme performanslarını önemli ölçüde etkilemektedir (Özdemir, 2011: 13). Yabancı sermaye yatırımlarının miktarı ve niteliği ülkelerin gelişme düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Dereli, 2018: 146).

### 3.1.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Nedenleri

1950'li yılların sonlarına doğru dünyada yabancı sermaye yatırımları yaygınlaşmaya başlamıştır. Yabancı sermaye yatırımlarının nedenleriyle ilgili çok sayıda ekonomik, davranışsal ve stratejik etken üzerinde durulmaktadır. DYY'nin nedeni olarak ileri sürülen önemli etkenler vardır. Bu etkenler; hammadde kaynaklarına yakınlık, üretim etkinliğinde entegrasyon, şirket sınırları, şirket unvanının korunması, şirketlerin tanınırlığı, iç piyasanın doyum noktasına gelmesi, nakit akışında istikrar sağlayabilme, tarife ve kota kısıtlamaların kaldırılması, yatırımların çeşitliliği, ucuz emek ve doğal kaynak kullanımı yabancı sermaye yatırımlarının yapılma nedenleri arasında yer almaktadır (Seyidoğlu, 2017: 669-671; Aydın, 2015: 9-10).

- ✓ Hammadde Kaynaklarına Yakınlık: Üretimin ana unsuru, işlenecek bir hammadde bütünüdür. Bu bakımdan şirketler üretimlerini artırabilmek ve tesislerini büyütebilmek için hammadde kaynaklarına yakın olmak istemektedir. Hammadde kaynaklarının dengeli bir biçimde dağılmamasından dolayı, şirketlerin ihtiyaç duyduğu hammadde ihtiyacını karşılamak için kaynakların bulunduğu az gelişmiş ülkelere yatırımlarını yapmaktadırlar.
- ✓ Üretim Etkinliğinde Entegrasyon: İşletmelerin üretim etkinliğinde, ürünün ilk aşamasından son aşamasına kadar aynı şirket altında faaliyetini gerçekleştirme durumu söz konusu iken entegrasyon ile üretimin aynı aşamadaki faaliyetlerini ortak bir işletme yönetimi altında toplayabilmesidir.
- ✓ Şirket Sınırları: Üretim sürecine ait bilgilerin lisans anlaşmaları ile değil doğrudan yabancı yatırımlar ile yapılması amaçlanır.

- ✓ Şirket Ünvanının Korunması: İşletme markasına zarar gelmemesi için yurt dışında başka bir firma tarafından üretiminin yapılmasını istemeyerek kendileri üretmeyi tercih eder. Bu nedenle ana merkezin bulunduğu ülke dışında yatırımda bulunur.
- ✓ İç Piyasanın Doyum Noktasına Gelmesi: İç piyasada yeni bir ürünün gelişim sürecini tamamlanması ve bu piyasada daha fazla kar olanağının bulunmaması, firma rekabetinin daha sınırlı olduğu ve kar artışının devamlılığının sağlandığı yabancı piyasalara itmektedir.
- ✓ Nakit Akışında İstikrar Sağlama: Yabancı sermaye yatırımları, şirketlerin üretimlerini uluslar arası düzeyde çeşitlendirmesine olanak tanır. Bu durum nakit akışındaki istikrarsızlığı bir ölçüde azaltır.
- ✓ Tarife ve Kota Kısıtlamalarının Kaldırılması: İhracatçı firmanın tarife ve kotaların etkisini ortadan kaldırmak için söz konusu ülkeye yatırım yapıp o piyasada üretim sürecine geçmesi gerekmektedir.
- ✓ Ucuz Emek ve Doğal Kaynak Kullanımı: İşletmelerin emek ve doğal kaynak faktörlerinin bol ve ucuz olduğu yerlerde kurulması işletmeye uluslararası rekabet gücü kazandırmaktadır.

### 3.1.2. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Açıklayan Teoriler

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını açıklayan teoriler dört grupta toplanmaktadır. Bu teorilerin amacı belirli bir faktör üzerinden DYY, açıklamaya çalışmaktır. Bu teoriler; tekel üstünlüğü teorisi, oligopolcü tepki teorisi, içselleştirme teorisi ve OLI (Eklektik Paradigma) modelidir (Seyidoğlu, 2017: 672-674 ).

#### 3.1.2.1. Tekel Üstünlüğü Teorisi

1960 yılında Stephan Hymer tarafından ortaya atılan tekel üstünlüğü teoremi, çok uluslu şirketin yerel şirketler karşısındaki tekel gücü bu şirketlerin üstünlüğünün nedeni olarak görülmektedir. Çok uluslu şirketler kendilerine tekel üstünlüğü sağlayan endüstrileri tercih etmektedirler. Tekel üstünlüğü oluşturan bu durum yabancı şirkete özgü bir durumdur. Piyasadaki diğer kuruluşlar bu etkiden faydalanamamaktadır. Bu nedenle tekel üstünlüğü teorimi, çok uluslu firmaların yatırımlarını, bu firmaların faaliyet gösterdikleri yabancı piyasalarda rekabetçi koşulların bulunmaması ile ifade edilebilir (Öz, 2018: 82-84).

#### 3.1.2.2. Oligopolcü Tepki Teorisi

Oligopolistik Tepki Teorisi, Knickerbocker tarafından 1973 yılında geliştirilmiştir. Oligopol piyasası nispi olarak daha az satıcının bulunduğu piyasa türüdür. Oligopolcü tepki teorisine göre, oligopolistik piyasada, bir firma tarafından gerçekleştirilen DYY, endüstrideki diğer firmaların piyasadaki paylarını korumak için DYY yapma isteğini oluşturmaktadır. Çünkü bu firmalar daha düşük maliyetle üretim faaliyetlerini gerçekleştirmekte, müşterilere yakınlık avantajı elde ederek yeni bilgi, beceri ve farklı mal ve hizmet üretiminde rekabet üstünlüğü sağlamaktadır (Seyidoğlu, 2017: 673).

### 3.1.2.3. İçselleştirme Teorisi

İçselleştirme Teorisi, Buckley ve Casson tarafından 1976 yılında geliştirilmiştir. Temelleri Ronald Coase'nin işlem maliyeti teorisine dayanmaktadır. Teoride ortaya çıkarılan amaç, ekonomik faaliyetin neden firmalar içinde organize edildiğini ortaya koymaktır. Teorinin ortaya koyduğu başka bir taraf ise firmanın sahip olduğu gizli bilgilerin diğer firmalarının eline geçme tehlikesini önlemek için, lisans anlaşması yerine bu gizli bilgileri üretimde kullanılmasıdır. Bu sayede dışa bağımlılığın ve risk düzeylerinin azalması hedeflenmektedir (Öz, 2018: 86).

### 3.1.2.4. OLI Modeli (Eklektik Paradigma)

OLI modeli 1970'lerin sonunda Dunning'in geliştirdiği doğrudan yabancı sermaye konusunu ayrıntılı bir şekilde ortaya koyan teoridir. DYY'nin lisanslama ve ihracata göre neden daha çok tercih edilen bir yabancı yatırım kanalı olduğunu "OLI" teorisinin önemi ile açıklamaktadır. OLI modeline göre yurt dışında yatırımda bulunacak işletmelerin piyasaya girmeden önce kendisine rekabet üstünlüğü sağlayacak olan teknikler, bilgi ve becerilerin (O) geliştirilmesi gerekmektedir. Yatırım yapılacak ülkenin konumunun (L) yatırımın kar maksimizasyonunu sağlayacak özelliklerini kapsamı gerekmektedir. İşletmenin piyasada ihracatla ve lisans anlaşması yapmak yerine doğrudan yatırımla girmesini sağlayacak üstünlükleri (I) bünyesinde barındırmalıdır (Seyidoğlu, 2017: 674).

### 3.1.3. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Etkileyen Unsurlar

Bir ülkede yatırım kararı alan uluslararası yatırımcılar pek çok açıdan yatırım yapacağı ülkeyi incelenmekte ve gerekli değerlendirmeleri yaparak yatırım kararı almaktadır. DYY'yi çekmek isteyen ülkeler ise yatırım sürecinin her aşamasında gerekli olan hukuki güvenliği sağlamak için yeni düzenlemeler geliştirmektedir (Tandırcıoğlu ve Özen, 2003: 110). DYY, gelmesi için gereken şartlar; piyasa yapısı, etkinlik ve üretkenlik, doğal kaynak yapısı, stratejik özellikler ve kuramsal faktörler bakımından farklı maddeler olarak ayrılabilir (Çakmak, 2017: 12).

- ✓ Piyasa Yapısı Bakımından: Yatırım yapılacak olan ülkenin piyasasının yeterli büyüklükte olması, piyasasının büyüme potansiyeli içerisinde olması, bölgesel ve küresel pazara yakın olma zorunluluğu, ülkeye özgü tüketici tercih yapısı ve yerli iş hayatının gücü piyasa yapısı içerisinde değerlendirilmektedir.
- ✓ Etkinlik ve Üretkenlik: Emeğin üretkenliğine göre ayarlanmış kaynak ve varlık maliyetleri, ulaşım kolaylığı ve ucuz ara ürün girdileri, ölçek ekonomisinden faydalanabilmek ve kaynakları etkin kullanılabilirlik için bölgesel bir birliğe üyelik bu kapsamda yer almaktadır.
- ✓ Doğal Kaynak Yapısı Bakımından: Ucuz hammadde ve ucuz işgücünün bulunduğu bölgelere yatırım yapmak böylelikle kar maksimizasyonu artırmak istemesi DYY'yi ülkeye çekmek için önemli bir kriterdir.
- ✓ Stratejik Özellikler: Nitelikli işçi arzının genişliği, bilgiye dayalı endüstrilerin gelişmesi ve yenilik, bilgi ve enformasyonun bulunduğu yerlerde yatırım yapma, kaliteli üniversite ve araştırma kuruluşların varlığı stratejik özellikler kapsamında yer almaktadır.
- ✓ Kuramsal Faktörler: DYY'nin ülkeye gelmesi için yatırımcıların dikkat ettiği bir diğer faktör ise kuramsal yapıdır. Kuramsal faktörler ekonomik gelişmişliğin bir

göstergesidir. Hukuki sistem, hükümetin etkinliği, politik istikrar bu kapsamda önem arz etmektedir.

DYY'nin bir ekonomiye yönelebilmesi için gerekli olan faktörler bu şekilde ifade edilebilirler. Diğer taraftan, DYY için hedef ülkenin, yatırımlara kendi ülkesinde olmayan bazı olanakları ya da imkanları yatırım yapacak işletmeye vermesi de gerekmektedir.

### 3.1.4. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Etkileri

DYY, ev sahibi ülke ekonomisini pek çok açıdan etkileyebilmektedir. Ülke ekonomileri üzerindeki en önemli etkisi milli gelire sağladığı net katkısıyla. Yabancı sermaye yatırımları, ülkeye teknoloji transferinde bulunarak yeni iş sahalarının açılmasına ve istihdam seviyesini yükselmesine katkı sağlayarak milli gelire doğrudan etki yaratmaktadır. Bunun yanı sıra milli gelire sağladığı dolaylı etkisi, DYY ile gelen yeni yönetim metodları, organizasyon ve teknik bilgi zamanla diğer yurt içindeki yatırımlar tarafından da benimsenerek ülkedeki yerli yatırımların verimliliğini artırmaktadır. Yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik kalkınma ve büyüme üzerine etkisi oluşturulan yatırımlarla yakından ilişkilidir. Bu kapsam doğrultusunda yatırımlar ülkelerin ekonomik kalkınma ve büyüme göstergelerinin temel unsurudur. Yatırımın yapıldığı ülkeye sermaye ile birlikte teknoloji ve işletmecilik bilgisi de getirir. Ülkeler arası teknoloji transfer yoluyla yeni üretim tekniklerinin ve yöntemlerinin ülkeye olumlu katkısı bulunmaktadır (Korucuoğlu, 2006: 97). Dış ticaretin büyümesi ve gelişmesi ile birlikte bu yatırımların büyüme ve kalkınma üzerine etkileri daha da belirginleşmektedir. Yabancı sermaye yatırımlar sadece yatırımın yapıldığı ülkelerde büyüme ve kalkınma üzerine etkileri bulunmayıp aynı zaman da yatırımı yapan ülke içinde çeşitli avantajlar sunmaktadır (Aydemir vd., 2012: 70).

DYY, ihracat ve ithalat üzerinden ülkenin ödemeler dengesine katkı sağlamaktadır. Yabancı sermaye yatırımlarının getirdiği dövizler, uzun dönemde ithalatı ikame edici ve ihracatı arttırıcı etkiler oluşturarak ev sahibi ülkenin ödemeler dengesinin düzelmesine katkıda bulunmaktadır. Yabancı sermaye yatırımlarının, ödemeler dengesi üzerindeki olumlu etkisinin devam etmesi açısından yabancı sermayenin uzun dönemde döviz kazandırıcı özelliğini koruması gerekmektedir (Özkan, 2005: 61).

DYY ile birlikte ülkelerin dünya ile ilişkilerinin ekonomik, siyasi ve sosyal boyutları giderek genişler. Ülkeler arası ilişkilerin yoğunlaşması sermaye ihraç eden ülkelerle siyasi canlılıklar meydana getirir. Ekonomiye sağladığı katkılardan dolayı, dünyada yabancı sermaye yatırımlarının önemi gittikçe artmaktadır (Akyol, 2013: 24).

DYY, ülke ekonomilerine sağladığı olumlu etkilerin yanı sıra olumsuz etkileri de bulunmaktadır. DYY, ev sahibi ülkedeki iktisadi hayatta önemli sektörlerin denetimini ele geçirerek ekonomik yönetimde söz sahibi olma özelliği kazandırır. Böylelikle ülke ekonomisinde bütünlüğün bozulmasına neden olabilir. Daha üstün teknoloji ile gelen yabancı yatırımcılar yerel firmalar üzerinde haksız rekabet ortamı oluşturabilmektedirler (Mucuk ve Demirsel, 2009: 366 ). DYY, yatırımın yapıldığı ülke ekonomisine girerken ve çıkarken piyasalarda dalgalanmalara neden olabilir. Yabancı sermaye yatırımları işletme ev sahibi ülkede borçlanarak faiz oranlarını artmasına bu durum beraberinde iç talebin daralmasına neden olabilir (Akyol, 2013: 25).

Kısa dönemde DYY, ülkede bazı olumsuzluklara yol açabileceği söz konusu olmasına rağmen, uzun dönemde hem yatırımcı hem de ev sahibi ülkeye kazandıracaktır. Bilgiye dayalı, rekabet edilebilir ortamlar oluşturmak, uygun yasal

düzenlemeler sayesinde gerek yerli ve gerekse yabancı yatırımların ekonomiye olumlu katkı yapması olasılığını artıracaktır (Bayraktar, 2003: 19 ).

### 3.2. Makroekonomik Değerlendirmeler

Bu alt başlıkta, cari işlemler açıkları, ihracat, dış borç stoku, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, kişi başına gelir, yatırımlar, tasarruflar, işsizlik oranı ve enflasyon oranı gibi 9 makroekonomik değişkeninin terim olarak açıklamalarına ve tartışmalarına yer verilerek ilgili değişkenler açıklanmaya çalışılmaktadır.

#### 3.2.1. Cari İşlemler Dengesi (Current Account Balance- CA)

Cari işlemler dengesi bir ekonomide dövizin nasıl kazanıldığını ve nasıl harcandığını göstermektedir. Açık fazla ya da denge şeklinde sonuçlarının olması mümkündür. Cari işlemler açığı bir ülkede tasarruf açığı olduğunu ve bu açığın dış alem tasarrufları aracılığı ile (dışarıdan tasarruf ithal ederek) kapandığını göstermektedir. Aksine ülkede tasarruf fazlası var ise ülkeler cari işlemler fazlası vermek suretiyle bu tasarruf fazlalarını dışarıya ihraç etmektedirler (Ağır ve Şahbaz, 2016: 71). Denge ise açık ya da fazlanın olmadığı bir eşitlik durumu söz konusudur. Cari denge  $> 0$  ise cari hesap fazla verir, Cari denge  $= 0$  ise cari hesap denktir, Cari denge  $< 0$  ise cari açık verilmiş anlamına gelir.

Cari işlemler dengesi denildiği zaman, dış ödemeler bilançosu içerisindeki hesaplardan (1. Cari İşlemler Hesabı 2. Sermaye- Finans Hesabı 3. Net Hata Noksan 4. Resmi Rezervler) birincisini akla getirmektedir. Cari işlemler denildiğinde bir ülkenin başka ülkelerle yapmış olduğu, mal-hizmet ve gelir hesapları sonucunda döviz kazandırıcı ve kaybettirici işlemler kastedilmektedir. Aşağıdaki kategorize cari işlemler hesabının bileşenlerini göstermektedir (Yıldırım ve Ağır, 2019):

##### A. Cari İşlemler Dengesi

###### 1. Dış Ticaret Dengesi

Mal İhracatı

Mal İthalatı

Parasal Olmayan Altın

###### 2. Hizmetler Dengesi

Taşımacılık Turizm İnşaat Hizmetleri

Sigorta Hizmetleri

Finansal Hizmetler

###### 3. Gelir Dengesi

Ücret Ödemeleri

Doğrudan Yatırımların Gelirleri (faizler; kar payı; hisse geliri vs.)

Pörföy Yatırımları Gelirleri

###### 4. Cari Transferler

Cari işlemler hesabı için bu kategorize, başka bir ifadeyle net ihracat gelirleri, mal ve hizmet ihracatı ile mal ve hizmet ithalatı; sermayenin yurtdışı hizmetlerinden elde edilen net faiz, kira ve kar gelirleri yani net dış varlıklardan sağlanan gelir ile net karşılıksız transferler şeklinde de ifade edilebilir. Bu işlemler sonucunda eğer bakiye pozitifse, cari işlemler hesabının fazla (cari fazla) verdiği; eğer bakiye negatifse cari işlemler hesabının açık (cari açık) verdiği söylenir. Denklik durumu ise cari işlemler hesabı dengesini ifade etmektedir.

Cari açık bir problem olarak görülürken, üretim yapısı dış dünyaya bağımlı olan (ithalata bağımlı) Türkiye gibi çoğu ekonominin kendi dinamikleriyle dengeye gelememesi (tasarruf yatırım dengesini sağlayamaması) özellikle cari açığın ne kadar olması gerekliliğinden çok, sürdürülebilirlik kavramını ön plana çıkartmaktadır. Sürdürülebilirlik için bazı göstergeler kullanılmakla birlikte, en önemlilerinden birini Cari Açık/GSYİH değeri oluşturmaktadır. İktisat yazınında bu oranın yaklaşık % 3-4'e yaklaşması bir uyarı sinyali olarak kabul edilirken, % 7-9 üzerine çıkan açıklar ise son derece riskli bir duruma işaret etmektedir (Gerber, 2017: 199). Cari işlemler açığının sürdürülebilirliği, ödünç alınan kaynakların büyük sorunlar yaşanmadan geri ödenebilmesini sağlayacak koşulların oluşturulup oluşturulmadığına bağlı olarak tanımlanmaktadır (Şubasat, 2010: 8).

### 3.2.2. İhracat (Export- "İhr.")

İhracat, ülkede üretilen bir malın döviz karşılığında yabancı bir ülkeye satılması işlemi olarak değerlendirilebilir. Başka bir ifadeyle dışsatım da denilmektedir. İhracat işleminin gerçekleştirilebilmesi için de satılacak bir malın ve bu malı satacak vergi numarası olan gerçek veya tüzel bir kişinin olması gereklidir (Kutluay, 2016:1). Dünya Bankası ülkelerin makroekonomik verilerini değerlendirirken mal ve hizmet ihracatına; mal, navlun, sigorta, nakliye, seyahat, telif hakları, lisans ücretleri, iletişim, inşaat, finans, bilgi, iş, kişisel ve devlet hizmetleri gibi diğer hizmetleri dahil ederken çalışanların ücretlerini, yatırım gelirlerini ve transfer ödemelerini hariç tutmaktadır.

Bir ülkenin ihracatı dış dünyanın gelirlerinin bir fonksiyonudur ( $X=f(Y_d)$ ). Diğer taraftan ihracatın arttırılabilmesi için, dünyada rekabet edilebilir üretim yapısının sağlanabilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte markalaşma da ihracatta önemli diğer önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Günümüzde ihracatta öne çıkan ülkelerin teknoloji yoğun üretimlerinin arttığı gözlenmektedir. İhracat artışını belirleyen diğer önemli göstergeler ise, ülkelerin fiyat düzeyleri ile döviz kurlarıdır. Eğer bir ülkenin fiyatları görece diğer ülkelere göre daha ucuz ise veya bir ülkenin para birimi diğer ülkelerin para birimlerine göre daha az değerli ise ihracatları da yüksek olabilecektir.

### 3.2.3. Dış Borç Stoku (External Debt Stocks- DB)

Dış borç bir ülkenin, o ülkede yerleşik olmayanlar arasında belirli bir zaman dilimi içerisinde yapmış oldukları kısa, orta ve uzun vadeli krediler toplamı olarak ifade edilebilir (Zerenler, 1997: 190). Bir diğer ifadeyle ulusal ekonomini dışındakilerden alınan borçlardır. Dış borç stokunda borcun yerli para veya yabancı para ile olması önemli değildir, önemli olan borcun alacaklısı kim olması önemlidir (Eğilmez, 2018). IMF ve Dünya Bankası ülkelerin ağır borç yükü altında olmalarını dört göstergeye bağlamışlardır. Dört göstergeden üçünde kritik değerlerin üzerinde olması durumunda ülke ağır borç yükü altında demektir (Olcay, 2013: 28). Toplam Dış Borç / GSMH > % 50; Toplam Dış Borç / İhracat > % 75; Borç Servisi / İhracat > % 30; Faiz Servisi / İhracat > % 20

Net dış borç stoku aynı zamanda uzun süredir devam eden cari işlemler açığının bir toplamıdır. Eğer ekonomide cari işlemler dengesi sürekli açık veriyor ise, yabancı yatırımcıların söz konusu ekonominin borçlarını ödeyebilme gücüne olan güveni azalacaktır. Yabancı yatırımcıların güveninde meydana gelen bu azalma, faiz oranlarının yükselmesine yol açarak hem dış borç yükünü hem de cari işlemler açığını sürdürülemez hale getirecektir (Telatar ve Terzi, 2010: 162).

### 3.2.4. Doğrudan Yabancı Yatırım (Foreign Direct Investment- DYY)

DYY'ler, yerleşik olmayan yatırımcıların ilgili ülkede fabrika açarak üretim tesisi kurmak, işletmenin şubesine ortak olmak, var olan bir şirkete tamamen veya kısmen ortak olmak gibi yatırımlar olarak tanımlanabilir (Tatlısöz, 2008: 8). Uluslararası Yatırımcılar Derneği (YASED) ise kavramı; başka bir ülkeye yapılan ve yatırım yapılan ülkeye önemli ekonomik ve sosyal faydalar sağlayan uzun vadeli yatırım olarak tanımlarken, uluslararası yatırımcının söz konusu ülkeye uzun vadeli bir taahhütte bulunduğunu ve genellikle de elde ettiği kârın belli bir kısmını yeniden o ülkeye yapacağı yatırımlarda değerlendirdiğini belirtir (YASED, 2014: 6). DYY'ler için şu özelliklerden bahsedilebilir (Eğilmez, 2016)): DYY'ler kalıcıdır (uzun vadeli). DYY'ler, karlılığı artırmak için verimliliği artırmaya dolayısıyla yeni teknoloji getirmeye veya üretim biçiminde değişikliğe gitmeye dönük değişiklikler yapabilirler. Doğrudan yatırımlar yatırımcısına yönetim yetkisi verir. Bütün bu nedenlerle özellikle gelişmekte olan ülkeler DYY çekmeye uğraşırlar. Gelişmiş ülkeler de geliştirmek istedikleri sektörlerle, benzer biçimde doğrudan yabancı sermaye çekmeye çabalarlar. Gelişmekte olan ülkelerin yüksek miktarda doğrudan yabancı sermaye çekebilmesinin bazı koşulları vardır (Eğilmez, 2016).

Diğer ülkelere göre daha çekici bir ekonomik ortamın bulunması önemli bir koşuldur. Ücretlerin diğer ülkelere göre düşüklüğü ya da verimliliğin yüksekliği, nüfus ve buna bağlı iç talep yüksekliği, potansiyel olarak büyüme eğilimi göstermesi bu alanda ilk ağızda sıralanacak koşullardır. Siyasal, sosyal ve ekonomik istikrarın bulunması gereklidir. İstikrarsız bir ülke, risklerin büyük olduğu bir ülke demektir ki, yabancı sermayeyi en çok ürkütecek konu budur. Böyle bir durumda faizler artacağı, borsada hisseler önce düşüp sonra toparlanacağı için yabancı sermaye, doğrudan yatırım formundan sıcak para olarak adlandırılan dolaylı yatırım formuna geçer.

### 3.2.5. Kişi Başına GSYİH (GDP Per Capita – “GSYİH”)

Kişi başına düşen GSYİH, bir ülkede yaşayan insanların ortalama refah düzeyini ifade eden bir kavramdır. Ülkeleri karşılaştırırken çoğu zaman Amerikan Doları para birimi cinsinden belirtilir. Dünya ortalaması düzeyinin altında kişi başına milli gelire sahip olan ülkeler az gelişmiş ülke kabul edilirken, ortama üstündekiler ise gelişmiş ülkeler olarak kabul edilir. Kişi başına düşen milli gelir, sadece bir ortalamanın göstergesidir. Bu gelir, bir ülkede yaşıyan bireylerin ulusal gelirden aldıkları gerçek geliri göstermez. Kişi başına düşen milli gelir, bir ülkenin mevcut milli gelir değerinin o ülkenin nüfusuna bölünmesi yolu ile elde edilmektedir.

Dünya bankası ülkeleri kişi başına GSYİH değerleri ile şöyle sınıflandırmaktadır: 1.025\$ ve daha düşük = düşük gelirli ülkeler, 1.026-4.035\$ = düşük orta gelirli ülkeler, 4.036-12.475 \$ = üst orta gelirli ülkeler ve 12.746 \$ ve üstü = yüksek gelirli ülkelerdir.

### 3.2.6. Yatırım (Gross Fixed Capital Formation- “Yat.”)

Yatırım, “üretim kapasitesini arttıran ve ülkenin sermaye stokuna yapılan net ilaveler” olarak tanımlanabilir” (Ay, 2005:177). Yatırım, reel üretim vasıtalarına belli bir süre içerisinde yapılan eklerdir veya yapılan üretimden tüketilmeyen kısmının bir amaç için kullanılmasıdır. Makroekonomik bir gösterge olarak yatırımların belirleyicisi ülkenin GSYİH'sı ile ülkedeki fazi oranlarıdır. Diğer değişkenler sabitken eğer ülkenin

geliri artarsa tasarrufları ve dolayısıyla da yatırımları artabilecektir. Diğer yandan bir ülkedeki faiz oranları ile yatırımlar arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Faiz oranları düştüğünde yatırım oranları artabilecek ya da faiz oranları arttığında faiz gelirlerine ikame edilerek yatırımlar azabilecektir.

Niteliklerine göre yatırımlar üçe ayrılır (Üstündağ, 2005: 5): Yeni Yatırım Projeleri (Yeni bir tesis veya yeni bir ürün için yapılan yatırımlar, Tevsi Projeleri (Kurulu bir tesiste kapasite artışı sağlayan yatırım), Yenileme ve İdame Yatırımları (Üretimin kapasite ve niteliğini değiştirmeden tesis ve metotta yenileme amacıyla yapılan yatırım). Ekonomik bakımdan yatırım, ülkenin sermaye stoku, sermaye donanımı ve üretim kapasitesi ile alakalıdır. Bu açıdan, reel sermaye stokuna yapılan net ilavelere yatırım denilmektedir. Başka bir ifadeyle yatırım, reel varlıkların ya da sermaye mallarının satın alınması anlamına da gelmektedir. Sermaye stoku, bir stok değişken iken yatırım, belli bir zaman dilimiyle ifade edildiği için akım değişken niteliğindedir.

### 3.2.7. Tasarruflar (Gross Saving- “Tas”)

Tasarruf anlam olarak, harcanabilir gelirin tüketimden artan kısmı şeklinde tanımlanabilir ( $S=Y-C$ ). Tasarrufun bir amacı, gelirin yüksek olduğu dönemlerde birikim yaparak gelirin düştüğü özellikle emeklilik dönemlerinde kişilerin refah seviyelerinin azalmamasını sağlayarak tüketimi zamana yaymaktır. Makroekonomik anlamda ise, ülkenin tasarrufları yatırımlara kanalize edilecek fonlara ulaşabilmek açısından önem arz etmektedir. Yatırımların finansmanı öncelikle tasarruflar ile sağlandığından ekonomik gelişme açısından tasarruf düzeyi önem kazanmaktadır.

Tasarruf, ulusal ve yabancı tasarruf şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Ulusal tasarruf, özel sektör tasarrufu ve kamu sektörü tasarrufundan ibarettir. Bunlar toplam tasarruflar olarak adlandırılabilirler. Ulusal tasarruf düzeyi ekonominin yeni sermaye oluşturma kapasitesini belirlemekte, bu nedenle de önemli bir makroekonomik ölçüt olarak kabul edilmektedir.

Bir başka deyişle, bir ekonominin sağlıklı büyümesinde hayati bir öneme sahip olan yatırımların gelişimi, ulusal tasarruflara bağlıdır. Söz konusu tasarruflar yetersiz olduğunda ise, ya yatırımlardan vazgeçmek ya da dış tasarruflara başvurmak gerekmektedir. Dolayısıyla, tasarruf düzeyi düşük olan ülkelerin, büyümeden vazgeçmeden yollarına devam etmeleri durumunda dış kaynaklara başvurmaları gerekmektedir. Bu ise, cari işlemler açığının yükselmesine neden olabilmekte ve ekonomiyi dışsal şoklara maruz bırakabilmektedir. (Karagöl ve Özcan, 2014:9) .

### 3.2.8. İşsizlik (Unemployment- “İşz.”)

İşsizliği tanımlayacak çeşitli kurumsal tanımlar bulunmaktadır. Buna göre Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) kavram için; “İşsiz olan, belirli bir süre zarfında iş aramak için faaliyette bulunan ve şu anda bir iş fırsatı verilen işlerde çalışmaya hazır olan herkes olarak” ifadesini kullanmaktadır (http- 1). OECD, “İşsiz insanlar, işsiz olduklarını, iş için uygun olduklarını ve son dört hafta içinde iş bulmak için aktif adımlar attığını bildirenlerdir” tanımını kullanmaktadır (http- 2). Dünya Bankası; “İşi olmayan ancak çalışmaya uygun olan ve iş arayan işgücü” tanımını kullanırken TÜİK ise; “referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış

ve 15 gün içinde işbaşı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki kişiler” tanımı ile işsizlik kavramının detaylarını vermektedir (http-3).

Bu tanımlar ışığında işsizlik oranı ise işsiz kişi sayısının çalışabilir durumdaki kişi sayısına (işgücü) oranı ifadesi kullanılmaktadır. İşsizliğin makroekonomik anlamdaki önemi, büyüme üzerinde negatif etkiye sahip olmasındandır (Akay vd., 2016: 211). Başka bir ifadeyle, ekonomik büyümenin belirleyicilerinden biri olan ve neo klasik iktisat modelindeki temel değişkenlerden biri olan işgücü (L) azaldıkça ekonomik büyüme de bundan olumsuz etkilenecektir.

Bir ekonomi için olması gereken işsizlik oranı doğal işsizlik oranı olarak kabul görülebilir (Bir ekonomide iş değiştirmek için işinden ayrılanlar, iş beğenmediği için iş arayanlar, geçici işsizler vb. gibi işsizlerin oranı, doğal işsizlik oranı olarak alınabilir.) Buradan yola çıkılarak bir ülkenin doğal işsizlik oranı tam olarak ölçülemese de yıllara göre ortalaması alınarak bir tahminde bulunulabilir (Eğilmez, 2013).

### 3.2.9. Enflasyon (Inflation “Enf.”)

Enflasyon, mal ve hizmetlere ilişkin genel fiyat düzeyinin yükselmesi ve dolayısıyla paranın satın alma gücünün düşmesi olarak ifade edilmektedir. Kaynağına bağlı olarak fiyat, maliyet ve yapısal enflasyon olarak çeşitlenmektedir (Birinci, 1989: 19). TÜİK’in tanımına göre ise; “Enflasyon, fiyatlar genel düzeyinin etkili bir şekilde devamlı yükselmesi nedeniyle paranın sürekli olarak değer kaybetmesi, bunun sonucu olarak da tüketicilerin satın alma gücünü yitirmesidir” diye betimlenmektedir (TÜİK, 2008: 1).

Merkez bankaların genellikle görevleri fiyat istikrarına yöneliktir. Enflasyon da fiyatlarla ilgili bir kavramdır. Buna göre TCMB, fiyat istikrarını, karar birimlerinin kararlarını değiştirmeyecekleri düzeyde bir fiyat hareketi olarak ifade etmektedir.

Yüksek enflasyon ekonomiler için iyi olmayan bir göstergedir. Enflasyonun iyi bir gösterge olmamasının en önemli özelliği, enflasyon ekonomilerde belirsizlik yaratarak tüketim ve yatırım kararlarını etkilemektedir. Tüketici ve üretici fiyatları bakımından değerlendirilen enflasyonda, tüketici fiyat endeksine göre nihai tüketiciyi etkileyen fiyatları yansıttığı düşünüldüğünden enflasyon kavramı geçtiğinde ilk akla gelen endeks olarak yorumlanmaktadır (Tunalı ve Özkan, 2016: 55). Üretici fiyatları ise üretim süreçlerindeki hammadde ve işgücü gibi maliyetler üzerinden hesaplanmaktadır.

İlımlı bir enflasyon (yüzde 1-3 arasında) ekonominin yağı olarak adlandırılmaktadır ve üretimi teşvik etmek için gerekli olarak görülmektedir. Kötü olarak algılanan enflasyon ise, özellikle çift haneli rakamlarla ifade edilen enflasyon oranlarıdır.

Ekonomik büyüme ile birlikte, toplumun refah düzeyinin incelenmesi bakımından, belirli bir bölgede yaşayan toplulukların iktisadi hoşnutluğunun belirlenmesi çok büyük önem taşımaktadır. Bir toplumun iktisadi açıdan hoşnutluğu, ekonomik büyümeyle birlikte işsizlik oranı ve enflasyon oranıyla ölçülür. İktisadi hoşnutluk, Artur Okun (1962) tarafından ekonomik büyüme ve işsizlik oranı arasındaki bağlantının incelenmesi üzerine ortaya koyulan “Okun Kanunu”nu müteakiben geliştirilmiştir. Bir ekonomideki genel performansı yansıtan iktisadi hoşnutsuzluk, bir ülkede herhangi bir yıl içinde işsizlik ve enflasyon oranlarının toplamını ifade etmektedir (Şentürk ve Akbaş, 2014: 5821).

### 3.3. Üst-Orta Gelirli Ülkelerin Makroekonomik Göstergelerinin Değerlendirmesi

Bu bölümde, Dünya Bankası tarafından yapılan sınıflandırmayla, üst orta gelir grubu ülkeler, içerisinde, seçilmiş makroekonomik göstergelerinin verilerinin olduğu, tüm ülkeler için bir makroekonomik performans tartışması yapılacaktır. Bu sayede ülkelerin makroekonomik anlamda hangi özellikleriyle birbirinden ayrıldıkları ve benzerlikleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu bölümdeki tüm tablolarda yer alan makroekonomik değişkenlerin kısaltmaları şu şekilde ifade edilmektedir: CA (Cari İşler Dengesi/ GSYİH), İhr. (İhracat/ GSYİH, DB (Dış borç stoğu/ GSMH), DYY (Doğrudan yabancı sermaye yatırımları/ GSYİH), GSYİH (Kişi başına gayri safi yurt içi hasıla \$), Yat. (Sabit sermaye yatırımları/ GSYİH), Tas. (Gayri safi tasarruflar/ GSYİH), Enf. (Enflasyon oranı yıllık), İşz. (İşsizlik oranları). Yer verilen tüm ülkeler için elde edilen veriler Dünya Bankasının istatistiklerinin yer aldığı World Development Indicators (WDI, 2019) istatistiklerinden elde edilerek tablolaştırılmıştır. Her veri dönemi 1999-2017 aralığı için oluşturulmaktadır.

Tablo 3.1. Arnavutluk için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-4.8	16.8	22.1	1.3	1033.2	23.5	14.9	0.4	18.4
2000	-4.5	20.1	30.0	4.1	1126.7	31.9	26.0	0.1	16.8
2001	-5.5	21.3	27.6	5.3	1281.7	36.7	28.9	3.1	16.4
2002	-9.4	20.9	26.0	3.1	1425.1	36.1	25.5	7.8	15.8
2003	-7.2	20.8	26.3	3.2	1846.1	35.9	26.4	0.5	15.0
2004	-5.0	22.2	21.5	4.8	2373.6	37.8	29.4	2.3	14.4
2005	-7.1	23.0	25.2	3.3	2673.8	37.9	30.1	2.4	14.1
2006	-7.5	25.2	26.6	3.7	2972.7	38.1	29.1	2.4	13.8
2007	-10.8	28.2	26.3	6.1	3595.0	36.4	23.9	2.9	16.0
2008	-15.6	25.3	32.7	9.7	4370.5	33.9	17.7	3.4	13.1
2009	-15.4	25.2	38.7	11.2	4114.1	32.7	17.3	2.2	13.7
2010	-11.4	28.0	45.5	9.1	4094.4	28.4	20.0	3.6	14.1
2011	-12.9	29.2	49.1	8.1	4437.2	29.4	20.5	3.4	13.5
2012	-10.2	28.9	58.7	7.5	4247.6	26.5	19.6	2.0	13.4
2013	-9.3	28.9	67.9	9.8	4413.1	26.1	17.7	1.9	15.9
2014	-10.8	28.2	62.9	8.7	4578.7	24.2	15.9	1.6	17.5
2015	-8.6	27.3	71.2	8.7	3952.8	24.4	16.9	1.9	17.1
2016	-7.6	28.9	69.1	8.8	4131.9	24.5	16.7	1.3	..
2017	-7.5	31.5	69.4	7.8	4537.6	..	16.8	2.0	13.8

Tablo 3.1.'de yer alan makroekonomik değişkenler Arnavutluk için, önemli sayılabilecek ölçüde cari işlemler açıklarına işaret etmektedir. Özellikle uluslar arası fonların bol olduğu yıllarda (yüzde 10'ların üzerinde cari işlemler açıklarının olduğu görülmektedir. Dış borç stoku göstergelerinin de son yıllarda yüzde 70 civarında seyrettiği gözlenmektedir. Arnavutluk ekonomisi için 1999-2017 yılları arasında veri döneminin hepsinde yatırım oranları ülkenin tasarruflarının üzerinde seyretmekteyken, son yıllarda aynı oranda tasarruf açıklarının olduğu gözlenmektedir. GSYİH'nın yüzde 30'u yakınılarında ihracat oranlarına sahip olan Arnavutlukta, enflasyon bir sorun teşkil etmezken, işsizlik oranları oldukça yüksek seviyelerdedir. Kişi başına GSYİH değerleri düşük olmakla beraber üst-orta gelirli ülkeler grubu sınırının biraz üstündeki seviyelerdedir. Bununla birlikte bu çalışmada yer verilen ülkeler arasında DYY girişleri önemli ölçüde yüksek oranlardadır.

Tablo 3.2. Cezayir için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	..	28.2	60.9	0.6	1581.0	24.4	..	2.6	..
2000	..	42.1	48.9	0.5	1757.0	20.7	..	0.3	29.8
2001	..	36.7	42.8	2.0	1732.9	22.8	..	4.2	27.3
2002	..	35.5	42.2	1.9	1774.0	24.6	..	1.4	25.9
2003	..	38.2	36.4	0.9	2094.3	24.1	..	4.3	23.7
2004	..	40.1	27.4	1.0	2598.9	24.0	..	4.0	17.6
2005	20.5	47.2	17.4	1.1	3100.1	22.4	51.9	1.4	15.3
2006	24.7	48.8	5.3	1.6	3464.6	23.2	54.4	2.3	12.3
2007	22.5	47.1	4.6	1.2	3935.2	26.3	56.8	3.7	13.8
2008	19.9	48.0	3.7	1.5	4905.3	29.2	57.5	4.9	11.3
2009	0.3	35.4	5.5	2.0	3868.8	38.2	47.3	5.7	10.2
2010	7.6	38.4	4.5	1.4	4463.4	36.3	49.9	3.9	10.0
2011	8.8	38.8	3.1	1.3	5432.4	31.7	48.5	4.5	10.0
2012	5.8	36.9	2.7	0.7	5565.1	30.8	47.2	8.9	11.0
2013	0.6	33.2	2.6	0.8	5471.1	34.2	45.4	3.3	9.8
2014	-4.3	30.2	2.6	0.7	5466.4	37.4	43.2	2.9	10.2
2015	-16.3	23.2	2.9	-0.3	4162.9	42.3	36.4	4.8	11.2
2016	-16.4	20.9	3.5	1.0	3943.5	43.0	37.4	6.4	10.2
2017	-13.2	22.6	3.4	0.7	4055.2	41.4	37.8	5.6	..

Cezayir, refah seviyesi yüksek olmasa da son yıllarda kişi başına GSYİH değerlerinde ciddi artışlara işaret etmektedir. Veri dönemin başında 1500\$ civarındaki değer, 5500\$ seviyelerine kadar yükselmiş son yıllarda da Arnavutluk'a benzer bir şekilde ülke grubu alt göstergesi civarına gerilemiştir. 2013 yılına kadar cari işlemler fazlası veren Cezayir ekonomisi, 2014 yılından itibaren cari işlemler açıklarıyla yaşamaya başlamış ve son üç yılda oldukça yüksek oranlara ulaşmıştır. Tek haneli yüksek olmayan enflasyon oranları ile buna karşın yüksek sayılabilecek düzeyde çift haneli işsizlik oranlarına sahip olan Cezayir'e, DYY'nin düşük düzeylerde geldiği anlaşılmaktadır. Dış borç oranları ise, veri dönem başlarında yüksek oranlardayken son on yıllarda oldukça düşük düzeylerde gerçekleşmiştir. Yıllar itibarıyla ihracat oranlarında düşüş olduğu gözlenirken, tasarruf yatırım dengesi son yıllarda kısmen bozulmuştur.

2008 yılında 4000\$'ın üzerine çıkan kişi başına gelir değerleriyle, dünya bankası istatistiklerinde üst orta gelir grubu ülkeleri içerisinde yer alan Ermenistan ekonomisinin son yıllarda cari işlemler dengesinin iyileştiği, DYY istatistiklerinin ise bir çok orta üst gelir grubu ülkesine göre iyi seviyelerde olduğu anlaşılmaktadır. İhracat oranları yüzde 30 seviyelerinin üzerinde görülen ülkede, enflasyon bir problem olarak görülmemekle birlikte 2013 yılı istatistiği işsizlik oranlarının oldukça yüksek olduğuna işaret etmektedir. Veri dönemin tümünde yatırım açıklarının varlığı gözlenirken, ülke ekonomisinin dış borç stoğu oranlarının çok yüksek olduğu, yüzde 90 seviyelerinin aşıldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 3.3. Ermenistan için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-16.9	20.8	53.8	6.6	597.4	16.4	2.8	0.6	11.2
2000	-15.8	23.4	51.8	5.5	622.7	18.4	2.8	-0.8	..
2001	-10.4	25.5	64.6	3.3	694.4	17.7	9.4	3.1	..
2002	-6.2	29.4	69.8	4.7	783.3	21.1	14.3	1.1	..
2003	-6.2	32.2	68.8	4.4	930.2	23.0	19.9	4.7	..
2004	-2.2	29.7	57.2	6.9	1192.0	23.9	22.0	7.0	..
2005	-2.5	28.8	38.6	6.0	1643.8	29.8	27.4	0.6	..
2006	-2.4	23.4	32.0	7.3	2158.0	35.5	31.5	2.9	..
2007	-7.4	19.2	31.8	7.3	3138.8	36.9	31.6	4.4	9.8
2008	-14.2	15.0	29.2	8.1	4010.0	39.8	30.8	8.9	..
2009	-16.5	15.5	54.8	8.8	2993.8	36.4	17.2	3.4	18.4
2010	-13.6	20.8	64.9	5.7	3218.4	30.0	16.4	8.2	19.0
2011	-10.4	23.8	70.6	6.4	3527.0	25.8	14.6	7.7	..
2012	-10.0	27.6	69.2	4.7	3684.8	23.6	12.8	2.6	17.3
2013	-7.3	28.4	73.5	3.1	3843.6	21.2	14.5	5.8	16.2
2014	-7.6	28.6	70.4	3.5	3994.7	20.0	13.4	3.0	..
2015	-2.6	29.7	81.2	1.7	3617.9	20.6	18.4	3.7	..
2016	-2.3	33.1	92.4	3.2	3605.7	17.4	16.6	-1.4	..
2017	-2.4	37.3	85.9	2.2	3936.8	17.3	18.2	1.0	..

Doğal kaynakları açısından zengin bir ekonomi olan Azerbaycan ekonomisinin ilk göze çarpan göstergesi yüksek oranlı DYY girişlerinin olduğudur. Diğer taraftan ülke cari işlemler fazlalarına sahip bir ekonomiye sahiptir. Tasarruf fazlası olan bir ülke olmasının yanı sıra dış borç stoğu oranlarının da yüksek olduğu görülmektedir. Enflasyon oranlarının yüzde 10 seviyelerini aşan çift haneli değerlere ulaştığı ülkede işsizlik oranları düşük seviyelerdedir. Refah seviyesi açısından da 2017 yılında 4135\$ ki,şi başına GSYİH verisi ülkenin refah seviyesinin yüksek olmadığını göstermektedir.

Tablo 3.4. Azerbaycan için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-13.1	28.0	28.4	11.1	573.9	28.5	9.4	-8.5	..
2000	-3.2	40.2	31.8	2.5	655.1	23.1	16.4	1.8	..
2001	-0.9	41.5	28.2	14.4	703.7	22.9	20.3	1.5	..
2002	-12.3	42.8	28.9	32.5	763.1	34.1	19.7	2.8	..
2003	-27.8	42.0	28.4	55.1	883.6	52.9	23.4	2.2	..
2004	-29.8	48.8	27.2	54.4	1045.0	57.7	25.4	6.7	..
2005	1.3	62.9	19.4	33.8	1578.4	41.3	38.7	9.7	..
2006	17.7	66.5	15.3	21.4	2473.1	29.7	44.3	8.3	..
2007	27.3	68.1	14.0	13.9	3851.4	21.4	44.6	16.7	..
2008	33.7	65.8	10.3	8.2	5574.6	18.6	49.9	20.8	..
2009	23.0	51.6	11.1	6.5	4950.3	18.8	40.4	1.5	5.8
2010	28.4	54.3	14.6	6.3	5842.8	18.2	44.7	5.7	5.7
2011	26.0	56.4	12.6	6.8	7189.7	20.2	46.8	7.9	5.5
2012	21.5	53.0	16.6	7.6	7496.3	22.5	44.3	1.1	5.3
2013	16.5	48.4	15.2	3.5	7875.8	25.8	42.8	2.4	5.1
2014	13.6	43.3	16.9	5.9	7891.3	27.4	40.7	1.4	4.9
2015	-0.4	37.8	27.0	7.6	5500.3	27.8	27.5	4.0	4.9
2016	-3.6	46.4	42.4	11.9	3880.7	25.0	22.0	12.4	5.0
2017	4.1	48.7	39.1	7.0	4135.1	23.6	28.3	12.9	5.0

Tablo 3.5. Belarus için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-1.6	59.2	22.3	3.7	1210.6	26.3	22.4	293.7	2.1
2000	-3.6	69.2	20.6	0.9	1276.3	25.2	24.5	168.6	2.1
2001	-4.3	66.7	22.7	0.8	1244.4	22.7	21.7	61.1	2.3
2002	-2.2	63.6	23.3	1.7	1479.3	22.0	20.6	42.5	3.0
2003	-2.6	65.2	21.2	1.0	1819.8	23.7	22.9	28.4	3.1
2004	-5.1	67.9	19.9	0.7	2378.6	25.3	27.1	18.1	1.9
2005	1.5	59.8	17.5	1.0	3125.8	26.5	28.0	10.3	1.5
2006	-3.8	60.1	17.8	1.0	3847.4	29.7	29.6	7.0	1.2
2007	-6.7	60.9	27.9	4.0	4735.7	31.4	29.1	8.4	1.0
2008	-8.2	60.9	25.3	3.6	6377.4	33.3	30.5	14.8	0.8
2009	-12.1	48.9	45.9	3.7	5351.4	35.5	26.0	12.9	6.1
2010	-14.1	50.1	50.6	2.4	6181.4	37.9	28.8	7.7	..
2011	-8.2	78.5	56.1	6.5	6519.2	37.7	31.8	53.2	0.6
2012	-2.8	78.8	52.6	2.2	6940.2	33.4	31.2	59.2	0.5
2013	-10.0	58.3	54.3	3.0	7978.9	37.2	28.4	18.3	0.5
2014	-6.6	54.9	52.4	2.4	8318.5	33.2	27.4	18.1	0.5
2015	-3.2	58.0	70.9	2.9	5949.1	28.7	28.8	13.5	1.0
2016	-3.4	62.5	82.4	2.6	5025.4	25.4	26.5	11.8	5.8
2017	-1.7	67.0	75.6	2.3	5733.3	25.0	28.6	6.0	5.7

Kişi başına GSYİH göstergesinin 8000\$ seviyelerine ulaştığı Belarus ekonomisi, 2017 yılı istatistiklerine göre enflasyon oranını tek haneye çekebilmiş ve işsizlik oranının da 5.7 oranıyla düşük sayılabilecek bir seviyede olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, yüksek oranlı dış borç istatistikleri ülkenin makro ekonomik göstergeleri arasında olumsuz olarak görünen bir istatistiktir. İhracat oranlarının oldukça yüksek oranlarda olduğu ve GSYİH içerisinde yüzde 80 seviyelerine yaklaştığı görülmektedir. Son yıllarda tasarruf oranlarının yatırım oranlarına göre fazla verdiği ekonomide, cari işlemler dengesi istatistikleri son yıllarda azalma eğilimindedir.

Tablo 3.6. Belize için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-9.9	54.3	60.1	7.3	3065.5	24.6	8.8	..	12.8
2000	-19.4	53.0	80.9	3.6	3364.4	28.7	13.6	..	..
2001	-21.8	50.9	89.7	7.0	3419.3	25.1	5.6	..	9.1
2002	-17.7	52.6	98.2	2.7	3556.6	22.6	4.5	..	10.0
2003	-18.6	53.2	117.9	-1.1	3679.9	18.9	2.8	..	..
2004	-14.6	50.6	102.5	10.5	3831.5	17.6	4.1	..	..
2005	-13.6	54.7	102.2	11.4	3933.3	18.5	7.9	..	10.9
2006	-2.1	61.1	96.4	8.9	4187.3	18.5	15.3	..	9.4
2007	-4.0	61.1	94.9	10.9	4324.8	18.8	13.6	..	8.5
2008	-10.6	62.4	105.9	12.4	4470.2	23.8	15.5	..	8.2
2009	-6.2	51.7	105.0	8.2	4253.2	19.2	12.8	..	..
2010	-3.3	58.2	105.1	6.9	4343.0	15.3	10.5	..	..
2011	-1.3	61.5	91.8	6.4	4515.9	15.2	13.3	..	..
2012	-2.1	62.8	82.2	12.4	4644.6	14.6	12.8	..	14.3
2013	-4.5	64.2	83.5	5.7	4673.2	17.5	11.2	..	8.3
2014	-8.0	61.2	82.4	8.3	4813.7	17.6	11.7	..	8.2
2015	-9.9	57.5	79.1	3.4	4905.5	20.2	13.7	..	7.6
2016	-9.0	51.7	78.5	1.8	4923.4	21.0	10.2	..	7.0
2017	-7.0	54.2	82.9	1.4	4971.2	18.4	9.6	..	6.6

Bir Orta Amerika ülkesi olan ve kişi başına GSYİH değerinin 5000\$ seviyelerine yaklaştığı görülen Belize ekonomisinin enflasyon oranlarına ulaşamamış

ancak işsizlik oranlarının son yıllarda tek haneli düzeylerde olduğu görülmektedir. Belize, veri dönem içerisinde yüzde 10 seviyelerinin üzerinde DYY girişler yaşamışken son yıllarda bu oranın düştüğü de anlaşılmaktadır. Ülkenin önemli sayılabilecek düzeyde cari işlemler açıkları yaşadığı ve tasarruf açıklarının varlığı görülmektedir. Oldukça yüksek düzeylerde dış borç stoğu oranına sahip olan ülkede, GSYİH içerisinde de dış borç stoklarının son yıllarda yüzde 80 oranını aştığı görülmektedir. Bununla birlikte Belize yüksek sayılabilecek düzeylerde ihracat oranlarına sahip olan bir ülke olarak görülmektedir. Veri dönem içerisinde ihracat oranlarının yüzde 60 seviyelerini aştığı ve yüzde 50 seviyelerinin de hep üstünde seyrettiği anlaşılmaktadır.

Kültürü, yaşayışı ve inanç ekseninde Türkiye'ye benzer bir olan Bosna Hersek ekonomisinin veri dönem içerisinde değerlendirilmesi yapıldığında ise, düşük enflasyon oranlarının yanı sıra yüksek oranlarda işsizlik seviyelerinin olduğu anlaşılmaktadır. 5000\$ civarında kişi başına GSYİH değerlerinin olduğu ülkede, düşük sayılamayacak düzeyde cari işlemler açıkları yaşanmaktadır. İhracat oranlarının yüzde 40 seviyelerine yaklaştığı ekonomi, dış borç oranlarının oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır. 2017 yılına göre DYY girişi GAYİH'nin yüzde 2.6'sı kadardır.

Tablo 3.7. Bosna Hersek için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-10.7	27.6	44.5	3.8	1246.5	23.9	..	..	..
2000	-7.2	28.7	45.8	2.7	1461.8	20.6	..	..	..
2001	-12.9	28.4	42.4	2.1	1524.4	19.1	..	..	..
2002	-17.9	24.3	44.2	4.0	1761.5	18.6	..	..	..
2003	-19.5	30.3	50.4	4.6	2214.7	18.8	..	..	..
2004	-15.5	27.8	52.4	8.4	2802.3	23.8	11.2	..	..
2005	-16.4	31.6	59.9	5.6	2967.8	27.1	6.2	..	..
2006	-7.8	35.0	65.0	6.6	3403.8	22.6	8.6	6.1	31.1
2007	-9.2	27.1	71.2	11.7	4180.9	22.7	12.6	1.5	29.0
2008	-13.8	26.8	66.1	5.3	5078.3	24.1	10.7	7.4	23.4
2009	-6.4	25.0	76.6	0.8	4701.3	19.8	8.7	-0.4	24.1
2010	-6.0	29.7	81.9	2.6	4614.8	17.4	7.7	2.1	27.3
2011	-9.5	32.0	76.3	2.5	5054.3	18.5	6.9	3.7	27.6
2012	-8.6	32.1	81.3	2.3	4722.0	18.6	5.5	2.1	28.0
2013	-5.3	33.7	79.8	1.7	5042.6	18.0	7.4	-0.1	27.5
2014	-7.4	34.0	73.1	2.9	5204.2	19.5	8.1	-0.9	27.5
2015	-5.3	34.8	84.4	2.4	4584.2	17.8	9.3	-1.0	27.6
2016	-4.7	35.5	84.0	1.7	4808.6	17.4	11.1	-1.1	25.4
2017	-4.7	38.9	79.8	2.6	5148.2	18.0	12.9	1.2	20.5

Namibya ve Zimbabve'ye komşu olan ve bir Güney Afrika ülkesi olan Botswana, önemli ölçüde cari işlemler fazlalıkları veren bir ekonomidir. Yüksek ihracat oranlarına sahip olan ülkede, Dış borç stoğu yüksek değildir ve 2017 yılında GSYİH'nin yüzde 2.3'ü oranında DYY girişi olmuştur. Refah seviyesi açısından 7600\$ seviyelerine yaklaşan kişi başına gelir rakamları açısından ülke kötü seviyelerde değildir. Yüksek oranda tasarruf fazlalıklarına sahip olan Botswana, düşük düzeyde enflasyon oranlarının yanı sıra, en son veri olarak 2010 yılının istatistiğine göre de yüzde 18 düzeyinde oldukça yüksek bir işsizlik oranının olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.8. Botsvana için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	10.6	55.2	9.8	0.7	3226.3	26.7	39.7	7.7	..
2000	9.4	51.8	8.3	1.0	3349.1	25.1	39.4	8.6	15.9
2001	10.8	48.7	7.5	0.6	3128.1	25.9	43.4	6.6	18.5
2002	4.8	52.2	10.4	7.5	3055.6	27.5	31.4	8.0	..
2003	9.5	48.8	7.6	5.6	4163.1	28.0	35.7	9.2	23.8
2004	3.5	49.6	6.4	4.4	4896.6	27.8	34.3	6.9	..
2005	16.1	52.9	5.1	4.2	5351.3	25.3	40.4	8.6	..
2006	19.3	52.3	3.9	4.8	5374.6	26.2	44.4	11.6	17.8
2007	15.1	54.5	4.2	4.5	5714.0	28.4	46.2	7.1	..
2008	1.4	45.7	4.4	4.8	5623.4	30.6	39.6	12.7	..
2009	-6.3	34.8	16.4	2.0	5185.7	34.9	34.2	8.0	16.2
2010	-4.2	43.6	14.8	1.7	6346.2	33.6	36.2	6.9	17.9
2011	1.7	50.0	15.4	8.9	7483.9	32.0	44.5	8.5	..
2012	-3.1	49.3	17.1	3.8	6902.0	36.2	44.7	7.5	..
2013	7.6	61.5	16.4	2.7	7001.0	33.5	38.5	5.9	..
2014	13.2	60.8	16.0	3.2	7493.8	30.5	41.7	4.4	..
2015	5.6	52.2	15.7	4.7	6521.1	34.0	37.4	3.1	..
2016	13.7	49.7	13.6	0.8	6954.1	31.1	38.1	2.8	..
2017	12.3	39.8	10.2	2.3	7595.6	29.0	39.4	3.3	..

Tablo 3.9. Brezilya için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-4.2	9.6	43.1	4.8	3469.5	17.0	10.6	4.9	10.2
2000	-3.7	10.2	38.7	5.0	3739.1	18.3	14.0	7.0	..
2001	-4.2	12.4	43.0	4.2	3146.9	18.4	13.6	6.8	9.6
2002	-1.5	14.2	47.7	3.3	2819.6	17.9	15.4	8.5	9.4
2003	0.7	15.2	44.1	1.8	3059.6	16.6	16.4	14.7	10.0
2004	1.8	16.5	34.3	2.7	3623.0	17.3	18.9	6.6	9.1
2005	1.6	15.2	22.0	1.7	4770.2	17.1	18.1	6.9	9.6
2006	1.2	14.4	18.3	1.7	5860.1	17.2	18.4	4.2	8.6
2007	0.1	13.3	17.8	3.2	7313.6	18.0	19.3	3.6	8.3
2008	-1.7	13.5	16.3	3.0	8787.6	19.4	19.2	5.7	7.3
2009	-1.5	10.9	17.7	1.9	8553.4	19.1	16.4	4.9	8.5
2010	-3.6	10.9	16.4	4.0	11224.2	20.5	18.0	5.0	..
2011	-2.9	11.6	15.9	3.9	13167.5	20.6	18.6	6.6	6.9
2012	-3.4	11.9	18.3	3.5	12291.5	20.7	18.1	5.4	..
2013	-3.2	11.7	19.8	2.8	12216.9	20.9	18.3	6.2	..
2014	-4.1	11.0	23.1	4.0	12026.6	19.9	16.0	6.3	..
2015	-3.0	12.9	30.8	4.1	8750.2	17.8	14.3	9.0	..
2016	-1.3	12.5	30.9	4.3	8650.4	15.5	13.5	8.7	11.6
2017	-0.4	12.6	27.0	3.4	9812.3	15.0	14.3	3.4	12.8

2010'lu yılların ilk yarısında 10000\$ seviyelerinin üstüne çıkan ve 2011 yılında 13167\$ seviyelerine ulaşan kişi başına GSYİH verisiyle veri ülke grubu içerisinde yüksek refah seviyelerine ulaşan Brezilya ekonomisinin 2017 yılında 9812\$ kişi başına gelir değerine sahip olduğu görülmektedir. Son yıllarda düşük sayılabilecek cari işlemler açıklarının yaşandığı ülkede, veri dönemin hepsinde tasarruf açıklarının olduğu anlaşılmaktadır. Düşük ihracat oranlarına sahip olan ülkede dış borç stoklarının da yüksek olmadığı görülmektedir. Tek haneli enflasyon değerleriyle birlikte özellikle son iki yılda yüzde 10'ların üzerinde işsizlik oranları mevcuttur. DYY girişleri açısından

Brezilya ekonomisinin yaklaşık yüzde 4 seviyelerinde bir doğrudan yabancı sermaye girişinin olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin sınır komşusu olan ve bir Avrupa Ülkesi olan Bulgaristan ekonomisi makro ekonomik göstergeleri açısından değerlendirildiğinde ise, yüksek ihracat oranlarıyla birlikte cari işlemler fazlalıklarının olduğu görülmektedir. Ülkenin dış borç stokları oranlarının yüksek olduğu, tasarruf fazlalıklarının olduğu enflasyon oranlarının düşük seviyelerde seyrettiği ve işsizlik oranlarının ise son yıllarda tek haneli değerlere ulaştığı anlaşılmaktadır. 2003-2008 döneminde DYY girişlerinin yüzde 10'ların üstünde olduğu görülen Bulgaristan ekonomisinde, 2017 yılında GSYİH'nin yüzde 3.7'si seviyesinde olduğu görülmektedir.

Tablo 3.10. Bulgaristan için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-4.8	43.1	88.6	6.1	1648.1	16.4	15.5	2.6	..
2000	-5.3	36.5	93.6	7.6	1609.9	16.8	13.6	10.3	..
2001	-5.7	35.1	80.0	5.8	1757.4	19.4	15.8	7.4	..
2002	-2.0	33.9	74.1	5.6	2076.8	19.1	18.1	5.8	..
2003	-4.9	34.7	66.9	10.0	2698.6	20.0	16.9	2.3	..
2004	-6.4	41.3	63.3	11.8	3363.8	21.1	17.1	6.1	..
2005	-11.3	42.9	62.3	13.8	3869.5	25.9	16.9	5.0	..
2006	-17.2	47.3	84.2	23.1	4490.2	27.6	15.1	7.3	..
2007	-25.8	52.4	106.4	31.2	5885.9	28.3	9.7	8.4	..
2008	-21.8	52.5	101.9	18.9	7261.8	33.0	15.4	12.3	..
2009	-8.2	42.3	109.3	7.5	6969.6	27.9	21.0	2.8	6.8
2010	-1.9	50.2	102.2	3.6	6843.3	22.2	21.6	2.4	10.3
2011	0.5	59.1	85.7	3.7	7813.8	20.9	22.8	4.2	11.3
2012	-1.0	60.8	96.5	3.3	7378.0	21.3	22.5	3.0	12.3
2013	1.2	64.9	94.4	3.6	7646.8	21.2	24.1	0.9	12.9
2014	1.3	64.9	83.4	1.9	7864.8	21.1	23.6	-1.4	11.4
2015	0.0	64.1	81.6	5.2	6993.8	21.0	22.9	-0.1	9.1
2016	2.7	64.0	74.7	2.9	7469.5	18.6	26.5	-0.8	7.6
2017	3.2	67.4	70.6	3.7	8228.0	18.5	28.6	2.1	6.2

Tablo 3.11. Çin için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	1.9	18.2	13.8	3.5	873.3	33.4	36.6	-1.4	3.1
2000	1.7	20.9	12.2	3.5	959.4	33.4	35.8	0.3	3.1
2001	1.3	20.3	13.9	3.5	1053.1	34.3	37.4	0.7	3.6
2002	2.4	22.6	12.7	3.6	1148.5	36.0	39.0	-0.7	4.0
2003	2.6	27.0	12.5	3.5	1288.6	39.3	42.6	1.1	4.3
2004	3.5	31.1	12.6	3.5	1508.7	40.6	45.9	3.8	4.2
2005	5.8	33.8	12.5	4.6	1753.4	40.5	46.2	1.8	4.2
2006	8.4	36.0	11.8	4.5	2099.2	39.7	48.6	1.6	4.1
2007	9.9	35.4	10.5	4.4	2695.4	38.9	50.9	4.8	4.0
2008	9.1	32.5	8.2	3.7	3471.2	40.1	52.3	5.9	4.2
2009	4.8	24.5	8.8	2.6	3838.4	44.9	51.0	-0.7	4.3
2010	3.9	26.3	12.1	4.0	4560.5	45.0	52.1	3.2	4.1
2011	1.8	26.5	13.9	3.7	5633.8	44.9	50.1	5.6	4.1
2012	2.5	25.4	13.3	2.8	6337.9	45.3	49.6	2.6	4.1
2013	1.5	24.5	15.4	3.0	7077.8	45.5	48.6	2.6	4.1
2014	2.3	23.5	16.9	2.6	7683.5	45.0	49.2	1.9	4.1
2015	2.7	21.3	12.0	2.2	8069.2	43.8	46.9	1.4	..
2016	1.8	19.7	12.7	1.6	8117.3	42.8	45.8	2.0	..
2017	1.3	19.8	14.0	1.4	8827.0	41.9	47.0	1.6	3.9

Trilyon \$ rakamlarıyla ifade edilecek GSYİH üretim değerine sahip olan ve dünyanın en fazla nüfusuna sahip olan Çin Ekonomisinde ise 2017 yılında kişi başına gelirin 8827\$ olduğu görülmektedir. Tasarruf fazlalıklarına sahip olan Çin, GSYİH'sının yüzde 1'inden fazla cari işlemler fazlalığına sahip olduğu görülmektedir. Enflasyon ve işsizlik oranlarının oldukça düşük seviyelerde olduğu ülede, DYY girişlerinin yüksek düzeylerde olduğu anlaşılmaktadır. 2017 yılı verilerine göre ihracat oranlarının yüzde 20 seviyelerine yaklaştığı dış borç stoğunun ise yüzde 14 seviyelerinde olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.12. Kolombiya için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	0.8	18.3	41.2	1.7	2164.4	13.2	13.5	10.9	20.1
2000	0.8	15.9	35.2	2.4	2472.2	14.1	13.6	9.2	20.5
2001	-1.1	15.4	38.3	2.6	2395.9	15.4	12.8	8.0	15.0
2002	-1.3	14.8	35.3	2.2	2355.7	16.7	13.9	6.4	15.6
2003	-1.0	16.6	40.9	1.8	2246.3	18.1	15.4	7.1	14.2
2004	-0.7	16.8	33.9	2.7	2740.2	18.8	16.8	5.9	13.7
2005	-1.3	17.0	26.6	7.1	3354.0	19.7	16.1	5.1	11.9
2006	-1.8	17.8	24.5	4.2	3677.1	21.5	17.4	4.3	..
2007	-2.9	16.5	22.1	4.3	4635.7	23.2	17.1	5.5	11.2
2008	-2.7	18.1	20.0	4.4	5383.1	20.8	17.9	7.0	11.3
2009	-2.0	16.4	23.7	3.5	5119.2	21.8	17.5	4.2	12.1
2010	-3.1	16.4	23.3	2.2	6230.7	21.0	17.2	2.3	11.0
2011	-2.9	19.3	23.8	4.4	7207.0	21.4	18.2	3.4	10.1
2012	-3.1	18.8	22.4	4.1	7904.5	21.3	18.3	3.2	9.7
2013	-3.3	18.1	25.2	4.2	8066.0	21.5	18.2	2.0	9.1
2014	-5.2	16.6	28.4	4.2	7974.4	22.7	17.7	2.9	8.6
2015	-6.3	15.7	39.6	4.0	6085.2	23.4	16.6	5.0	8.3
2016	-4.3	14.5	43.4	4.9	5813.7	22.2	16.7	7.5	8.7
2017	-3.3	14.6	41.3	4.5	6408.9	21.2	16.4	4.3	8.9

Bir Güney Amerika ülkesi olan Kolombiya ekonomisi, 2017 yılında 6400\$ kişi başına gelir değerine ulaşmıştır. GSYİH'nın yüzde 3'ü civarında cari işlemler açıklarına sahip olan ülkede, yüksek olmayan ihracat oranları ve yaklaşık yüzde 40 seviyelerinde dış borç stoğuna sahip olduğu anlaşılmaktadır. GSYİH'nın yüzde 5'i civarında DYY girişlerinin yaşandığı ülkede, tasarruf açıklarının olduğu, düşük sayılabilecek seviyede enflasyon oranlarının olduğu ve son yıllarda tek haneli seviyelerdeki işsizlik oranlarının varlığı görülmektedir.

Kostarika bir Orta Amerika ülkesidir. Bu çalışmada yer verilen ülkeler içerisinde kişi başına GSYİH değerleri itibariyle en yüksek kişi başına geliri ülkelerden birisi olarak nispeten yüksek refah seviyelerine ulaştığı anlaşılmaktadır. 2012 yılından itibaren 10000\$ değerinin üzerinde kişi başına gelir üreten ülkenin 2017 yılındaki değeri ise 11677\$ olarak gözlenmektedir. Veri dönem aralığında sürekli cari işlemler dengesi açıklarının olduğu ülkede, yüzde 33.3 oranında 2017 yılı ihracat oranının varlığı dikkat çekerken, dış borç stoğunun GSYİH içerisindeki payı yüzde 40 seviyelerini aştığı görülmektedir. Son yıllarda düştüğü anlaşılan DYY girişlerinin ise yüzde 5 seviyelerinde seyrettiği görülmektedir. 2011 yılındaki işsizlik oranının yüzde 10 seviyesini aştığı anlaşılan ülkede, enflasyon oranı bir sorun olarak görülmemektedir.

Tablo 3.13. Kostarika için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-4.7	42.7	34.1	4.4	3688.4	21.2	15.7	10.0	5.9
2000	-4.6	43.1	33.0	4.8	3808.4	19.8	15.8	11.0	5.1
2001	-3.2	40.7	32.2	3.9	3981.5	19.9	16.6	11.3	5.9
2002	-5.2	39.4	32.2	4.4	4062.0	19.9	14.4	9.2	6.3
2003	-5.2	40.9	34.5	4.5	4167.7	19.9	13.4	9.4	6.6
2004	-3.6	42.4	32.2	5.8	4425.5	20.0	14.9	12.3	6.4
2005	-4.3	43.7	33.9	7.7	4697.0	20.0	14.2	13.8	6.6
2006	-4.2	43.5	31.9	8.0	5245.2	20.4	16.6	11.5	5.7
2007	-5.6	40.8	32.3	8.4	6120.6	22.5	17.3	9.4	4.5
2008	-8.4	39.0	29.4	8.0	6911.1	23.9	15.4	13.4	4.8
2009	-1.8	34.8	26.3	5.3	6809.4	21.1	15.7	7.8	7.7
2010	-3.3	33.2	22.6	5.1	8199.4	19.7	15.6	5.7	7.2
2011	-5.4	32.9	25.2	6.5	9186.6	19.7	13.6	4.9	10.1
2012	-5.2	32.2	31.8	5.8	9985.4	20.6	14.4	4.5	..
2013	-4.9	31.3	35.8	6.4	10569.7	19.5	13.1	5.2	..
2014	-4.9	32.3	40.6	6.4	10631.0	19.5	12.9	4.5	..
2015	-3.5	30.8	45.0	5.4	11393.0	18.6	14.0	0.8	..
2016	-2.4	32.1	46.9	4.6	11767.5	18.2	15.2	0.0	..
2017	-3.1	33.3	47.5	5.0	11677.3	17.1	14.2	1.6	..

Tablo 3.14. Dominik Cumhuriyeti için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-1.9	35.0	23.1	6.0	2626.3	23.2	24.7	6.5	..
2000	-4.2	35.5	20.1	4.1	2838.5	25.0	23.1	7.7	6.4
2001	-2.9	31.9	21.9	4.2	2943.4	23.6	23.7	8.9	7.3
2002	-2.9	30.7	25.9	3.4	3098.1	24.8	23.8	5.2	..
2003	4.8	42.2	36.6	2.8	2413.4	20.1	23.6	27.4	6.9
2004	4.6	41.1	38.7	4.1	2492.9	20.4	24.7	51.5	6.3
2005	-1.3	28.3	24.1	3.1	3910.0	22.6	22.0	4.2	6.6
2006	-3.4	28.2	27.0	4.0	4067.3	25.9	23.0	7.6	5.7
2007	-4.9	26.8	25.6	5.1	4647.3	27.0	22.6	6.1	5.2
2008	-9.4	23.9	22.8	5.7	5011.0	28.1	20.0	10.6	4.8
2009	-4.8	21.0	25.4	3.5	4952.7	23.2	18.2	1.4	5.5
2010	-7.5	22.7	26.0	3.4	5453.9	25.2	18.5	6.3	5.2
2011	-7.5	24.2	27.2	3.8	5765.5	24.7	17.2	8.5	6.1
2012	-6.5	24.6	38.0	5.6	5973.2	24.1	17.6	3.7	6.7
2013	-4.1	25.2	40.6	2.6	6094.7	22.3	18.3	4.8	7.4
2014	-3.3	25.4	42.4	3.6	6348.8	23.1	19.5	3.0	6.7
2015	-1.9	24.5	41.0	3.2	6534.9	22.8	20.3	0.8	..
2016	-1.1	24.9	41.1	3.5	6793.5	21.4	20.4	1.6	..
2017	-0.2	24.8	41.1	4.7	7052.3	21.9	21.4	3.3	5.8

Denizlerle çevrili bir Karayip ülkesi olan Dominik Cumhuriyeti, Hispanyola adasında yer alan bir ülkedir. 7000\$ seviyelerinde kişi başına GSYİH değerlerine sahip olan ülkede, cari işlemler dengesi ile ilgili bir problem yoktur. Küçük sayılabilecek bir tasarruf açığının var olduğu ülkede, enflasyon ve işsizlik oranları da düşük seviyelerdedir. Son yıllarda ihracat oranlarının yaklaşık yüzde 20 seviyelerini aştığı, dış borç stoğunun ise GSYİH'nın yüzde 40'ından fazla olduğu görülmektedir. 2017 yılında yüzde 4.7 seviyesindeki DYY girişleri olan Dominik Cumhuriyetinde DYY girişleri veri dönem için ortalama yüzde 4 civarında olduğu görülmektedir.

Tablo 3.15. Ekvator için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	4.7	26.4	104.5	3.3	1584.5	16.7	22.1	52.2	14.0
2000	6.1	32.1	101.2	-0.1	1451.3	19.0	26.8	96.1	4.8
2001	-2.3	23.2	76.7	2.2	1903.7	19.1	19.7	37.7	4.3
2002	-4.3	21.5	71.5	2.7	2184.0	20.7	18.7	12.5	..
2003	-1.2	22.6	64.3	2.7	2440.5	19.2	18.4	7.9	5.7
2004	-1.3	24.6	59.2	2.3	2708.6	19.7	19.2	2.7	5.0
2005	1.1	27.6	51.3	1.2	3021.9	20.4	22.8	2.4	3.8
2006	3.7	30.3	45.2	0.6	3350.8	20.9	26.1	3.3	3.5
2007	3.7	31.9	42.9	0.4	3590.7	20.8	26.8	2.3	3.1
2008	2.9	34.2	31.6	1.7	4275.0	22.4	29.6	8.4	3.9
2009	0.5	25.2	21.8	0.5	4255.6	22.8	26.4	5.2	4.6
2010	-2.3	27.9	22.0	0.2	4657.3	24.6	25.6	3.6	4.1
2011	-0.5	31.1	20.4	0.8	5223.4	25.8	27.7	4.5	3.5
2012	-0.2	30.2	18.9	0.6	5702.1	27.0	27.7	5.1	3.2
2013	-1.0	28.6	19.9	0.8	6074.1	27.6	27.2	2.7	3.1
2014	-0.7	28.1	24.1	0.8	6396.6	27.2	27.3	3.6	3.5
2015	-2.2	21.3	28.0	1.3	6150.2	26.6	24.4	4.0	3.6
2016	1.3	19.5	34.8	0.8	6099.3	25.1	26.3	1.7	4.6
2017	-0.4	20.8	39.3	0.6	6273.5	25.4	25.8	0.4	3.8

Güney Amerika kıtasının kuzey batı kıyılarında ve ekvator çizgisi üzerinde bulunan Ekvator Cumhuriyeti, Kolombiya ve Peru ile komşu bir ülkedir ve batısında Pasifik Okyanusu ile çevrili bir ülkedir. Makro ekonomik göstergeler demeti açısından kişi başına GSYİH değerlerinin düşüklüğü dışında sorun olmaya bir ülke olarak görülmektedir. Cari işlemler hesabı, enflasyon oranları ve işsizlik oranları düşük seviyelerdedir. Yatırımlarını tasarruflarıyla finansa edebilecek durumdadır. Yüzde 20 seviyelerinde ihracat oranlarına ve GSMH'nın yüzde 40'ı seviyelerinde dış borç stoklarına sahip olan ülkede, DYY girişleri ise düşük seviyelerdedir. DYY girişleri GSYİH'nın yüzde 1'inin altında değerler almaktadır.

Tablo 3.16. Fiji için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	0.7	61.0	10.9	-1.7	2408.2	21.2	32.4	2.0	..
2000	-1.5	65.2	11.3	0.0	2076.0	15.4	33.0	1.1	..
2001	-4.1	60.7	11.0	2.5	2038.9	15.3	32.0	4.3	..
2002	0.9	61.5	11.4	1.7	2259.1	19.2	37.7	0.8	..
2003	-2.3	59.9	11.1	1.7	2836.0	21.4	37.4	4.2	8.2
2004	-9.2	53.8	9.7	9.2	3332.9	18.5	39.2	2.8	4.7
2005	-6.8	53.1	9.9	6.2	3658.6	21.0	16.9	2.4	3.9
2006	-16.3	49.9	12.5	14.8	3749.9	20.2	3.8	2.5	..
2007	-11.4	49.0	12.0	11.1	4078.8	17.8	8.0	4.8	..
2008	-14.9	57.1	12.1	9.6	4177.7	21.1	4.6	7.7	8.9
2009	-4.3	49.5	19.4	5.6	3369.4	..	..	3.2	8.7
2010	-4.8	57.8	20.0	11.3	3652.0	..	..	3.7	8.9
2011	-5.2	62.8	24.3	10.7	4353.1	18.1	15.8	7.3	4.4
2012	-1.4	60.5	20.5	9.5	4546.7	14.9	15.8	3.4	9.0
2013	-9.7	59.1	20.3	6.3	4763.1	26.0	18.0	2.9	..
2014	-6.6	52.6	21.4	7.8	5061.4	17.4	15.7	0.5	6.2
2015	-2.7	49.9	20.4	7.1	4889.5	16.4	19.9	1.4	..
2016	-3.1	26.4	20.0	6.0	5197.5	..	16.3	3.9	4.3
2017	-5.9	..	18.7	5.9	5589.4	..	..	3.4	..

Fiji Cumhuriyeti Okyanusya’da Pasifik Okyanusu’nun güneyinde bulunan çok sayıda adalardan oluşan bir ülkedir. Kişi başına GSYİH değeri 5000\$ seviyelerindedir. Kritik seviyelerin üzerinde cari işlemler açıklarına sahip olan bir ülkedir. DYY girişleri yüksektir. Son yıllara kadar önemli oranda ihracat oranlarına sahip olan ülkede 2016 yılında yüzde 26 düzeyinde bir ihracat oranı söz konusudur. Düşük dış borç stoğu oranlarının yanında enflasyon ve işsizlik verileri de ülkede makroekonomik performans anlamında sorun olmadığını göstermektedir. Tasarruf yatırım dengesi bağlamında ise istikrarlı bir yapının olmadığı veri dönem istatistiklerinden anlaşılmaktadır.

Tablo 3.17. Gabon için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	8.4	59.6	97.8	-3.4	3883.3	26.2	32.3	-1.9	..
2000	19.8	69.0	91.4	5.5	4116.5	21.9	41.7	0.5	..
2001	10.3	54.3	78.3	-2.0	3976.1	22.7	33.8	2.1	..
2002	6.4	52.6	72.3	0.0	4102.6	25.1	34.7	0.0	..
2003	11.8	51.9	65.2	1.5	4892.0	22.6	32.7	2.2	..
2004	11.9	55.0	62.2	4.0	5685.6	21.5	32.1	0.4	..
2005	20.7	60.0	45.2	3.4	6826.9	21.0	44.6	3.7	16.9
2006	..	60.6	46.9	2.6	7141.5	23.2	..	-1.4	..
2007	22.1	58.5	45.8	5.7	8352.8	23.6	40.1	5.0	..
2008	24.7	62.2	16.1	4.9	10094.0	25.0	44.4	5.3	..
2009	6.7	52.2	21.7	5.5	7603.7	29.5	34.5	1.9	..
2010	17.1	57.7	20.2	3.6	8754.1	31.4	41.2	1.5	20.4
2011	14.3	61.7	17.8	4.8	10716.2	28.7	43.8	1.3	..
2012	11.5	61.0	18.6	-1.3	9774.2	27.7	43.9	2.7	..
2013	..	57.4	27.2	4.4	9679.8	29.9	..	0.5	..
2014	..	44.5	24.7	5.8	9692.2	35.7	..	4.7	..
2015	..	46.0	38.4	6.9	7448.7	29.2	..	-0.3	..
2016	..	44.0	39.3	8.9	7078.7	27.0	..	2.1	..
2017	..	50.5	45.1	10.0	7413.8	21.4	..	2.7	..

Gabon, bir Orta Afrika Ülkesi’dir. 10000\$ düzeylerinin üstüne ulaşan kişi başına GSYİH istatistiklerinin görüldüğü son yıllarda düşme eğilimiyle ülkede 2017 yılında değer 7413\$ olarak görülmektedir. Cari işlemler fazlalıklarına sahiptir. Tasarruf fazlalıkları mevcuttur. İhracat oranları yüksek, dış borç stokları ise 2017 yılında artarak yüzde 45.1 düzeylerine ulaşmıştır. Son yıllarda DYY girişlerinde artış olduğu anlaşılmaktadır. 2017 yılında yüzde 10 seviyelerini gören bir DYY istatistiğine ulaşılmıştır. 2010 yılında ölçülen işsizlik oranının yüzde 20 olduğu buna karşılık enflasyon sorununun yaşanmadığı bir ekonomi olarak görülmektedir.

Orta Amerika’da bir ülke olan Guatemala, denizlere kıyısı olan ve Meksika’nın komşusu olan bir ülkedir. 4000\$ seviyelerinde kişi başına hasılaya sahiptir. Cari işlemler dengesi fazla vermektedir. Makroekonomik göstergelerinden elde edilen izlenim işsizlik ve enflasyon oranlarının düşük olduğu, düşük olmakla birlikte tasarruf fazlalıklarının olduğu yüksek sayılmayacak düzeyde DYY girişlerinin olduğu ve dış borç stoğunun yüksek olmadığı şeklindedir.

Tablo 3.18. Guatemala için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-5.6	19.0	21.4	0.8	1608.7	17.9	11.8	5.2	..
2000	-5.4	20.2	20.7	-4.1	1655.6	16.1	12.4	6.0	..
2001	-6.7	28.2	23.5	-5.0	1568.4	18.3	11.5	7.3	..
2002	-5.9	26.3	22.1	-4.9	1701.8	19.3	15.3	8.1	..
2003	-4.7	25.8	23.9	0.1	1753.3	18.7	15.7	5.6	2.8
2004	-4.9	27.0	34.4	1.3	1872.7	18.3	17.0	7.6	3.0
2005	-4.6	25.1	35.6	2.0	2077.8	18.3	15.2	9.1	..
2006	-5.0	24.9	37.0	2.1	2256.6	20.1	15.7	6.6	..
2007	-5.2	25.6	38.1	2.5	2490.0	19.6	15.8	6.8	..
2008	-3.6	24.7	36.4	1.9	2794.2	17.9	12.2	11.4	..
2009	0.7	24.0	40.5	1.8	2635.8	15.1	13.6	1.9	..
2010	-1.4	25.8	37.5	2.0	2825.5	14.8	12.7	3.9	3.5
2011	-3.4	26.6	35.4	2.4	3187.8	14.8	12.1	6.2	4.1
2012	-2.6	24.9	31.3	2.5	3299.6	14.8	12.7	3.8	2.8
2013	-2.5	23.7	33.2	2.5	3452.8	14.3	12.3	4.3	3.0
2014	-2.1	23.2	34.2	2.0	3687.8	13.9	11.9	3.4	2.7
2015	-0.2	21.2	32.8	1.8	3923.6	13.3	13.7	2.4	2.5
2016	1.5	19.5	32.0	1.7	4140.7	12.5	14.4	4.4	2.6
2017	1.6	18.8	31.0	1.3	4471.0	12.3	14.1	4.4	2.5

Nüfusu bir milyonun altında küçük bir Güney Amerika Ülkesi olan Guyana, Karayip Denizine kuzeyden kıyısı olan bir ülkedir. Yüksek ihracat oranlarına sahiptir. İşsizlik oranları yüksek olmakla birlikte, enflasyon sorunu olmayan bir ülkedir. 2017 yılında yüzde 5.9 oranında DYY girişi olan ülkede, veri döneminde yüzde 10'a yaklaşan oranların varlığı görülmektedir. Cari işlemler dengesi istatistiklerinin yüksek olduğu dönemler bir yana bırakılırsa son yıllarda oranın düştüğü hatta 20147 yılında cari işlemler fazlalığı verdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 3.19. Guyana için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-7.1	96.5	224.7	6.6	919.9	25.0	12.7	7.5	..
2000	-11.5	96.1	208.1	9.4	946.1	23.8	9.6	6.1	..
2001	-12.8	92.9	208.4	7.9	946.7	21.6	6.7	2.6	..
2002	-8.6	92.3	208.4	6.0	965.7	20.9	6.7	5.3	11.8
2003	-6.0	89.7	210.4	3.5	988.3	21.0	11.2	6.0	..
2004	-2.5	95.6	202.5	3.8	1048.1	23.5	19.3	4.7	..
2005	-11.7	84.6	159.5	9.3	1098.5	24.8	17.5	6.9	..
2006	-12.4	50.4	77.4	7.0	1945.6	28.4	21.4	6.7	10.7
2007	-9.5	51.2	47.8	8.8	2326.9	24.7	15.0	12.2	..
2008	-16.8	52.9	51.1	9.3	2568.6	24.0	9.1	8.1	..
2009	-11.2	48.9	69.8	8.0	2764.3	26.2	17.3	3.0	..
2010	-10.8	51.4	61.6	8.7	3044.9	25.2	13.3	3.7	..
2011	-14.5	55.3	78.2	9.6	3438.8	23.9	9.5	5.0	..
2012	-12.8	59.9	68.4	9.7	3799.8	24.8	11.0	2.4	..
2013	-15.3	51.6	77.7	6.7	3941.1	18.6	1.7	1.9	..
2014	-12.5	43.8	76.8	7.7	4031.5	28.7	14.4	0.9	..
2015	-1.2	40.9	52.1	4.3	4160.3	23.4	17.1	-1.0	..
2016	3.6	45.8	46.8	0.9	4531.2	29.6	30.2	0.8	..
2017	..	44.4	43.5	5.9	4655.1	30.5	..	1.9	12.0

Tablo 3.20. İran için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	5.8	19.3	8.6	0.0	1749.8	31.8	35.7	20.1	..
2000	11.4	21.5	7.4	0.2	1657.2	31.3	37.7	14.5	..
2001	..	19.3	6.0	0.3	1891.0	35.8	..	11.3	..
2002	..	24.4	6.9	2.7	1892.0	33.2	..	14.3	12.8
2003	..	24.6	9.3	1.9	2231.3	32.7	..	16.5	..
2004	..	25.3	11.0	1.6	2729.8	31.2	..	14.8	10.3
2005	..	30.3	9.5	1.3	3215.7	28.6	..	13.4	12.1
2006	..	29.9	7.7	0.9	3738.7	27.2	..	10.0	11.2
2007	..	28.8	5.9	0.6	4857.4	28.3	..	17.3	10.6
2008	..	26.6	3.9	0.5	5574.4	31.9	..	25.4	10.5
2009	..	22.7	4.5	0.7	5619.1	30.9	..	13.6	12.0
2010	..	24.4	4.1	0.7	6531.9	27.4	..	10.1	13.5
2011	..	25.6	3.0	0.7	7729.3	26.8	..	20.9	12.4
2012	..	24.1	1.2	0.8	7832.9	28.3	..	25.7	12.6
2013	..	26.9	1.5	0.7	6036.2	25.4	..	39.3	10.4
2014	..	23.1	1.3	0.5	5541.0	26.1	..	17.2	10.6
2015	..	19.7	1.6	0.5	4862.3	22.7	..	13.7	11.1
2016	..	22.4	1.3	0.8	5219.1	20.3	..	8.7	12.4
2017	..	24.9	1.4	1.1	5593.9	19.7	..	10.0	12.1

Türkiye'nin sınır komşusu ve bir Ortadoğu ülkesi olan İran, doğal kaynak zengini bir ekonomidir ve kişi başına yaklaşık 5000\$ civarına ulaşmış bir ülkedir. Yüksek enflasyon ve yüksek işsizlik oranlarına sahiptir. Dış borç stoğu yok denecek kadar az olan ülkenin DYY girişleri ise GSYİH'nin yüzde 1'i seviyelerindedir. İhracat oranlarının son yıllar için GSYİH'nin yüzde 25'i kadar olduğu görülen İran Ekonomisinde CA ve Tas. İstatistiklerine ulaşamamıştır.

Tablo 3.21. Jamaika için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-2.4	39.0	47.3	5.9	3359.4	21.1	18.7	6.0	15.7
2000	-4.1	38.8	55.9	4.7	3381.9	23.2	16.8	8.2	15.5
2001	-8.3	35.6	62.8	6.3	3428.5	25.7	17.4	7.0	14.9
2002	-11.1	32.8	61.7	4.6	3596.5	27.2	15.9	7.1	14.2
2003	-8.2	36.6	64.8	7.3	3465.2	26.1	18.0	10.1	11.7
2004	-4.9	37.5	68.5	5.5	3720.0	26.4	20.8	13.5	11.4
2005	-9.6	35.3	62.9	5.7	4082.2	26.7	15.1	15.1	11.3
2006	-9.9	40.1	71.9	7.1	4311.9	28.1	17.5	8.5	10.3
2007	-15.9	39.7	86.6	6.3	4621.9	26.1	15.6	9.3	9.7
2008	-20.4	41.9	79.6	10.1	4903.2	24.0	6.3	22.0	10.3
2009	-9.3	34.5	97.8	4.0	4303.5	20.9	13.0	9.6	11.4
2010	-7.1	31.3	111.7	1.4	4685.6	19.9	13.4	12.6	12.4
2011	-14.3	30.4	102.5	1.2	5094.0	20.9	8.6	7.5	12.7
2012	-9.7	30.2	98.0	2.8	5209.0	19.6	10.9	6.9	13.9
2013	-9.6	30.6	92.9	3.8	4976.8	21.0	11.8	9.3	15.3
2014	-8.0	31.3	103.6	4.2	4839.9	22.0	13.7	8.3	13.7
2015	-3.0	29.9	102.7	6.5	4925.4	21.2	17.7	3.7	13.5
2016	-1.2	31.3	104.7	6.6	4883.9	21.2	20.1	2.3	13.2
2017	-4.8	34.1	103.2	6.0	5114.0	22.1	20.9	4.4	11.7

Jamaika, Orta Amerika ve Karayiplerde bulunan bir ada ülkesidir. DYY girişleri GSYİH'nin yüzde 6'sı düzeyindedir. Kişi başına GSYİH değerleri 5000\$ seviyelerine ulaşan ülkede, işsizlik oranları çift haneli yüksek oranlardayken, enflasyon seviyeleri düşme eğilimde ve düşüktür. Tasarruf açıkları olan ülkenin 2017 yılı cari

işlemler açığı GSYİH'nin yüzde 5'ine yakındır. Yüzde 100'lerin üzerinde dış borç stoğuna sahip olan ülkede GSYİH'nin yüzde 34'ü kadar ihracat oranlarının olduğu görülmektedir.

Ortadoğu'da bulunan bir arap ülkesi olan Ürdün Krallığı, yaklaşık 10 milyon nüfusa sahiptir. Yüksek seviyelerde cari işlemler açıklarına ve dış borç stoğu oranlarına sahiptir. GSYİH'nin yüzde 35.7'si kadar ihracat oranına sahip olan ülkenin, 2000'li yılların ikinci yarısında yüksek oranlarda DYY girişi yaşamasıyla birlikte, son yıllarda yüzde 5 civarlarında DYY girişi yaşandığı anlaşılmaktadır. Düşük tasarruf oranlarıyla birlikte tasarruf açıkları, yüksek işsizlik oranları ve düşük seviyelerde enflasyon oranlarının olduğu ülkenin refah seviyesi de yüksek değildir. Veri dönem için kişi başına GSYİH değerinin ulaştığı en yüksek değer 2017 yılına aittir ve 4130\$'dır.

Tablo 3.22. Ürdün için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	5.0	43.3	101.4	1.9	1625.0	23.4	24.8	0.6	..
2000	0.3	41.8	129.2	10.8	1657.9	21.1	22.7	0.7	13.7
2001	-0.3	42.1	130.1	3.0	1728.3	19.4	20.8	1.8	14.7
2002	5.2	47.5	134.9	2.5	1812.3	18.9	25.2	1.8	15.3
2003	11.8	47.4	122.5	5.4	1889.2	20.6	32.6	1.6	14.5
2004	0.3	52.6	111.7	8.2	2061.5	24.8	27.7	3.4	..
2005	-18.0	53.3	99.8	15.8	2203.1	30.6	16.1	3.5	14.8
2006	-11.5	54.5	90.1	23.5	2537.3	25.5	16.9	6.3	14.0
2007	-16.8	54.9	84.8	15.3	2762.8	27.5	12.8	4.7	13.1
2008	-9.3	57.8	62.4	12.9	3385.6	27.9	19.3	14.0	12.7
2009	-5.2	46.4	59.6	10.1	3492.1	25.2	20.5	-0.7	12.9
2010	-7.1	48.3	65.1	6.4	3679.2	23.0	16.9	4.8	12.5
2011	-10.2	47.7	61.8	5.2	3807.3	24.5	15.2	4.2	12.9
2012	-15.2	46.2	60.5	5.0	3870.8	26.0	11.7	4.5	12.2
2013	-10.4	42.4	69.7	5.8	3992.9	27.2	17.6	4.8	12.6
2014	-7.3	43.3	68.6	6.1	4066.9	27.2	20.7	2.9	11.9
2015	-9.1	37.6	69.4	4.3	4096.1	23.4	15.0	-0.9	13.1
2016	-9.5	35.1	71.0	4.0	4087.9	21.4	12.6	-0.8	15.3
2017	-10.7	35.7	75.3	5.1	4129.8	22.3	12.2	3.3	..

Tablo 3.23. Kazakistan için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-1.0	42.5	40.5	9.4	1130.1	16.2	13.6	8.3	..
2000	2.0	56.6	75.7	7.5	1229.0	17.3	20.5	13.2	..
2001	-6.3	45.9	73.3	12.7	1490.9	23.7	24.2	8.4	..
2002	-4.2	47.0	78.4	10.5	1658.0	24.0	29.7	5.8	..
2003	-0.9	48.4	79.9	8.1	2068.1	23.0	28.1	6.4	..
2004	0.8	52.5	82.5	13.0	2874.3	25.1	27.1	6.9	..
2005	-1.8	53.2	84.7	4.5	3771.3	28.0	28.8	7.6	..
2006	-2.5	51.0	104.0	9.4	5291.6	30.2	30.9	8.7	..
2007	-8.0	49.3	104.7	11.4	6771.4	30.0	29.4	10.8	..
2008	4.7	57.1	93.5	12.6	8513.6	26.8	30.1	17.1	..
2009	-3.6	41.8	106.9	12.4	7165.2	27.8	29.2	7.3	6.6
2010	0.9	44.2	92.6	5.0	9070.5	24.3	30.4	7.4	5.8
2011	5.3	46.5	75.4	7.1	11634.0	21.5	32.8	8.5	5.4
2012	0.5	44.1	75.3	6.6	12386.7	22.8	29.5	5.2	5.3
2013	0.5	38.6	70.8	4.2	13890.6	21.9	28.8	5.9	5.2
2014	2.8	39.3	79.3	3.3	12807.3	21.6	30.0	6.8	5.1
2015	-2.8	28.5	88.5	3.5	10510.8	22.9	27.8	6.7	4.9
2016	-6.5	31.8	131.7	12.3	7714.8	22.7	24.1	14.4	5.0
2017	-3.3	34.4	118.4	2.9	9030.3	21.9	25.9	7.4	4.9

Orta Asya ve Doğu Avrupa’da yerleşen Kazakistan Cumhuriyeti, bir Türk Ülkesi’dir ve dünyanın dokuzuncu büyük ülkesi konumundadır. Yaklaşık 18 milyon nüfusa sahiptir. 14000\$ seviyelerine yaklaşan kişi başına gelir istatistiklerinin görüldüğü verilerde, 2017 yılı için gelir 9000\$ olarak rapor edilmektedir. Tasarruf fazlalıkları olan ülkenin dış borç stoğu oranları oldukça yüksek seyretmektedir. Son yıllarda cari işlemler açıklarına sahiptir. İşsizlik oranları düşük olmakla birlikte 2017 yılında enflasyon oranı yüzde 7.4 değerini almıştır. Ülke önemli ölçüde fakat düzensiz DYY girişi almaktadır.

Tablo 3.24. Lübnan için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	..	14.1	48.2	..	5509.3	22.9	..	..	..
2000	..	14.2	57.3	5.8	5334.9	21.0	..	..	..
2001	..	15.6	77.1	8.2	5253.1	20.8	..	..	..
2002	-23.7	16.1	95.7	7.0	5436.6	19.4	-4.2	..	..
2003	-25.6	16.7	113.5	14.2	5425.7	19.8	-16.4	..	..
2004	-20.8	35.7	112.0	9.0	5473.5	22.6	7.2	..	7.8
2005	-12.8	37.3	106.8	12.2	5390.2	22.2	8.2	..	..
2006	-5.1	36.1	108.8	12.1	5434.3	22.1	10.9	..	..
2007	-6.5	37.6	100.8	13.6	6086.8	24.7	15.4	..	9.0
2008	-14.0	39.0	148.0	14.8	7109.5	27.5	8.7	..	..
2009	-19.0	33.7	130.6	13.5	8481.0	28.2	8.1	1.2	6.4
2010	-19.7	35.8	125.8	11.1	8858.3	25.3	5.8	4.0	..
2011	-13.8	36.9	124.4	7.8	8734.2	25.5	4.8	5.0	..
2012	-23.4	34.1	127.4	7.1	8959.3	24.7	1.3	6.6	..
2013	-25.7	32.4	135.4	5.7	8807.9	26.9	4.7	4.8	..
2014	-26.0	26.7	136.0	5.9	8660.0	23.3	1.4	1.9	..
2015	-17.1	26.1	138.4	4.3	8529.5	20.7	6.7	-3.7	..
2016	-20.3	24.0	144.0	5.0	8571.1	20.3	2.5	-0.8	..
2017	-23.1	23.9	141.7	4.8	8808.6	20.0	1.8	4.3	..

Ortadoğu’daki ülkelerden bir diğeri olan Lübnan, 9000\$’a yaklaşan kişi başına gelir istatistiğine sahiptir. Ciddi oranda tasarruf eksiği olan Lübnan’da, cari işlemler açıkları ve dış borç stoğu istatistikleri yüksek seviyelerdedir. Yüzde 5 seviyelerinde DYY girişi olan ülkede enflasyon yüksek değilken, 2009 yılında verisi olan işsizlik oranı ise yüksek sayılamayacak bir düzeydedir.

Güneydoğu Asya ülkesi olan Malezya, çok sayıda adanın birleşmesiyle oluşmuştur. Yüksek kişi başına geliriyle, refah seviyesi yüksektir. Önemli ölçüde ihracat oranına sahiptir. Enflasyon, işsizlik, cari işlemler dengesi gibi makroekonomik görünüm oldukça istikrarlı ve iyidir. Malezya yüzde 3 civarında da DYY girişine sahne olmaktadır.

Tablo 3.25. Malezya için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	15.9	121.3	..	4.9	3493.5	21.9	38.3	2.7	3.4
2000	9.0	119.8	..	4.0	4045.2	25.3	35.9	1.5	3.0
2001	7.9	110.4	..	0.6	3915.1	25.1	32.3	1.4	3.5
2002	7.1	108.3	..	3.2	4167.4	23.5	32.7	1.8	3.5
2003	12.1	106.9	..	2.9	4463.7	22.4	34.9	1.1	3.6
2004	12.1	115.4	..	3.5	4955.5	21.0	35.1	1.4	3.5
2005	13.9	112.9	..	2.7	5593.8	22.3	36.8	3.0	3.5
2006	16.1	112.2	..	4.7	6223.0	22.0	38.8	3.6	3.3
2007	15.4	106.2	..	4.7	7269.2	22.4	38.8	2.0	3.2
2008	16.9	99.5	..	3.3	8513.6	20.6	38.5	5.4	3.3
2009	15.7	91.4	..	0.1	7326.7	22.0	33.4	0.6	3.7
2010	10.1	86.9	..	4.3	9071.4	22.4	33.5	1.6	3.3
2011	10.9	85.3	..	5.1	10405.1	22.2	34.1	3.2	3.0
2012	5.2	79.3	..	2.8	10779.5	25.4	30.9	1.7	3.0
2013	3.5	75.6	..	3.5	10882.3	26.5	29.4	2.1	3.1
2014	4.4	73.8	..	3.1	11183.7	26.0	29.4	3.1	2.9
2015	3.1	70.6	..	3.3	9655.1	26.1	28.2	2.1	3.1
2016	2.4	67.8	..	4.5	9515.2	25.7	28.3	2.1	3.4
2017	3.0	71.4	..	3.0	9951.5	25.3	28.5	3.9	3.4

Tablo 3.26. Mairutus için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-2.9	63.9	30.3	1.2	3651.2	27.3	25.2	6.9	..
2000	-0.8	61.4	21.2	5.8	3861.0	22.9	26.3	4.2	..
2001	6.1	68.5	19.1	-0.6	3792.2	22.7	28.4	5.4	..
2002	5.2	61.8	42.7	0.7	3957.5	21.8	27.6	6.4	..
2003	1.7	56.7	57.8	1.1	4623.3	22.7	24.7	3.9	..
2004	-1.8	54.0	52.3	0.2	5229.9	21.6	22.6	4.7	8.3
2005	-5.2	59.9	57.9	0.7	5116.0	21.4	17.4	4.9	9.5
2006	-8.6	58.4	49.6	1.5	5696.0	23.2	20.6	8.9	9.0
2007	-5.3	55.9	68.0	4.2	6574.7	24.0	25.1	8.8	8.5
2008	-9.8	51.1	64.3	3.8	8030.1	23.8	18.9	9.7	..
2009	-7.2	47.7	80.4	2.8	7318.1	25.5	14.8	2.5	7.3
2010	-10.1	51.2	78.2	4.3	8000.4	24.2	16.0	2.9	7.7
2011	-13.5	52.4	86.2	3.8	9197.0	23.5	14.5	6.5	..
2012	-7.1	53.8	90.8	5.0	9291.2	22.6	13.9	3.9	7.5
2013	-6.2	48.4	102.2	2.4	9637.0	20.8	10.6	3.5	7.3
2014	-5.4	51.1	88.4	3.3	10153.9	18.9	5.3	3.2	7.5
2015	-3.6	48.8	77.7	1.8	9260.4	17.4	6.9	1.3	7.4
2016	-4.0	44.6	85.9	2.9	9681.6	17.2	7.8	1.0	6.8
2017	-5.7	42.3	77.6	2.2	10490.5	17.4	8.3	3.7	6.8

Mairutus, bir Afrika ülkesidir ve Hint Okyanusunun güneybatısında yer almaktadır. 1,3 milyon nüfusa sahiptir. Kişi başına gelir açısından veri ülke örnekleri içerisinde 10000\$ seviyelerini gören ülkelerden birisidir. Cari işlemler açıkları önemli seviyelerdedir. İhracat oranları GSYİH'nın yüzde 42'si kadarken, dış borç stoğu GSMH'nin yüzde 80'ine yakındır. Enflasyon ve işsizlik değerleri yüksek değildir. DYY girişleri ise son yıllarsa GSYİH'nin 3'ü civarındadır.

Tablo 3.27. Meksika için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-2.3	24.6	29.6	2.3	5984.3	21.1	22.4	16.6	2.5
2000	-2.6	25.4	22.8	2.6	6959.4	21.5	21.4	9.5	2.6
2001	-2.3	22.7	23.4	4.0	7341.9	19.9	20.6	6.4	2.5
2002	-1.9	22.6	21.6	3.1	7398.8	19.3	19.6	5.0	3.0
2003	-1.1	24.4	22.6	2.5	6903.9	19.8	19.1	4.5	3.5
2004	-0.9	28.4	21.8	3.2	7311.0	20.5	22.1	4.7	3.9
2005	-1.0	30.4	20.1	3.0	8089.4	20.7	21.3	4.0	3.6
2006	-0.4	27.3	18.1	2.1	8859.7	21.5	23.5	3.6	3.6
2007	-1.0	27.5	18.7	3.1	9412.8	21.9	23.2	4.0	3.6
2008	-1.5	27.7	17.8	2.9	9765.7	23.2	23.2	5.1	3.9
2009	-0.9	27.2	21.4	2.2	7792.2	22.1	23.0	5.3	5.4
2010	-0.5	29.7	23.2	2.0	9016.5	21.6	23.7	4.2	5.3
2011	-1.1	31.0	24.9	2.1	9912.6	22.3	23.8	3.4	5.2
2012	-1.6	32.3	29.5	1.5	9940.5	22.8	23.3	4.1	4.9
2013	-2.5	31.3	32.7	3.7	10400.6	21.3	20.1	3.8	4.9
2014	-1.9	31.9	34.3	2.4	10582.4	21.0	21.3	4.0	4.8
2015	-2.6	34.6	37.3	3.1	9298.2	22.5	21.7	2.7	4.3
2016	-2.3	37.1	40.6	3.3	8450.5	22.9	22.2	2.8	3.9
2017	-1.7	37.9	40.5	2.8	8910.3	22.3	22.9	6.0	3.4

Meksika kişi başına geliri 2017 yılında 8910\$ olan ve daha önce 10000\$ seviyelerini aşan bir Kuzey Amerika ülkesidir. Nüfusu 129 milyon civarındadır. ABD'ye komşudur. Ülkede yaşanan ekonomik krizler dünya tarihine geçmiştir. 1999-2017 aralığında her yıl düşük olmakla birlikte cari işlemler açıkları verdiği görülmektedir. DYY girişleri GSYİH'nin yüzde 3'ü kadardır. İşsizlik sorunu yoktur. Enflasyon oranlarının ise düşük seviyelerde seyrettiği görülmektedir. İhracat oranları son yıllarda artış trendini gösterirken GSYİH'nin yüzde 38'ine yakındır. Dış borç stoğu istatistiklerine gelince, son yıllarda ciddi bir artışın olmasıyla birlikte GSMH'nin yüzde 40'ı civarındadır.

Tablo 3.28. Namibya için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-0.7	42.0	..	0.0	2055.4	20.6	24.0	..	..
2000	5.0	41.7	..	5.1	2018.7	16.9	28.3	..	20.3
2001	0.3	42.0	..	10.9	1797.9	21.4	22.8	..	..
2002	2.6	47.2	..	4.5	1669.4	20.5	26.9	..	..
2003	5.5	44.5	..	1.4	2422.3	19.6	26.6	7.1	..
2004	6.9	40.6	..	3.4	3225.3	18.9	30.9	4.1	22.1
2005	4.7	41.2	..	5.5	3504.3	19.0	31.1	2.3	..
2006	13.8	46.3	..	7.8	3811.3	22.0	36.2	5.0	..
2007	8.6	50.5	..	7.7	4202.5	22.0	28.6	6.5	..
2008	-0.1	54.4	..	8.8	4029.1	25.3	27.0	9.1	..
2009	-3.5	52.3	..	9.4	4153.5	28.0	16.9	9.5	..
2010	-4.8	47.8	..	2.5	5191.6	25.3	17.6	4.9	22.1
2011	-6.9	45.5	..	6.5	5601.0	22.7	14.3	5.0	..
2012	-6.9	43.4	..	8.4	5749.4	25.7	18.4	6.7	16.8
2013	-7.7	41.2	..	6.2	5490.0	26.5	19.8	5.6	19.0
2014	-9.5	38.7	..	3.5	5392.7	33.4	22.1	5.3	18.5
2015	-13.2	38.4	..	10.0	4803.3	33.3	15.1	3.4	..
2016	-13.2	41.1	..	3.2	4549.4	22.4	9.9	6.7	23.4
2017	-6.3	36.7	..	4.5	5230.8	16.0	15.9	6.1	..

2,5 Milyon nüfusıyla Güney Afrika'da bir ülke olan Namibya Cumhuriyeti, tasarruf oranlarının azlığına paralel olarak önemli cari işlemler açıklarına sahiptir. İşsizlik oranları oldukça yüksektir. Enflasyon oranı 2017 yılında yüzde 6 seviyelerindedir. Bununla birlikte ülke önemli ölçüde DYY alabilmektedir.

Tablo 3.29. Kuzey Makedonya için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-1.7	40.1	39.9	2.3	1908.6	15.8	24.3	-1.3	..
2000	-2.7	32.9	40.0	5.8	1854.1	20.3	21.9	6.6	..
2001	-6.3	29.2	40.7	12.7	1815.9	22.0	12.6	5.2	30.5
2002	-9.4	26.3	42.4	2.8	1961.2	21.3	13.1	2.3	31.9
2003	-3.8	27.7	38.7	2.4	2408.8	20.1	15.7	0.9	36.7
2004	-7.9	30.7	50.1	5.4	2762.6	21.2	14.6	-0.4	37.2
2005	-2.5	34.8	48.5	2.3	3037.8	19.0	18.6	0.5	37.2
2006	-0.4	37.8	48.2	6.2	3325.6	20.1	21.9	3.2	36.0
2007	-7.3	44.1	52.5	8.8	4036.1	22.7	17.6	2.3	34.9
2008	-12.5	43.2	44.3	6.2	4793.3	25.8	16.2	8.3	33.8
2009	-6.5	32.8	56.2	2.8	4543.9	24.6	20.4	-0.7	32.2
2010	-2.1	39.8	55.6	3.2	4542.9	23.1	23.8	1.5	32.0
2011	-2.5	47.1	59.5	4.8	5064.0	23.5	25.9	3.9	31.4
2012	-3.3	45.4	67.9	3.5	4698.7	23.4	26.7	3.3	..
2013	-1.6	43.4	63.8	3.7	5211.5	23.7	27.4	2.8	29.0
2014	-0.6	47.7	64.9	0.5	5469.2	23.4	29.7	-0.3	..
2015	-1.9	48.7	69.5	2.9	4840.3	23.8	28.5	-0.3	26.1
2016	-2.9	50.7	71.5	5.1	5128.0	24.4	30.0	-0.2	23.7
2017	-0.8	55.4	78.9	3.4	5414.6	21.9	32.4	1.3	22.4

Bir balkan ülkesi olan Makedonya, Kuzey Makedonya olarak bilinmekte ce nüfusu da 2 milyon civarındadır. 5400\$ kişi başına gelirin yanında, yüksek oranda işsizlik oranları, düşük enflasyon oranları, yüksek tasarruf düzeyleri ve küçük sayılabilecek cari işlemler açıklarına sahip olan bir ülkedir. Ülkede ihracar oranları yüksek olmakla birlikte, dış borç soğu da özellikle son yıllarda artarak GSMH'nin yüzde 80'ine yaklaşmıştır.

Tablo 3.30. Paraguay için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	1.6	42.8	44.8	1.1	1700.4	15.9	20.7	6.8	9.4
2000	-2.8	43.3	43.8	1.2	1670.0	15.4	14.8	9.0	7.6
2001	-0.4	40.6	42.5	1.2	1571.4	15.6	17.7	7.3	..
2002	8.6	47.5	58.9	1.3	1306.4	15.2	26.9	10.5	..
2003	0.2	47.1	125.0	-0.8	1371.5	17.7	21.0	14.2	6.8
2004	-0.1	45.7	109.3	1.0	1687.4	18.3	20.0	4.3	6.5
2005	-0.6	47.6	112.8	0.1	1852.7	19.1	20.4	6.8	4.8
2006	1.2	46.3	102.6	1.4	2282.8	19.3	23.1	9.6	5.3
2007	4.4	43.4	83.7	0.6	2992.9	17.9	25.6	8.1	4.7
2008	0.8	39.9	72.0	1.4	4064.4	19.0	22.8	10.2	4.4
2009	2.7	36.2	94.7	0.1	3645.9	18.5	21.4	2.6	5.5
2010	0.2	40.4	85.4	2.0	4382.7	21.3	24.0	4.7	..
2011	0.6	39.2	65.4	1.4	5357.0	21.0	25.2	8.3	..
2012	-0.9	36.9	70.0	2.2	5217.4	19.5	20.5	3.7	..
2013	1.6	37.2	57.6	0.8	5967.7	19.0	23.9	2.7	..
2014	-0.1	34.8	56.2	1.4	6146.7	19.8	22.6	5.0	..
2015	-0.4	34.1	62.5	1.3	5447.1	19.1	21.7	3.1	..
2016	3.5	35.8	62.5	1.3	5361.0	18.8	23.5	4.1	..
2017	3.1	35.5	57.0	1.3	5823.8	18.6	24.0	3.6	..

Yaklaşık 7 Milyon nüfusuyla küçük bir Güney Amerika Ülkesi olan Paraguay'ın kişi başına GSYİH'sı 6000\$ seviyelerindedir. Makroekonomik göstergeleri sorun olmayacak seviyelerdedir. Hatta cari işlemler dengesi son yıllarda fazla vermiştir. Son yıllarda dış borç stoğundaki azalma dikkatleri çekmektedir. 2005 yılında yüzde 113 olan gösterge 2017 yılında yarıya inerek yüzde 57 seviyelerine kadar gerilemiştir. İhracat oranlarının ise GSYİH'nın yüzde 35'ini aştığı görülmektedir.

6572\$ kişi başına GSYİH değerine ulaşan ve Güney Amerika ülkesi olan Peru, makroekonomik göstergeler açısından iyi sayılabilir. CA oldukça düşüktür. DYY girişleri GSYİH'nın yüzde 3'ünden yüksektir. Enflasyon oranları da ılımlı enflasyon düzeyindedir. İşsizlik oranlarına ulaşamayan istatistikler ülkenin 2001 yılında yüzde 7.9 oranında işsizlik oranının olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.31. Peru için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-2.7	15.4	59.5	3.9	1963.4	21.2	18.4	3.5	8.0
2000	-3.0	16.8	57.0	1.6	1996.7	19.7	17.3	3.8	..
2001	-2.3	16.6	54.2	2.2	1981.2	18.0	16.7	2.0	7.9
2002	-2.0	17.3	53.1	3.9	2059.2	16.7	17.0	0.2	..
2003	-1.6	19.0	53.1	2.3	2180.3	16.9	16.8	2.3	..
2004	0.0	22.9	50.1	2.4	2448.1	16.8	17.8	3.7	..
2005	1.5	26.8	41.4	3.4	2754.8	17.1	19.7	1.6	..
2006	3.2	30.5	36.0	3.9	3171.5	17.8	23.3	2.0	..
2007	1.4	31.5	34.2	5.4	3611.2	20.0	24.1	1.8	..
2008	-4.4	29.7	30.9	5.7	4208.9	23.4	22.8	5.8	..
2009	-0.6	26.4	33.0	5.3	4166.1	22.1	20.9	2.9	..
2010	-2.6	27.8	30.8	5.7	5022.5	23.5	22.4	1.5	..
2011	-1.7	30.5	28.3	4.3	5771.6	23.3	23.7	3.4	..
2012	-2.8	27.4	34.1	6.1	6387.8	25.0	22.3	3.7	..
2013	-4.7	24.8	33.2	4.9	6583.1	25.3	21.9	2.8	..
2014	-4.4	22.6	35.4	2.2	6492.1	24.5	20.6	3.2	..
2015	-4.8	21.3	36.6	4.4	6053.1	23.1	20.0	3.5	..
2016	-2.8	22.4	38.5	3.6	6031.4	21.5	19.6	3.6	..
2017	-1.3	24.3	33.6	3.2	6571.9	20.6	20.2	2.8	..

Tablo 3.32. Romanya için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-3.6	27.7	25.5	2.9	1610.1	18.3	11.9	45.8	6.2
2000	-3.6	32.7	30.3	2.8	1668.2	19.3	16.1	45.7	7.0
2001	-5.5	33.0	31.5	2.8	1839.7	20.9	17.2	34.5	6.6
2002	-3.3	35.2	36.7	2.5	2124.9	21.7	19.2	22.5	..
2003	-5.5	34.5	38.9	3.1	2775.0	22.3	16.1	15.3	6.9
2004	-8.4	35.6	40.6	8.5	3552.9	22.4	16.1	11.9	7.7
2005	-8.6	32.9	40.2	6.5	4676.3	24.3	15.3	9.0	7.2
2006	-10.5	32.1	45.2	8.9	5828.7	26.4	16.9	6.6	7.3
2007	-13.6	28.4	49.6	5.7	8424.7	35.1	17.7	4.8	6.4
2008	-11.7	26.3	47.8	6.4	10400.5	37.4	21.5	7.9	5.8
2009	-4.8	26.5	66.8	2.7	8474.9	25.4	21.9	5.6	6.9
2010	-5.1	32.4	70.3	1.9	8209.9	26.1	21.7	6.1	7.0
2011	-5.1	37.0	66.0	1.3	9105.0	27.2	22.8	5.8	7.2
2012	-4.8	37.4	71.6	1.8	8535.0	27.4	22.1	3.3	6.8
2013	-1.1	39.9	66.1	2.0	9555.2	24.8	24.5	4.0	7.1
2014	-0.7	41.2	56.8	1.9	10027.0	24.3	24.1	1.1	6.8
2015	-1.2	41.0	55.5	2.4	8977.5	24.8	23.9	-0.6	6.8
2016	-2.1	41.2	52.6	3.3	9567.1	22.9	21.3	-1.5	5.9
2017	-3.2	41.4	53.1	2.8	10819.2	22.6	21.1	1.3	4.9

Bir geçiş ekonomisi ülkesiyken piyasa ekonomisi sistemini benimseyerek AB'ye üye olan Avrupa ülkesi Romanya, 2017 yılını 10000\$ seviyelerinin üzerinde kişi başına GSYİH değerine sahip olmuştur. Yüzde 50'nin üzerindeki dış borç stokları istatistiklerinin yanı sıra, ihracat oranları GSYİH'nın yüzde 41.4'ü kadardır. Enflasyon ve işsizlik bir problem olarak görülmezken, cari işlemler dengesi ise 2017 yılında yüzde 3.2 oranındadır.

Tablo 3.33. Rusya için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	11.7	43.2	95.7	1.7	1330.8	14.4	28.2	85.7	13.0
2000	17.5	44.1	58.0	1.0	1771.6	16.9	36.2	20.8	10.6
2001	10.5	36.9	46.7	0.9	2100.4	18.9	32.5	21.5	9.0
2002	8.0	35.2	40.9	1.0	2377.5	17.9	28.8	15.8	7.9
2003	7.7	35.2	44.6	1.8	2975.1	18.4	28.3	13.7	8.2
2004	9.9	34.4	37.0	2.6	4102.4	18.4	30.3	10.9	7.8
2005	11.0	35.2	33.5	2.0	5323.5	17.8	30.5	12.7	7.1
2006	9.3	33.7	32.4	3.8	6920.2	18.5	30.7	9.7	7.1
2007	5.6	30.2	32.8	4.3	9101.3	21.0	31.3	9.0	6.0
2008	6.3	31.3	26.0	4.5	11635.3	22.3	30.1	14.1	6.2
2009	4.1	27.9	34.4	3.0	8562.8	22.0	20.9	11.6	8.3
2010	4.4	29.2	28.3	2.8	10675.0	21.6	26.3	6.8	7.4
2011	4.7	28.0	27.3	2.7	14351.2	21.5	29.3	8.4	6.5
2012	3.2	26.9	27.6	2.3	15434.6	21.5	27.9	5.1	5.4
2013	1.5	25.8	30.1	3.0	16007.1	21.8	24.7	6.8	5.5
2014	2.8	27.1	27.5	1.1	14125.9	21.2	25.0	7.8	5.2
2015	5.0	28.7	35.1	0.5	9314.5	20.8	26.6	15.5	5.6
2016	1.9	25.7	42.1	2.5	8745.0	21.9	25.3	7.0	5.6
2017	2.1	26.1	32.0	1.8	10749.1	22.3	26.1	3.7	5.2

Önemli yer altı kaynaklarına sahip olan Rusya, 16000\$ kişi başına GSYİH değerine ulaşan ve 2017 yılı itibariyle de 10750\$ gelire sahip olduğu anlaşılmaktadır. Son yıllar itibariyle işsizlik ve enflasyon gibi göstergeleri makroekonomik açıdan iyi göstergeler sergilemektedir. Tasarruf oranları yüksektir. Veri dönem başlarında daha da yüksek oranlarda cari işlemler fazlalıklarının olduğu Rusya, tüm yıllar için cari işlemler fazlalıklarına sahiptir ve 2017 yılındaki oran yüzde 2.1'dir. GSYİH'sının yüzde 26'sı kadar ihracat değerlerine sahip olan ülkede, dış borç stoğu istatistikleri de GSMH'nin yüzde 32'si civarındadır. Rusya'ya gelen DYY'ler ise 2008'deki yüzde 4.5 oranından 2017 yılında yüzde 1.8 olarak görülmektedir.

Güney Büyük Okyanusya'da yer alan Samoa bir ada ülkesidir. WDI'da yatırım ve tasarruf verilerine ulaşamamıştır. Refah seviyesi açısından ülkenin kişi başına geliri 4000\$ seviyelerindedir. Yaklaşık 7 yıldır aynı seviyelerde kişi başına GSYİH oranları vardır. Diğer taraftan son yıllarda cari işlemler dengesi istatistiklerinin küçük düzeyde açık verdiğini ve yüzde 0.4 olduğunu göstermektedir. Yüksek sayılmayacak seviyede DYY girişlerinin olduğu ülkede, yüksek işsizlik oranlarına ve düşük seviyelerde ve ılımlı denilebilecek ölçüde enflasyon oranları söz konusudur. GSMH'nin yüzde 50'sinden fazla dış borç stoğu görülürken, ihracat oranı da GSYİH'nın yüzde 30'u düzeyindedir.

Tablo 3.34. Samoa için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-7.3	..	57.1	0.8	1489.6	..	..	0.3	..
2000	..	..	51.7	-0.4	1540.7	..	..	1.0	..
2001	..	..	49.4	0.5	1555.5	..	..	3.8	5.0
2002	..	33.4	51.4	0.6	1631.4	..	..	8.1	..
2003	..	30.6	51.6	0.8	1907.2	..	..	0.1	..
2004	-6.2	28.2	42.7	0.6	2351.0	..	..	16.3	..
2005	-10.3	29.2	38.6	0.8	2571.3	..	..	1.9	..
2006	-15.1	29.3	34.9	4.3	2808.0	..	..	3.7	1.3
2007	-8.3	29.4	36.4	1.2	3022.6	..	..	5.6	..
2008	-8.4	28.9	34.5	7.1	3509.8	..	..	11.6	..
2009	-2.0	30.1	47.6	1.8	3035.1	..	..	6.3	..
2010	-6.8	29.3	52.0	-0.2	3453.4	..	..	0.8	..
2011	-11.3	28.6	51.7	1.2	3942.1	..	..	5.2	5.7
2012	0.1	27.0	55.3	1.7	4234.6	..	..	2.0	8.8
2013	-5.6	27.6	58.0	1.7	4219.0	..	..	0.6	..
2014	-5.8	27.3	58.2	2.8	4187.2	..	..	-0.4	8.7
2015	-1.6	27.8	55.5	3.3	4150.0	..	..	0.7	..
2016	-4.9	30.9	54.4	0.3	4031.5	..	..	1.3	..
2017	-0.4	31.1	53.5	1.1	4280.8	..	..	1.7	14.5

Tablo 3.35. Sırbistan için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	..	11.7	60.0	0.6	2441.4	13.4	..	42.5	13.7
2000	..	9.9	177.0	0.8	870.1	14.1	..	71.1	12.6
2001	..	22.4	101.7	1.4	1634.9	12.9	..	95.0	12.8
2002	..	20.6	71.0	3.0	2149.9	16.2	..	19.5	13.8
2003	..	22.0	67.7	6.9	2832.5	18.3	..	9.9	15.2
2004	..	24.2	59.1	3.9	3331.2	20.5	..	11.0	18.5
2005	..	27.1	62.3	6.0	3528.1	20.1	..	16.1	20.9
2006	..	30.3	65.9	13.9	4129.8	22.3	..	11.7	20.9
2007	-18.7	28.4	66.4	11.0	5458.1	25.3	12.6	6.4	18.1
2008	-21.4	29.1	63.7	8.2	6701.8	24.9	10.1	12.4	13.7
2009	-6.6	26.8	80.6	6.9	5821.3	19.7	13.4	8.1	16.1
2010	-6.8	32.9	85.3	4.3	5411.9	18.6	12.5	6.1	19.2
2011	-10.9	34.0	69.7	10.6	6423.3	18.4	11.6	11.1	23.0
2012	-11.6	36.9	87.4	3.1	5659.4	21.2	10.2	7.3	24.0
2013	-6.1	41.2	83.1	4.5	6353.8	17.2	12.0	7.7	22.2
2014	-6.0	43.4	77.8	4.5	6200.2	16.7	11.6	2.1	19.2
2015	-3.7	46.7	88.6	6.3	5237.3	17.7	14.1	1.4	17.7
2016	-3.1	50.0	81.9	6.1	5426.2	17.7	14.9	1.1	15.3
2017	-5.6	52.4	89.6	6.9	5901.2	18.5	14.8	3.1	13.5

2017 yılında 6000\$ seviyelerine ulaşan kişi başına GSYİH değerinin daha önceki yıllarda bu seviyelerinin üzerine de ulaştığı görülmektedir. Cari işlemler dengesi istatistikleri, açıkların azalmasıyla birlikte yüksek oranlarda açık vermektedir. Dış borç stoğu istatistikleri oldukça yüksek oranlara işaret etmektedir. Ülke GSYİH'nin yüzde 7'sine yakın DYY girişini göstermektedir. Enflasyon oranları kontrol altına alınmışken, işsizlik oranlarında hala yüksek oranların korunduğu görülmektedir. Sırbistan'ın ihracat oranları ise, GSYİH'sının yarısından fazla değer sahiptir. 2017 yılında ihracat oranları GSYİH'nin yüzde 52.4'ü kadardır.

Tablo 3.36. Güney Afrika için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-0.5	24.7	18.4	1.1	3032.3	16.1	15.0	5.2	25.4
2000	-0.1	27.2	19.1	0.7	2982.0	15.6	15.5	5.3	30.2
2001	0.3	29.4	20.9	6.0	2621.6	15.5	14.9	5.7	30.9
2002	0.9	31.8	29.9	1.3	2461.4	15.2	17.5	9.5	33.5
2003	-0.9	26.9	21.8	0.4	3678.1	16.0	17.2	5.7	32.5
2004	-2.8	25.5	19.2	0.3	4745.1	16.5	16.4	-0.7	29.6
2005	-3.1	26.4	17.7	2.5	5277.9	17.2	15.7	2.1	29.3
2006	-4.4	29.3	22.3	0.2	5502.7	18.9	17.2	3.2	28.5
2007	-5.4	31.2	25.1	2.2	6001.9	20.6	16.7	6.2	26.7
2008	-5.7	35.6	25.2	3.4	5688.5	23.5	17.4	10.1	22.4
2009	-2.7	27.9	27.2	2.6	5806.0	21.5	17.5	7.3	23.5
2010	-1.5	28.6	29.5	1.0	7276.4	19.3	18.0	4.1	24.7
2011	-2.2	30.5	28.8	1.0	7967.7	19.1	17.5	5.0	24.7
2012	-5.1	29.7	37.6	1.2	7478.1	19.2	15.1	5.7	24.7
2013	-5.8	31.0	39.1	2.2	6819.1	20.4	15.4	5.8	24.6
2014	-5.1	31.5	41.5	1.7	6429.0	20.4	15.7	6.1	24.9
2015	-4.6	30.2	44.6	0.5	5743.0	20.4	16.6	4.5	25.2
2016	-2.8	30.7	50.8	0.7	5279.7	19.5	16.4	6.6	26.6
2017	-2.6	29.8	52.0	0.4	6151.1	18.7	15.8	5.2	27.1

Afrika kıtasının önemli ülkelerinden birisi olan Güney Afrika Cumhuriyeti, 6000\$'ın üzerinde bir kişi başına gelire sahiptir. Son yıllarda yüzde 3'ün altına düşürülmüş bir cari işlemler açığı görülmektedir. Ülkeye gelen DYY'ler oldukça düşüktür. Enflasyon oranlarındaki düşüklükle birlikte işsizlik oranlarında oldukça yüksek seviyeler görülmektedir. 2017 yılında işsizlik oranı yüzde 27'nin üzerindedir. Ciddi tasarruf açıklarının yaşandığı ülkede, GSMH'nin yüzde 52'si oranında dış borç stoğu istatistikleri görülmektedir.

Tablo 3.37. Tayland için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	9.8	56.4	78.9	4.8	2033.0	20.4	30.5	0.3	3.0
2000	7.4	64.8	64.4	2.7	2007.6	21.6	30.8	1.6	2.4
2001	4.2	63.3	57.6	4.2	1893.1	22.5	28.2	1.6	2.6
2002	3.5	60.6	48.6	2.5	2096.1	21.9	28.1	0.7	1.8
2003	3.1	61.5	40.0	3.4	2358.9	23.0	28.0	1.8	1.5
2004	1.6	66.0	35.3	3.4	2659.8	24.9	27.9	2.8	1.5
2005	-4.0	68.4	32.3	4.3	2893.7	27.7	28.2	4.5	1.4
2006	1.0	68.7	29.3	4.0	3369.0	26.8	30.4	4.6	1.2
2007	5.9	68.9	24.7	3.3	3972.2	25.5	32.2	2.2	1.2
2008	0.3	71.4	23.7	2.9	4378.7	26.4	30.7	5.5	1.2
2009	7.9	64.4	29.7	2.3	4212.1	23.1	29.3	-0.8	1.5
2010	3.4	66.5	32.5	4.3	5075.3	24.0	29.6	3.2	0.6
2011	2.5	70.9	30.4	0.7	5491.2	25.8	31.4	3.8	0.7
2012	-0.4	69.8	35.4	3.2	5859.9	27.0	29.2	3.0	0.6
2013	-1.2	68.1	34.9	3.8	6168.4	25.4	27.5	2.2	0.5
2014	3.7	69.3	35.0	1.2	5953.8	24.7	27.7	1.9	0.6
2015	8.0	68.7	34.1	2.2	5846.4	24.5	28.4	-0.9	0.6
2016	11.7	68.5	31.0	0.7	5979.3	24.0	30.1	0.2	0.7
2017	11.0	68.2	29.8	1.8	6595.0	23.2	31.8	0.7	..

Bir krallık olan Tayland, bir Güney Doğu Asya Ülkesidir. Eski adı Siyam'dır. Farklı denizlere kıyıları vardır. İşsizlik ve enflasyon oranları yüzde 1'in altında görülmektedir. Cari işlemler fazlalıkları olan ülkede, tasarruf fazlalıkları istatistikleri de

görülmektedir. Kişi başına GSYİH değerinin son yıllarda 6600\$ seviyelerine yaklaştığı görülmektedir. GSYİH'nin yüzde 2'si kadar DYY girişleri olan Tayland, dış borç stoğu açısından da yüzde 30 seviyelerinde görünmektedir. Önemli bir gösterge olarak ihracat oranının ise GSYİH'nin yüzde 70'ine yaklaştığı anlaşılmaktadır.

Tablo 3.38. Türkiye için Makroekonomik Göstergeler (WDI, 2019).

	CA	İhr.	DB	DYY	GSYİH	Yat.	Tas.	Enf.	İşz.
1999	-0.4	18.6	40.3	0.3	4108.1	19.9	21.6	64.9	7.7
2000	-3.6	19.4	43.4	0.4	4316.6	22.3	21.0	54.9	6.5
2001	1.9	26.6	57.8	1.7	3119.6	18.1	20.9	54.4	8.4
2002	-0.3	24.5	55.4	0.5	3660.1	19.6	21.8	45.0	10.4
2003	-2.4	22.2	47.0	0.5	4718.5	20.8	19.9	21.6	10.5
2004	-3.5	22.8	40.0	0.7	6040.9	25.4	21.5	8.6	10.8
2005	-4.2	21.0	35.0	2.0	7384.3	26.7	22.9	8.2	10.6
2006	-5.6	21.7	38.6	3.7	8034.6	28.7	24.0	9.6	8.7
2007	-5.5	21.2	38.8	3.3	9709.7	28.1	23.2	8.8	8.9
2008	-5.2	22.8	38.4	2.6	10850.9	26.8	24.0	10.4	9.7
2009	-1.8	22.6	43.8	1.3	9036.3	22.4	21.4	6.3	12.6
2010	-5.8	20.4	39.3	1.2	10672.4	24.9	21.3	8.6	10.7
2011	-8.9	22.3	37.0	1.9	11340.8	28.1	22.5	6.5	8.8
2012	-5.5	23.7	39.1	1.6	11720.3	27.3	22.8	8.9	8.1
2013	-6.7	22.3	41.4	1.4	12542.7	28.5	23.2	7.5	8.7
2014	-4.7	23.8	43.9	1.4	12127.5	28.9	24.4	8.9	9.9
2015	-3.7	23.3	47.0	2.1	10984.8	29.7	24.8	7.7	10.2
2016	-3.8	22.0	47.9	1.5	10862.7	29.3	24.5	7.8	10.8
2017	-5.6	24.8	54.1	1.3	10546.2	30.0	25.5	11.1	10.8

Bir Avrupa Ülkesi olan ve AB ile tam üyelik müzakerelerinde bulunan Türkiye'nin kişi başına geliri 12500\$ seviyelerine ulaştıktan sonra son yıllarda düşüş yaşanarak 10500\$ seviyelerine gerilediği görülmektedir. 2017 yılında cari işlemler açıkları yüzde 5.6 oranındadır. İhracat oranı yüzde 24.8 iken, yıllar itibariyle git gide artış sergileyen dış borç stoğu istatistikleri ise GSMH'nin yüzde 54'ü kadardır. Ülkede tasarruf açıkları söz konusuysen, işsizlik ve enflasyon oranları son yıllarda çift haneli değerlere ulaşmıştır. Türkiye'ye gelen DYY girişleri ise 2006 yılında GSYİH'nin yüzde 3.7 seviyelerini görmeye birlikte sonraki yıllarda azalmış ve 2017 yılında yüzde 1.3'lük oranda kalmıştır.

### 3.5. Makroekonomik Performanslarının Topluca Değerlendirilmesi

38 tane üst-orta gelir grubuna ait ülkenin makro ekonomik göstergeleri ülkeler için topluca değerlendirildiğinde, özellikle son yıllar için bunların kişi başına GSYİH değerleri, altı ülkede 10 Bin\$'ın üzerine çıkabilmişken 10 ülkede ise 5000\$'ın altında kalmış, geriye kalan ülkeler ise bu değer aralığında olduğu görülmektedir.

Ülkeler için son yıllarda -%3 seviyelerinin üzerinde olan CA istatistiklerine sahip olan ülke sayısı (CA istatistikleri bulunan ülkeler içerisinde), 14 olarak görülmektedir. Söz konusu 14 ülke içerisinde CA'nın GSYİH içerisinde payı çok yüksek olan ülkelerin varlığı da gözlenirken, veri ülke grubu için genel olarak önemli bir -CA sorunu bulunmadığı ifade edilebilir.

DB verisi olan ülkeler açısından ülkeler değerlendirildiğinde, 12 ülkenin yüksek oranlı DB'ye sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte GSMH'nin %100'ünün üzerinde DB istatistikleri olan ülkeler ise Lübnan, Kazakistan ve Jamaika olarak görülmektedir.

Ülkelere genel olarak DYY'nin geldiği fakat düzenli bir DYY girişinin olmadığı görülmektedir. DYY açısından heterojen bir yapı sergileyen ülkeler için, %1 civarında veya %1'in altında DYY girişi olan ülke sayısı oldukça azdır. Bununla birlikte GSYİH'nin %3'ünün üzerinde DYY alan ülke sayısı ülke ortalamasının üzerinde iken, veri ülkeler arasında GSYİH'nin %10'unun üzerinde DYY çekebilen ülkeler de söz konusudur.

Ülkelerin enflasyon oranları değerlendirildiğinde, enflasyonları çok yüksek birkaç ülke dışında veri ülke grubunun enflasyon ile ilgili bir sorunlarının olmadığı görülmektedir. Ancak işsizlikte durum böyle değildir. İşsizlik oranları açısından bazı ülkelerin yüzde 20 değerinin üzerinde işsizlik oranlarına sahip olduğu görülürken, veri ülkelerin genel olarak yüksek işsizlik oranlarına sahip olan ülkeler olduğu ifade edilebilir.



#### 4. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI İLE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİNİN TAHMİNİ

Ekonometrik tahminlerde kullanılacak panel veri seti oluşturulurken, Dünya Bankası sınıflandırmasının üst-orta gelir grubuna ait ülkeleri içerisinde, çalışmada kullanılacak değişkenlerin zaman açısından en fazla verilerinin olduğu ülkeler seçilmeye dikkat edilmiştir. Başka bir ifadeyle, üst orta gelir grubuna ait olan ülkeler içerisinde zaman boyutu ön plana çıkartılarak en fazla zamanlı veriye sahip olan ülkeler seçilmişlerdir. Bu bağlamda 20 ülke (analizlerdeki sıralarına göre, Cezayir, Belize, Bostvana, Brezilya, Çin, Kolombiya, Kostarika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, Guyana, Jamaika, Ürdün, Malezya, Mauritius, Meksika, Paraguay, Peru, Güney Afrika, Tayland ve Türkiye) için 1985-2017 aralığındaki veriye ulaşılabilmiş ve ampirik analizler için seçilmişlerdir.

Bu bölümde öncelikle ekonometrik yöntem kısmı yer almaktadır. Metodolojik sunumlardan sonar, ekonometrik uygulama kısmına yer verilmektedir. Ampirik çalışmalarda kullanılacak değişken setinin bir tanımlanması yapılacak ve sınıflandırılacaktır. Değişkenler belirlendikten sonra kurulan ekonometrik modele, birinci olarak homojenite testi uygulanacaktır. Daha sonra kesit boyutu için, yatay kesit bağımlılığının varlığına yönelik testlere yer verilecektir. Sonrasında yatay kesit bağımlılığı testlerinin sonucu dikkate alınarak değişkenler için panel birim kök testleri tahmin edilecektir. Panel birim kök testlerinden sonra ise, panel eşbütünleşme ve panel nedensellik testlerine yer verilerek elde edilen sonuçlar tartışılacaktır.

##### 4.1. Ekonometrik Metodoloji

Ekonometrik tahminlerde ilk önce homojenite testi uygulanacaktır. Ekonometrik modeldeki katsayıların homojenliği; Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından geliştirilen Slope Homogeneity Test ( $\Delta$  testi) ile incelenmektedir. Daha sonra yatay kesit bağımlılığı test edilmektedir. Modelde kesitler arası bağımlılık olup olmadığına karar vermek için Breusch ve Pagan (1980) LM (Lagrange Multiplier) testi, CD (Cross Section Dependent) testi ve CDLM (Cross Section Dependent Lagrange Multiplier) testi (Pesaran (2004)) ile Pesaran vd. (2008) tarafından geliştirilen  $LM_{adj}$  (Bias-Adjusted Cross Sectionally Dependence Lagrange Multiplier) testlerinden yararlanılmaktadır. Bu analizler sonucunda, birim kök testleri uygulanarak serilerin durumu incelenecektir. Güncel ikinci nesil panel birim kök testlerinden biri olan, kesitler arası bağımlılığı ve yapısal kırılmaları dikkate alan Fourier LM (Nazlıoğlu ve Karul, 2017) birim kök testi uygulanacaktır. Birim kök testinden sonra sıra eşbütünleşme ilişkisinin araştırılmasına gelmektedir. Değişkenler arasında eş bütünleşme ilişkisinin olup olmadığı da Westerlund ve Edgerton (2008)'in yapısal kırılmaları dikkate alan eş bütünleşme testi kullanılarak analiz edilmektedir. Son olarak da nedensellik ilişkisi incelenecektir. Nedensellik analizi yöntemi olarak da, Konya (2006) tarafından ortaya konulan panel nedensellik analizleri kullanılacaktır.

##### 4.1.1. Katsayı Homojenlik Testi

Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından eğitim katsayılarının homojen olup olmadığının test edilmesi amacıyla delta " $\Delta$ " testi geliştirilmiştir (Pesaran ve Yamagata, 2008: 67-69):

$$\tilde{\Delta} = \sqrt{N} \left( \frac{N^{-1}\hat{\xi} - k}{\sqrt{2k}} \right) \quad (2)$$

$(N, T) \rightarrow \infty$ 'a giderken sıfır hipotezi hata terimi normal dağılım göstermektedir. Delta testi asimptotik normal dağılıma sahiptir ve test istatistiği Denklem 3'teki gibi hesaplanmaktadır:

$$\tilde{\Delta}_{adj} = \sqrt{N} \left( \frac{N^{-1}\hat{\xi} - E(\tilde{Z}_{iT})}{\sqrt{Var(\tilde{Z}_{iT})}} \right) \quad (3)$$

Denklem 3'te, ortalama  $E(\tilde{Z}_{iT}) = k$  ve varyans,  $Var(\tilde{Z}_{iT}) = \left( \frac{2k(T-k-1)}{T+1} \right)$ 'a eşittir.

Eğim homojenliğinin test edilmesi ile ilgili olarak, Pesaran ve Yamagata (2008), alternatif heterojenite hipotezine  $-H_1: \beta_i \neq \beta$ ,  $i \neq j$  olan çift bazlı eğimlerin sıfır olmayan bir kısmı için- karşılık homejenliğin boş hipotezini  $-H_0: \beta_i = \beta$  tüm  $i$ 'ler için- Delta testi olarak önermiştir. Delta testi, hata terimleri normal olarak dağıtıldığında  $N$  ve  $T$ 'nin göreceli genişleme hızları üzerinde hiçbir kısıtlama olmaksızın  $(N, T) \rightarrow \infty$  olarak geçerlidir. Delta test yaklaşımında, ilk adım Swamy testinin değiştirilmiş halini hesaplamaktır (Pesaran ve Yamagata, 2008: 69-72):

$$\hat{S} = \sum_{i=1}^N (\beta_i - \beta_{WFE})' \frac{x_i' M_T x_i}{\sim \sigma_i^2} (\beta_i - \beta_{WFE}) \quad (4)$$

burada  $\beta_i$ , genelleştirilmiş EKK ve  $\beta_{WFE}$  eşitlik (1)'in ağırlıklı sabit etki tahmini,  $M_T$ ,  $T$  sırasının bir kimlik matrisidir, ve  $\sim \sigma_i^2$ ,  $\sigma_i^2$ 'nin tahmincisidir. Test istatistiğinin tanımı ise şöyledir:

$$\Delta = \sqrt{N} \left( \frac{N^{-1}\hat{S} - k}{\sqrt{2k(T-k-1)/T+1}} \right) \sim N(0,1) \quad (5)$$

#### 4.1.2. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Yatay kesit bağımlılığının test edilmesinde çeşitli testler kullanılmaktadır (Breusch ve Pagan, 1980; Pesaran, 2004; Pesaran vd., 2008). Yatay kesit bağımlılığının test edildiği Breusch ve Pagan (1980) çalışmasındaki test istatistiği Denklem 6.'daki gibi ifade edilmektedir (Pesaran vd., 2008):

$$LM = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij}^2, \quad \sim X^2 N(N-1)/2 \quad (6)$$

Sıfır hipotezi altında LM testi  $N(N-1)/2$  serbestlik derecesinde asimptotik  $X^2$  (kikare) dağılımına sahiptir. LM testi  $N$  küçük ve  $T$  yeterince büyük olduğunda geçerlidir. Pesaran (2004) tarafından geliştirilen test istatistiği Denklem 7'deki gibi ifade edilmektedir:

$$CD = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)}} \left( \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij} \right) \quad (7)$$

$H_0$  hipotezi altında,  $T$  yeterli büyüklükte iken  $CD \rightarrow N(0,1)$  fonksiyonun limiti  $N \rightarrow \infty$ 'dur. Ayrıca LM testinden farklı olarak sabit ve  $T$  ve  $N$  değerlerinde ortalaması sıfırdır.

Pesaran (2004), bağımlı ve bağımsız değişkenlerin koşulsuz ortalamaları zamanla değişmediği ve yenilikleri simetrik dağılımlara sahip olduğu süreç, CD testinin sabit  $T$  ve  $N$  için sıfır ortalamaya sahip olduğunu ve eğim katsayıları ve/veya hata varyanslarında çoklu kırılma da içeren heterojen dinamik modeller için güçlü olduğunu göstermektedir. CD testi, çift-bazlı korelasyonların popülasyon ortalamasının sıfır olduğu, ancak temel alınan bireysel popülasyon çift-bazlı korelasyonların sıfır olmadığı belli durumlarda güçsüzdür (Pesaran vd., 2008: 106). Büyük paneller için önce

$T \rightarrow \infty$  ve sonra  $N \rightarrow \infty$  olduğu zaman, Pesaran vd. (2008), LM istatistiğinin tam ortalamasını ve varyansını kullanarak LM testinin değiştirilmiş bir versiyonu olan önyargıya göre düzeltilmiş bir test önermektedir. Önyargıya ayarlı LM testi:

$$LM_{adj} = \sqrt{\left(\frac{2}{N(N-1)}\right)} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \frac{(T-k)\tilde{\rho}_{ij}^2 - \mu_{Tij}}{\sqrt{v2_{Tij}}} \sim N(0,1) \quad (8)$$

Burada  $k$ , regresörlerin sayısıdır,  $\mu_{Tij}$  ve  $v_{Tij}^2$  Pesaran vd. (2008) tarafından sağlanan  $(T-k)\tilde{\rho}_{ij}^2$ 'nin sırasıyla ortalaması ve varyansıdır (Pesaran vd., 2008: 108).

Yatay kesit bağımlılık testlerinde hipotezler;  $H_0$ : Kesitler arası bağımlılık yoktur,  $H_1$ : Kesitler arası bağımlılık vardır, şeklinde oluşturulmaktadır. Test sonuçlarına göre,  $H_0$  hipotezi kabul edilirse analize birinci nesil panel birim kök testleri ile devam edilmektedir. Ancak,  $H_0$  hipotezi reddedildiğinde ve ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığının olduğu tespit edilirse, analize ikinci nesil panel birim kök testleri ile devam edilmektedir (Baltagi, 2008: 284).

#### 4.1.3. Panel Birim Kök Testleri

Herhangi bir zaman serisinin bir stokastik veya tesadüfi süreç ile ortaya çıktığı düşünülebilir. Ana küleden elde edilen örneklemenin ana külenin özelliklerini yansıtmasının beklenildiği gibi, belli bir döneme ilişkin zaman serisi verileri de ana sürecin özelliklerini göstermesi beklenir. Bu tür sürece durağan olasılıklı süreç adı verilir. Teknik bir ifadeyle “ortalamasıyla varyansı zaman içinde değişmeyen ve iki dönem arasındaki ortak varyansı bu ortak varyansın hesaplandığı döneme değil de yalnızca iki dönem arasındaki uzaklığa bağlı olan olasılıklı bir süreç için durağandır” denir (Gujarati, 1999: 713). Eğer  $Y_t$  serisi durağan ise şu özellikleri taşıması gerekmektedir.

Sabit aritmetik ortalama	:	$E(Y_t) = \mu$
Sabit varyans	:	$\text{var}(Y_t) = E(Y_t - \mu)^2 = \sigma^2$
Gecikme mesafesine bağlı kovaryans	:	$\gamma_k = E[(Y_t - \mu)(Y_{t+k} - \mu)]$

*Bütün t değerleri için, k = gecikme mesafesi.*

Bu özellikler, kısaca, eğer bir zaman serisi durağansa, ortalaması, varyansı ve kovaryansı ne zaman ölçülürse ölçülün değişmeden aynı kalacağını ifade etmektedir.

Oluşturulan ekonometrik modellerde kullanılan değişkenler arasında anlamlı ilişkiler elde edilebilmesi için ise zaman serilerinin durağan olması gerekmektedir (Tarı, 2010: 374). Analizde kullanılan değişkenlere ait durağan olmayan zaman serilerine analiz uygulandığında elde edilen ilişkiler gerçek olmaktan ziyade sahte regresyon şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Tatoğlu, 2012: 199; Tarı, 2010: 374).

Panel veri ekonometrisi literatüründe kesitler arası bağımlılık tartışmaları oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bu tartışma panel birim kök testlerinde de kendini göstermektedir. Zira testlerin güvenilirlikleri, yatay kesit bağımlılığının varlığına ve test modellerinin bunu dikkate alıp almamasına göre değişiklik göstermektedir. Kesitler arası bağımlılığı dikkate almayan testlerin (birinci nesil birim kök testleri), bağımlılığın varlığı halinde, güvenilirlikleri azalmaktadır. Buna karşılık literatürde kesitler arası bağımlılığa izin veren panel birim kök testleri (ikinci nesil birim kök testleri) hızla gelişmektedir.

Panel birim kök testleri, kesitler arası bağımlılık olup olmamasına bağlı olarak birbirinden ayrılmaktadır. Bu yüzden testler üç farklı şekilde kategorize edilebilir:

Birinci Nesil Panel Birim Kök Testleri, İkinci Nesil Panel Birim Kök Testleri ve Yapısal Kırılmalı Panel Birim Kök Testleri.

#### **4.1.3.1. Birinci Nesil Panel Birim Kök Testleri**

Birinci nesil panel birim kök testleri paneli oluşturmakta olan yatay kesit birimlerinin bağımsız olduğu ve bu birimlerden biri üzerinde yaşanan şok etkisinin tüm yatay kesit birimleri üzerinde aynı derecede etkilendikleri varsayımı üzerine hareket etmektedir. Dolayısıyla birinci nesil panel birim kök testleri yatay kesit bağımlılığını dikkate almamaktadırlar. Bahsedilen başlıca birinci nesil panel birim kök testleri ise; Levin, Lin&Chu (LLC) (2002) Testi, Breitung ( ) Testi, Im, Pesaran&Shin (IPS) Testi, MW (Maddala-Wu) ve Choi Testi, Hadri Testi (2000) olarak özetlenebilir.

#### **4.1.3.2. İkinci Nesil Panel Birim Kök Testleri**

Birinci nesil birim kök testleri paneli oluşturmakta olan yatay kesit birimlerinin bağımsız olduğu ve bu birimlerden biri üzerinde yaşanan şok etkisinin tüm yatay kesit birimleri üzerinde aynı derecede etkilendikleri varsayımı üzerine hareket etmektedir. Fakat günümüzde uluslararası ekonomilerin birbirleriyle sıkı ilişki içerisinde olduğu düşünüldüğünde paneli oluşturan yatay kesit birimlerinden herhangi birinde ortaya çıkan şoktan diğer birimlerin farklı etkilenmesi durumu daha gerçekçi bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu eksikliğin giderilmesi amacıyla yatay kesit birimleri arasındaki bağımlılığı dikkate alan ikinci nesil birim kök testleri geliştirilmiştir. Dolayısıyla ikinci nesil panel birim kök testleri, birinci nesil panel birim testlerinin aksine yatay kesit bağımlılığını dikkate almamaktadırlar. Bahsedilen ikinci nesil panel birim kök testleri ise; SURADF Testi, Phillips ve Sul (2003) Testi, Bai ve Ng (2004) Testi, Pesaran (2007) CADF Testi olarak özetlenebilir.

#### **4.1.3.3. Yapısal Kırılmalı Panel Birim Kök Testleri**

Son yıllarda artan küreselleşme eğilimleri, iktisadi araştırmalarda kesitler arası bağımlılığın önemini artırırken, diğer yandan da dünya ekonomisinde meydana gelen krizler ve ülkelerin ekonomik yapılarındaki dönüşümler, yapısal kırılmaları son derece önemli hale getirmektedir. Farklı ülkelerin zaman aralıklarında geçirdikleri ekonomik süreçle birlikte global ekonomik dalgalanmalar, şoklar veya krizler, yatay kesit bağımlılığın yanı sıra yapısal kırılmalara da izin veren yöntemlerin uygulanması gereğini doğurmaktadır.

Kesitler arası bağımlılığı ve yapısal kırılmaları dikkate alması ve çok sayıda yapısal kırılmaya izin vermesi itibari ile son yıllarda birçok araştırmacının ilgi odağı olan; Carrion-i-Selvestre vd. (2005) tarafından geliştirilmiş PANKPSS panel birim kök testi ile Nazhoğlu ve Karul (2017) tarafından ileri sürülen, kademeli geçişe (ani olmayan kırılmalara) ve kesitlerarası bağımlılığa izin veren LM tipi Fourier panel birim kök testleri ön plana çıkmaktadır.

#### **4.1.3.3.(1). Nazhoğlu ve Karul (2017) Fourier Panel LM Testi**

Zaman serileri analizindeki gelişmeler panel çerçevesine kolayca genişletilebildiğinden, zaman serileri bağlamında Fourier yaklaşımına dayanan birim kök testleri panel birimi kök literatüründe yeni bir yönelime yol açmıştır. Lee vd.,

(2015) bu açıdan, yapısal değişikliklerin deterministik açıdan düzeltilmesine olanak sağlamak için Enders ve Lee (2012b) tarafından yapılan Fourier DF tipi testte panel versiyonunu geliştirmiştir (Nazlıoğlu ve Karul, 2017: 2).

Yapısal kırılmalı birim kök testlerinin güvenilirliği için en önemli husus kırılma tarihlerinin, sayılarının ve formlarının isabetli bir şekilde önceden tespit edilebilmiş olmasıdır. Burada meydana gelebilecek güçlükler Fourier birim kök testleri ile aşılmaya çalışılmaktadır. Zira bu tip testler sadece sert kırılmalara değil kademeli (gradual) kırılmalara (yumuşak geçişlere) da izin vermektedir ve testin modellenmesi aşamasında kırılma formunun ve tarihlerinin önceden biliniyor olmasına gerek kalmamaktadır. Bu çalışmada uygulanan nihai test yöntemi de Nazlıoğlu ve Karul (2017) tarafından ileri sürülen, kademeli geçiş ve kesitlerarası bağımlılığa izin veren LM tipi panel durağanlık testidir Nazlıoğlu ve Karul (2017), Becker vd. (2006)'nın Fourier durağanlık testine dayanan kademeli yapısal kırılma ile bir panel durağanlık testi önermektedir (Nazlıoğlu ve Karul, 2017: 2).

Nazlıoğlu ve Karul (2017), aşamalı yapısal değişimler, yatay kesit bağımlılığı ve heterojenite içeren bir panel LM testi önererek panel birim kök literatürünü ani olmayan kırılmalar ile genişletmektedir. Test prosedürü, yapısal kaymaların bir Fourier yaklaşımı ile modellendiği Enders ve Lee (2012a) tarafından geliştirilen zaman serisi LM testinin bir panel versiyonudur. Önerilen Fourier panel LM (bundan sonra FP-LM) testi, zaman serisi ve panel veri literatüründeki mevcut prosedürlere dayanmaktadır. Bununla birlikte, FP-LM testi, yapısal değişimlerin keskin bir süreç olarak modellendiği Im vd. (2005 ve 2012) ve Westerlund (2012) tarafından geliştirilen panel LM birim kök testlerinden elde edilen sonuçları karşılaştırarak şokların yapısını daha iyi analiz etmeye yardımcı olmaktadır. Bireysel istatistiğin dağılımı sadece Fourier frekansına bağlıdır ve panel istatistiği standart bir normal dağılıma sahiptir. Testin küçük örneklem özellikleri, farklı veri üretme süreçleri için Monte Carlo simülasyonları ile incelenmiştir (Nazlıoğlu ve Karul, 2017: 3). Nazlıoğlu ve Karul (2017) şu sonuca ulaşmışlardır:

- i. Zaman (T) ve yatay kesit (N) boyutlarından bağımsız olarak testin boyutu nominal boyuta yakındır.
- ii. Testin gücü T veya N veya her ikisi de arttıkça artar.
- iii. Test tutarlıdır.

Söz konusu testin boş hipotezi “birim kök vardır” varsayımı üzerine kuruludur. Bahsedilen bu boş hipotezi varsayımı altında test prosedürü şöyle açıklanmıştır;

$$y_{it} = \alpha_{i\lambda}(t) + r_{it} + \lambda_i F_t + \varepsilon_{it} \quad (9)$$

$$r_{it} = R_{i,t-1} + \mu_{it} \quad (10)$$

9. ve 10 numaralı denklemlerde,  $r_{it}$ , rassal yürüyüş sürecini,  $F_t$ , gözlemlenemeyen ortak faktörü,  $\lambda_i$ , ağırlıkları temsil etmektedir ve denklemin deterministik terimi, zamanın bir fonksiyonu olan  $\alpha_{i\lambda}(t)$  olarak tanımlanmaktadır. 11 numaralı denklemde ise,  $\kappa$ , fourier frekans olmak üzere,  $b_i \neq 0$  iken de sabit terimde ve trendde oluşacak, formu önceden bilinmeyen yapısal kırılmaların fourier sürecini göstermektedir.

$$\alpha_{i,t} = a_i + b_i t + \sum_{k=1}^n \gamma_{ki} \sin\left(\frac{2\pi k t}{T}\right) + \sum_{k=1}^n \gamma_{ki} \cos\left(\frac{2\pi k t}{T}\right), n \leq T/2 \quad (11)$$

Kesitler arası bağımlılığın varlığı halinde, (31) numaralı denklem,

$$Z_t = \left[ 1, \sin\left(\frac{2\pi k t}{T}\right), \cos\left(\frac{2\pi k t}{T}\right) \right]', \delta_i = [a_i b_i \gamma_{1i} \gamma_{2i}]', \tilde{\delta}_i = \delta_i - \bar{\delta} \tilde{\lambda}_i \text{ ve } \tilde{\lambda}_i = \frac{\lambda_i}{\lambda} \text{ olmak}$$

üzere ve ortak faktörün ( $F_t$ ) yerini bağımlı değişkenin kesit ortalamasına ( $\bar{y}_t$ ) bırakması suretiyle aşağıdaki forma dönüşmektedir (Nazlıoğlu ve Karul, 2017:189-190);

$$y_{it} = \alpha_r(t) + \lambda_r \bar{y}_t + \varepsilon_{it} \quad (12)$$

Enders ve Lee (2012a) tarafından önerilen LM istatistiği;

$\tilde{\tau}(k) = \phi''(\phi)$ ,  $P_{LM}(k)$  panel istatistiği,  $k$  tane bireysel istatistiklerin ortalaması ile elde edilir ve  $P_{LM}(k) = N^{-1} \sum_{k=1}^n \tilde{\tau}(k)$ , şeklinde hesaplanır.

$T \rightarrow \infty$  ve  $N \rightarrow \infty$  olduğu durumda yani Lindberg-Levy merkezi limit teoreminden,  $P_{LM}(k)$ , ortalama  $\xi(k)$  ve varyans  $\zeta(k)$  ile standart normal dağılıma yakınsayabilir. Yani;

$$Z_{LM}(\kappa) = \frac{\sqrt{N}(P_{LM}(k) - \xi(\kappa))}{\zeta(\kappa)} \sim N(0,1) \quad (13)$$

Denklemler elde edilir. Burada;  $\xi(\kappa)$  ve  $\zeta(\kappa)$ ,  $\kappa$ . frekanstaki bireysel istatistiklerin sırasıyla ortalama ve varyansların ortalamasını ifade etmektedir ve bu değerler, kapalı form ifadesi mevcut değilse, test istatistiğinin sınırlayıcı dağılımına ilişkin Monte Carlo simülasyonu gerçekleştirilerek elde edilebilir (Westerlund, 2012).

#### 4.1.4. Panel Eşbütünleşme Testi

Panel veri analizi uygulamaları yapan araştırmacılar tarafından, makroekonomik serilerin birim kök içermesi analiz sonuçlarının gerçekçi olmasını engellemekte ve sapmalı sonuçlar ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Serilerin durağanlığının tespiti yapılacak eşbütünleşme testleri için temel oluşturmaktadır. (Gujarati, 2003: 822).

Ekonometrik analizlerde değişkenler arasında eşbütünleşmenin, bir başka deyişle uzun dönem ilişkisinin var olup olmadığını tespit etmek için kullanılan çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bunlardan ilki literatürde birinci nesil panel eşbütünleşme testi olarak geçen yatay kesit bağımlılığını göz ardı eden çalışmalardır (Kao (1999), Pedroni (1999; 2004), Westerlund (2005) ve Breitung (2005)). Bununla birlikte, veri setlerindeki yapısal kırılmaları dikkate almayan ikinci nesil panel eşbütünleşme testleri de mevcuttur. İkinci nesil testler yatay kesit bağımlılığını dikkate almakta, ancak yapısal kırılmaları yok saymaktadır (Westerlund (2007; 2008), Westerlund ve Edgerton (2007), Gengenbach, Urbain ve Westerlund (2008)). Yapısal kırılmaların dikkate alınması uygulanacak eşbütünleşme testlerinde sapmalı sonuçlar elde etmemek için oldukça önemlidir. Bu nedenle çalışmada, paneldeki serilerin düzeyde birim kök içerdiği göz önüne alınarak, Westerlund ve Edgerton (2008)'ün yapısal kırılmalı eşbütünleşme testi uygulanmaktadır. Bu test, LM temelli, (Schmidt ve Phillips (1992), Ahn (1993) ve Amsler ve Lee (1995)) birim kök testlerinden geliştirilmiştir ve değişen varyans, serisel korelasyona da izin vermektedir. Öte yandan Westerlund ve Edgerton tarafından geliştirilen bu test sabit terimde ve eğimde (trend) her bir ülke için farklı tarihlerdeki kırılmalara da olanak sağlamaktadır. Boş hipotezi, eşbütünleşme yoktur olarak kurulan testin, test istatistiği Denklem 14'deki gibidir:

$$Y_{i,t} = \alpha_i + \mu_i t + \sum_i D_{i,t} + x_{i,t} \beta_i + (D_{i,t} x_{i,t}) \gamma_i + z_{i,t} \quad (14)$$

$$x_{i,t} = x_{i,t-1} + w_{i,t} \quad (15)$$

Burada  $i=1,2,\dots,N$  panel üyelerini,  $t=1,2,\dots,T$  ise zaman periyodunu göstermektedir. Denklem (14) de ki  $D_{i,t}$  kukla değişkeni,

$$D_{i,t} = \begin{cases} 1, & t > T_i \\ 0, & \text{diğer} \end{cases} \quad (16)$$

Biçiminde tanımlanmaktadır. Ayrıca  $\alpha_i$  ve  $\beta_i$  kırılmadan önceki sabit terim ve eğim (trend) katsayısını göstermektedir.  $\sum_i$  ve  $\gamma_i$  kırılmadan sonraki değişimi ifade eder.  $w_{i,t}$  ise, hata terimidir.

Denklem (13)'teki  $z_{i,t}$  hata terimi ortak faktörlerin kullanılması yoluyla yatay kesit bağımlılığına izin veren aşağıdaki denklem ile elde edilmektedir.

$$z_{i,t} = \lambda_i^1 F_t + v_{i,t} \quad (17)$$

$$F_{j,t} = \rho_j F_{j,t-1} + u_{j,t} \quad (18)$$

$$\Phi_i(L)\Delta v_{i,t} = \Phi_i v_{i,t-1} + e_{i,t} \quad (19)$$

Burada  $F_t$  ve  $F_{j,t}$  k-boyutlu ortak faktör vektörü ( $j=1,2,\dots,k$ ) ve  $\lambda_i$  faktör yüklerinin uyumlu vektörü olarak tanımlanır. Bütün  $j$ 'ler için  $\rho_j$  varsayımı altında  $F_t$  durağandır. Böylelikle  $\Phi_i < 0$  koşulu altında denklem (13) eşbütünleşiktir.

Yatay kesit bağımlılığının olduğu durumunda,  $\widehat{S}_{i,t}$  hata terimi eşitlik (20)'deki gibi hesaplanmaktadır:

$$\widehat{S}_{i,t} := y_{i,t} - \widehat{\alpha}_i - \widehat{\eta}_{i,t} - \widehat{\alpha}_i D_{i,t} - x_{i,t}' \widehat{\beta}_i - (D_{i,t} \ x_{i,t})' \widehat{\gamma}_i - \lambda_i^1 F_t \quad (20)$$

$$\Delta \widehat{S}_{i,t} = \text{sabit} + \Phi_i \widehat{S}_{i,t-1} + \sum_{j=1}^{p_i} \Phi_{i,j} \widehat{S}_{i,t-j} + \text{hata} \quad (21)$$

Westerlund ve Edgerton (2008) yukarıdaki istatistiksel hesaplamalar doğrultusunda panel eşbütünleşme testlerini elde etmek için aşağıdaki istatistikleri tanımlamıştır:

$$LM_{\Phi}(i) := T\Phi_i\left(\frac{\widehat{w}_i}{\widehat{\sigma}_i}\right) \quad (22)$$

$$LM_{\tau}(i) := \left(\frac{\Phi_i}{SE(\Phi_i)}\right) \quad (23)$$

Eşitlik (22)'de  $\Phi_i$ , eşitlik (21)'deki  $\Phi_i$ 'nin EKK tahminidir ve  $\widehat{\sigma}_i$  tahminin standart hatasıdır. Ayrıca  $\widehat{w}_i^2$ ,  $\Delta v_{i,t}$ 'nin tahmini uzun dönem varyansıdır. Eşitlik (23)'deki  $SE(\Phi_i)$  ise  $\Phi_i$ 'nin tahminin standart hatasıdır.

Westerlund ve Edgerton (2008)  $LM_{\Phi}(i)$  ve  $LM_{\tau}(i)$  istatistiklerini temel alarak, iki test önermiştir. Bunlar;

$$LM_{\Phi}(N) := \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N LM_{\Phi}(i) \quad (24)$$

$$LM_{\tau}(N) := \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N LM_{\tau}(i) \quad (25)$$

Sonuç olarak standartlaştırılmış test istatistikleri de Denklem 26-27'deki gibidir.

$$Z_{\Phi}(N) = \sqrt{N} (LM_{\Phi}(N) - E(B_{\Phi})) \quad (26)$$

$$Z_{\tau}(N) = \sqrt{N} (LM_{\tau}(N) - E(B_{\tau})) \quad (27)$$

#### 4.1.5. Nedensellik Testi: Konya (2006)

Zellner (1962) tarafından oluşturulan görünürde ilişkisiz regresyon (GİR) tahmincilerine dayanan, Konya (2006) panel nedensellik testinde, diğer panel nedensellik testlerinden farklı olarak her bir yatay kesit birimi için hesaplanan bootstraplu kritik değerler kullanılmaktadır. Konya (2006)'nın nedensellik analizindeki bir başka farklılık ise durağan olmayan veya eşbütünleşik olmayan seriler ile testin yapılabilmesidir. Böylece birim kök ve eşbütünleşme analizleri yapılmaksızın serilerin düzey değerleri ile analiz yapılabilmektedir (Konya, 2006). Yatay kesit bağımlılığının olması durumunda, panel veri analizlerinde GİR tahmincileri, EKK tahmincilerine göre daha etkin sonuçlar ortaya koymaktadır. Bundan dolayı Konya (2006) panel nedensellik testinin tercih edilmesi daha güvenilir sonuçlar vermektedir. Konya (2006) panel nedensellik testi için kullanılacak denklem sistemi şu şekildedir (Konya, 2006).

$$Y_{1,t} = a_{1,1} + \sum_{i=1}^{ly_1} \beta_{1,1,i} Y_{1,t-i} + \sum_{i=1}^{lx_1} \delta_{1,1,i} X_{1,t-i} + \varepsilon_{1,1,t}$$

$$Y_{2,t} = a_{1,2} + \sum_{i=1}^{ly_1} \beta_{1,2,i} Y_{2,t-i} + \sum_{i=1}^{lx_1} \delta_{1,2,i} X_{2,t-i} + \varepsilon_{1,2,t}$$

$$\begin{aligned}
 Y_{N,t} &= a_{1,N} + \sum_{i=1}^{ly_1} \beta_{1,N,i} Y_{N,t-i} + \sum_{i=1}^{lx_1} \delta_{1,N,i} X_{N,t-i} + \varepsilon_{1,N,t} \\
 X_{1,t} &= a_{2,1} + \sum_{i=1}^{ly_2} \beta_{2,1,i} Y_{1,t-i} + \sum_{i=1}^{lx_2} \delta_{2,1,i} X_{1,t-i} + \varepsilon_{2,1,t} \\
 X_{2,t} &= a_{2,2} + \sum_{i=1}^{ly_2} \beta_{2,2,i} Y_{2,t-i} + \sum_{i=1}^{lx_2} \delta_{2,2,i} X_{2,t-i} + \varepsilon_{2,2,t} \\
 &\vdots \\
 X_{N,t} &= a_{2,N} + \sum_{i=1}^{ly_2} \beta_{2,N,i} Y_{N,t-i} + \sum_{i=1}^{lx_2} \delta_{2,N,i} X_{N,t-i} + \varepsilon_{2,N,t}
 \end{aligned} \tag{28}$$

Denklemindeki  $l$  Akaike ve Schwarz bilgi kriterleri yardımıyla belirlenen uygun gecikme uzunluğunu ve  $N$  yatay kesit birim sayısını ( $j=1, \dots, N$ )  $j$ ,  $t$  ise zaman boyutunu ( $t = 1, \dots, T$ ) ifade etmektedir (Konya, 2006: 982-983). Konya testi için Wald test istatistiği hesaplanmaktadır. Bu sistemde  $\delta_{1,j,i}$  değişkeni tüm birimler için sıfıra eşit değil iken  $\beta_{2,j,i}$  değişkeni tüm birimler için sıfıra eşit ise  $X$ 'ten  $Y$ 'ye doğru tek yönlü bir Granger nedensellik söz konusudur.  $\delta_{1,j,i}$  ve  $\beta_{2,j,i}$  değişkenlerinin her ikisi de sıfıra eşit değil ise  $X$  ile  $Y$  arasında çift yönlü bir nedensellik söz konusu iken  $\delta_{1,j,i}$ ,  $\beta_{2,j,i}$  değişkenlerinin her ikisi de sıfıra eşit ise  $X$  ile  $Y$  arasında bir nedensellik ilişkisi söz konusu değildir (Aydın, 2018: 1-2).

#### 4.2. Ekonometrik Tahminler

Ekonometrik tahminlerde kullanılacak olan değişkenler, çeşitli açıklayıcı bilgilerle Tablo 4.1.'de sunulmaktadır.

Tablo 4.1. Değişkenlerin Açıklanması

Simge	Açıklama	Dönem	Kaynak
LGDP	Logaritma	1985-2017	Dünya Bankası
	Kişi Başına GSYİH	Yıllık	WDI
LFDI	Logaritma	1985-2017	Dünya Bankası
	Doğrudan Yabancı Sermaye Girişi / GSYİH	Yıllık	WDI
LIN	Logaritma	1985-2017	Dünya Bankası
	Sabit Sermaye Yatırımları / GSYİH	Yıllık	WDI

Tablo 4.1.'de açıklamaları verilen değişkenler kullanılarak oluşturulan ekonometrik model ise Denklem 29.'da verilmektedir:

$$LGDP_{it} = \alpha_i + \beta_{1i} LFDI_{it} + \beta_{2i} LIN_{it} + \varepsilon_{it} \tag{29}$$

( $i= 1 \dots, 20$ ) ve ( $t= 1985 \dots, 2017$ )

### 4.3. Homojenite Testi

Ekonometrik modelin homojenlik testleri, Tablo 4.2.'de sunulmaktadır.

Tablo 4.2. Homojenite Test Sonuçları

Testler	$\beta_1$		$\beta_2$	
	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Delta Tilde	14.010***	0.000	18.402***	0.000
Delta Tilde <sub>adj</sub>	14.694***	0.000	19.300***	0.000

Not: “\*\*\*” %1, “\*\*” %5 ve “\*” %10 seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Delta testlerinde modelin homojen olduğu üzerine kurulu  $H_0$  hipotezi %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde reddedilmektedir. Bu durum, seçilen ülke grubunda doğrudan yabancı yatırımlarda ve sabit sermaye yatırımlarında meydana gelen bir değişikliğin, ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde farklı etkiler doğurduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla elde edilen bulgular, seçilen ülke grubunun heterojen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

### 4.4. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Seriler arasında yatay kesit bağımlılığın bulunması durumunda, bu durumun göz önünde bulundurulması elde edilen analiz sonuçlarını önemli ölçüde etkilemektedir (Breusch ve Pagan, 1980). Ampirik bulgulara göre sıfır hipotezinin ( $H_0$ : “Kesitler arası bağımlılık yoktur”) reddedilememesi, ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığının olmadığını yani bir ülkede ortaya çıkan makroekonomik bir şokun diğer ülkeleri etkilemediğini göstermektedir. Bu durumda modele birinci nesil panel birim kök testleri uygulamak gerekmektedir. Ancak, sıfır hipotezi reddedilir ve kesitler arası bağımlılığının olduğu tespit edilirse bu durumda da modele ikinci nesil panel birim kök testlerinin uygulanması gerekmektedir (Baltagi, 2008:284). Bu anlamda, yatay kesit bağımlılığı testleri, serilerin birim kök içerip içermediğini, birinci nesil mi yoksa ikinci nesil testlerle mi sınımanın doğru olacağına karar vermeye olanak sağlamaktadır.

Değişkenlerde kesitlerarası bağımlılığı test etmek için Breusch ve Pagan (1980) LM testi, Pesaran (2004) tarafından geliştirilen CD ve CDLM testleri ile Pesaran vd. (2008) tarafından geliştirilen LM<sub>adj</sub> testi kullanılmıştır.

Tablo 4.3. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Testler	İstistik Değeri	Olasılık Değeri
CD <sub>lm1</sub> (BP,1980)	1330.346***	0.000
CD <sub>lm2</sub> (Pesaran, 2004)	58.499***	0.000
CD <sub>lm3</sub> (Pesaran, 2004)	32.345***	0.000
LM <sub>adj</sub> (PUY, 2008)	57.458***	0.000

Not: “\*\*\*” %1, “\*\*” %5 ve “\*” %10 seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 4.3.'de yer alan yatay kesit bağımlılığı test sonuçlarına göre %1 anlamlılık düzeyinde kesitler arası bağımlılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuca göre, bir ülkede ortaya çıkan bir değişiklik (şok) diğer ülkeleri de etkilemektedir.

Kesitler arası bağımlılığı dikkate almamak, makro ekonomik şokların paneli oluşturan tüm ülkeleri etkilemediğini varsaymaktır. Ancak bu karşılaşılan bir durum değildir. Bu sebeple, bulguların etkinliği için kesitler arası bağımlılığı dikkate alan

ikinci nesil panel birim kök testlerinin uygulanması gerekmektedir (Nazlıoğlu, 2010: 142).

#### 4.5. Panel Birim Kök Testleri

Yapısal kırılmalı birim kök testlerinin güvenilirliği için en önemli husus kırılma tarihlerinin, sayılarının ve formlarının isabetli bir şekilde önceden tespit edilebilmiş olmasıdır. Burada meydana gelebilecek güçlükler Fourier birim kök testleri ile aşılmaya çalışılmaktadır. Zira bu tip testler sadece sert kırılmalara değil kademeli (gradual) kırılmalara (yumuşak geçişlere) da izin vermektedir ve testin modellenmesi aşamasında kırılma formunun ve tarihlerinin önceden biliniyor olmasına gerek yoktur. Analiz sonuçları, ikinci nesil panel birim kök testlerini uygulamaya olanak sağlamaktadır. Bu çalışmada uygulanan nihai test yöntemi de Nazlıoğlu ve Karul (2017) tarafından ileri sürülen, kademeli geçiş ve kesitlerarası bağımlığa izin veren İkinci Nesil Panel Fourier LM tipi panel birim kök testidir (Fourier Panel LM). Söz konusu testin boş hipotezi “birim kök vardır” varsayımı üzerine kuruludur. Tablo 4.4.’de LGDP değişkeninin Fourier LM birim kök testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.4. LGDP Değişkeni Fourier LM Birim Kök Testi Sonuçları

Ülkeler	k=1	k=2	k=3
<i>Cezayir</i>	-0.492	0.001	1.625
<i>Belize</i>	-1.074	-2.917	-1.828
<i>Botsvana</i>	-1.061	-2.489	-2.962
<i>Brezilya</i>	-0.960	-1.360	-0.637
<i>Çin</i>	0.883	1.584	0.588
<i>Kolombiya</i>	-0.073	0.042	-0.727
<i>Kosta Rika</i>	-0.859	-0.158	-1.182
<i>Dominik Cumhuriyeti</i>	-0.773	-1.541	-1.746
<i>Ekvador</i>	-0.044	0.685	0.057
<i>Guyana</i>	-0.314	0.050	-0.221
<i>Jamaika</i>	-1.951	-3.191	-2.553
<i>Ürdün</i>	-1.882	-0.739	-0.546
<i>Malezya</i>	0.487	0.402	-0.252
<i>Mauritius</i>	-2.741	-3.178	-2.379
<i>Meksika</i>	-0.569	-1.128	-1.013
<i>Paraguay</i>	-1.043	-0.934	-0.021
<i>Peru</i>	-0.387	-0.385	-0.736
<i>Güney Afrika</i>	-1.314	-0.343	-1.366
<i>Tayland</i>	-0.807	-0.196	-1.490
<i>Türkiye</i>	-1.265	-1.175	-0.641
<b>Panel Sonuçları</b>			
$Z_{LM}$ (İstatistik Değeri)	15.564	8.430	7.980
<i>Olasılık Değeri</i>	1.000	1.000	1.000

Tablo 4.4.’te verilen istatistikler,  $H_0$  boş hipotezinin %90, %95 ve %99 güven aralığında reddedilemez sonucunu göstermektedir. Dolayısıyla LGDP değişkeni seviyede birim kök içermektedir.

Tablo 4.5.’de ise LFDI değişkeninin Fourier LM birim kök testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.5. LFDI Değişkeni Fourier LM Birim Kök Testi

Ülkeler	$k=1$	$k=2$	$k=3$
Cezayir	-1.731	-0.438	-0.276
Belize	-3.621	-0.772	-0.886
Botsvana	-1.315	-0.259	0.011
Brezilya	0.373	-0.135	0.440
Çin	0.319	1.132	1.704
Kolombiya	-3.169	-0.924	-0.732
Kosta Rika	-4.377	-1.230	-1.414
Dominik Cumhuriyeti	-1.822	-2.001	-3.126
Ekvador	-2.255	-3.654	-4.579
Guyana	-1.394	-2.062	-2.188
Jamaika	-0.871	-2.251	-2.213
Ürdün	-4.796	-1.581	-1.431
Malezya	-4.480	-3.199	-3.381
Mauritius	-3.464	-1.185	-1.567
Meksika	-1.876	-4.101	-2.329
Paraguay	-1.876	-1.422	-1.308
Peru	-0.047	0.476	0.951
Güney Afrika	-0.940	-0.454	-0.233
Tayland	-3.752	-4.398	-2.211
Türkiye	-3.458	-0.957	-1.437
<b>Panel Sonuçları</b>			
$Z_{LM}$ (İstatistik Değeri)	5.266	4.594	5.193
Olasılık Değeri	1.000	1.000	1.000

Tablo 4.5'te sunulan istatistikler,  $H_0$  boş hipotezinin %90, %95 ve %99 güven aralığında reddedilemez olduğu sonucunu vermektedir. Dolayısıyla LFDI değişkeni de LGDP değişkeninde olduğu gibi, seviyede birim kök içermektedir.

Tablo 4.6.'da ise üçüncü değişken olan LIN değişkeninin Fourier LM birim kök testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.6. LIN Değişkeni Fourier LM Birim Kök Testi

Ülkeler	$k=1$	$k=2$	$k=3$
Cezayir	-1.763	-1.393	-0.976
Belize	-2.191	-1.694	-2.084
Botsvana	-3.282	-2.744	-4.523
Brezilya	-3.127	-3.260	-3.993
Çin	-2.316	-2.612	-2.186
Kolombiya	-3.241	-2.779	-3.502
Kosta Rika	-1.078	-2.145	-1.261
Dominik Cumhuriyeti	-2.327	-1.575	-3.541
Ekvador	-1.424	-1.873	-1.697
Guyana	-3.158	-2.968	-3.398
Jamaika	-3.876	-1.632	-2.135
Ürdün	-2.967	-2.471	-2.126
Malezya	-0.673	-2.338	-0.431
Mauritius	-1.284	-1.683	-2.505
Meksika	-3.369	-4.316	-3.422
Paraguay	-2.766	-1.615	-1.938
Peru	-1.321	-2.175	-0.121
Güney Afrika	-0.729	-1.091	-1.854
Tayland	-1.703	-1.972	-2.546
Türkiye	-1.217	-2.288	-0.462
<b>Panel Sonuçları</b>			
$Z_{LM}$ (İstatistik Değeri)	5.536	-0.096	-1.113
Olasılık Değeri	1.000	0.462	0.133

Tablo 4.6.'dan elde edilen olasılık istatistikleri, boş hipotezin kabul edilerek LIN değişkeninin de seviyede birim kök içerdiğini göstermektedir. Dolayısıyla Fourier LM Birim Kök Testi Sonuçları, analizlerde kullanılacak olan değişkenlerin hepsinin seviyelerinde birim kök içerdiklerini ortaya koymaktadır.

#### 4.6. Panel Eş Bütünleşme Testleri

Analizde, paneldeki serilerin düzeyde birim kök içerdiği göz önüne alınarak, Westerlund ve Edgerton (2008)'un yapısal kırılmalı eşbütünleşme testi uygulanmaktadır. Bu test, Lagrange Multiplier (LM) temelli, (Schmidt ve Phillips (1992), Ahn (1993) ve Amsler ve Lee (1995)) birim kök testlerinden geliştirilmiş ve değişen varyans, serisel korelasyona da izin vermektedir. Öte yandan Westerlund ve Edgerton (2008) tarafından geliştirilen bu test sabit terimde ve eğimde (trend) her bir ülke için farklı tarihlerdeki kırılmalara da olanak sağlamaktadır. Tablo 4.7.'de seçilmiş ülkeler üzerine uygulanan yatay kesit bağımlılığını ve yapısal kırılmaları göz önünde bulunduran yapısal kırılmalı eş bütünleşme test sonuçlarına yer verilmektedir.

Elde edilen  $Z_t(N)$  istatistik sonuçlarına göre eş bütünleşmenin olmadığı üzerine kurulu sıfır hipotezi reddedilememektedir. Benzer şekilde  $Z_\phi(N)$  istatistik sonuçlarına göre eş bütünleşmenin olmadığı üzerine kurulu sıfır hipotezi reddedilememektedir. Dolayısıyla her iki istatistik değerine göre değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olmadığı bulgusu elde edilmiştir. Başka bir ifadeyle değişkenler eşbütünleşik değildir ve birlikte hareket etmemektedirler.

Tablo 4.7. Yapısal Kırılmalı Eş Bütünleşme Testi (Westerlund & Edgerton, 2008)

<i>Model</i>	$Z_t(N)$		$Z_\phi(N)$	
	<i>İst. Değeri</i>	<i>Olasılık Değeri</i>	<i>İst. Değeri</i>	<i>Olasılık Değeri</i>
Kırılmasız	-0.113	0.454	0.207	0.582
Sabitte Kırılma	0.225	0.589	1.220	0.888
Rejim Kırılması	0.280	0.610	1.521	0.936

#### 4.7. Panel Nedensellik Testleri

Panel nedensellik testleri olarak Konya (2006) nedensellik testlerinden yararlanılmaktadır. Elde edilen istatistikler Tablo 4.9.'da sunulmaktadır. Elde edilen bulgulara göre seçilmiş ülke gruplarında LGDP'den LFDI'ye ve LFDI'den LGDP'ye nedensellik ilişkisi tespit edilmemiştir. Ancak sonuçlar ülke bazında incelendiğinde Cezayir, Çin, Kosta Rika, Guyana, Peru ve Türkiye'de doğrudan yabancı yatırımlardan ekonomik büyümeye doğru nedensellik ilişkisi olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Tablo 4.9. Panel Granger Nedensellik Test Sonuçları - Konya (2006)

<i>Ülke Sonuçları</i>	<i>LFDI→LGDP</i>		<i>LGDP→LFDI</i>	
	<i>Wald İstatistiği</i>	<i>Olasılık Değeri</i>	<i>Wald İstatistiği</i>	<i>Olasılık Değeri</i>
<i>Cezayir</i>	6.840**	0.010	0.140	0.570
<i>Belize</i>	11.487	0.240	0.086	0.920
<i>Botsvana</i>	3.248	0.730	0.029	0.900
<i>Brezilya</i>	0.709	0.620	10.144	0.130
<i>Çin</i>	90.460***	0.000	3.953**	0.020
<i>Kolombiya</i>	0.618	0.770	20.268	0.150
<i>Kosta Rika</i>	8.797*	0.070	0.193	1.000
<i>Dominik Cumhuriyeti</i>	1.659	0.450	9.738	0.310
<i>Ekvador</i>	3.805	0.390	2.284	0.410
<i>Guyana</i>	29.366***	0.000	0.001	0.960
<i>Jamaika</i>	2.165	0.280	5.204	0.750
<i>Ürdün</i>	34.024	0.360	0.675	1.000
<i>Malezya</i>	5.335	0.730	0.278	0.700
<i>Mauritius</i>	10.250	0.580	8.956	0.450
<i>Meksika</i>	0.311	0.760	30.159*	0.080
<i>Paraguay</i>	4.562	0.220	1.306	0.550
<i>Peru</i>	16.814*	0.060	2.785	0.650
<i>Güney Afrika</i>	0.236	0.680	9.112	0.120
<i>Tayland</i>	0.009	0.970	0.145	0.800
<i>Türkiye</i>	50.217***	0.000	10.599	0.740
<b>Panel Fisher</b>	<b>39.316</b>	<b>0.501</b>	<b>36.691</b>	<b>0.620</b>

## 5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu yüksek lisans tezinde Dünya Bankasının sınıflandırılmasına göre kategorize edilen üst-orta gelirli ülkeler içerisinde seçilen gelişmekte olan 20 ülke için, bu ülkelere gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ülkelerin ekonomik büyümelerine olan etkisi araştırılmıştır. Öncelikle, kavramsal tartışmalara yer verildikten sonra, adı geçen ülke grubu içerisinde seçilen 38 ülke için bir makro ekonomik göstergeler seti oluşturularak ülkelerin makroekonomik performansları tartışılmıştır. Daha sonra, kullanılacak ekonometrik yöntemlere ilişkin metodolojik tartışmalara yer verildikten sonra da ampirik tahminler yapılarak sonuçlar rapor edilmiştir. Ampirik sonuçların tablolatırılmamış şekli bu tezin Ek kısmında sunulmaktadır.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının teorik olarak gittiği ülkelerde ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlaması beklenmekle birlikte, literatürden elde edilen sonuçlarda bir bütünlük bulunmamaktadır. Literatürde yer alan ve birbirinden önemli derecede farklılıkları bulunan çalışmalarda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları bazı ülke örneklerinde teorik beklentilerle örtüşür nitelikte, ekonomik büyümeye katkı vermişken, bir kısım ülkelerde ekonomik büyümeyi etkilemediği ortaya konulmaktadır.

DYY'nin nedenleri olarak çok çeşitli etkenler sayılabilmektedir: hammadde kaynaklarına yakınlık, üretim etkinliğinde entegrasyon, şirket sınırları, şirket unvanının korunması, şirketlerin tanınırlığı, iç piyasanın doyum noktasına gelmesi, nakit akışında istikrar sağlayabilme, tarife ve kota kısıtlamaların kaldırılması, yatırımların çeşitliliği, ucuz emek ve doğal kaynak kullanımı bunlardan bazıları olarak sıralanabilmektedir.

Ekonomik büyüme üzerine DYY'nin etkilerini inceleyen çalışmalar arasında tam bir görüş birliği olmamasıyla birlikte baskın görüş; iki değişken arasında birbirine yakın ya da paralel bir ilişkinin olduğu yönündedir. Öte yandan, DYY'nin büyüme üzerine etkilerini ele alan çalışmaların sonuçları, genelde DYY'nin ekonomik büyümeyi artırıcı etkilerinin ortaya çıkabilmesi için gelişmekte olan ülkelerin uygun-destekleyici yatırım ortamını hazırlaması ve minimum bir kalkınma düzeyine erişmiş olması gerekliliğine işaret etmektedir.

Bazı şartlar altında DYY'nin ekonomik büyümeye neden olduğu da ileri sürülen diğer şeyler arasındadır. Buna göre, ülkelerin eğitim düzeyinin yüksek olması durumunda; ülkelerin belirli bir gelişme düzeyine ulaşabildiklerinde, ülkelerin gelişmiş finansal piyasalara sahip olmaları durumunda, demokratikleşme ve hukukun üstünlüğüne bağlılığına inanıldığında, DYY teşvik edilebilmektedir.

Bu çalışmada yeni nesil panel ekonometrik analizlerden yararlanılarak seçilmiş gelişmekte olan ülkelerde doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki, yeni nesil panel ekonometrik testler kullanılarak ve eşbütünleşme ve nedensellik analizleri yardımıyla ortaya konulmuştur. Elde edilen sonuçlar söz konusu ülkelerde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye katkı sağlamadığı şeklindedir. Bu durum, veri ülkelerin birbirinden farklı makroekonomik özelliklere sahip olmalarından, söz konusu ülkelere doğru gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının, iyi bir şekilde planlanamamasından, etkin bir şekilde yönlendirilememesinden ve dahası doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yetersizliğinden de kaynaklanıyor olabilir.

Gelişmekte olan ülkeler daha fazla doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını alabilmeleri için, demokratikleşme ve hukukun üstünlüğüne bağlı olmalı, gelişmiş finansal piyasalara sahip olmalı ve eğitim düzeyi de yüksek olmalıdır. DYY'lerin

ekonomik büyümeyi artırıcı etkilerinin ortaya çıkabilmesi için gelişmekte olan ülkelerin uygun-destekleyici yatırım ortamını hazırlaması ve minimum bir kalkınma düzeyine erişmiş olması gerekmektedir.



## KAYNAKLAR

- ABBES, S.M., MOSTÉFA, B., SEGHIR, G.M. and ZAKARYA, G.Y., (2015). “Causal Interactions between FDI and Economic Growth: Evidence From Dynamic Panel Co- Integration, *Procedia Economics and Finance*”, 23, pp. 276-290, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567115005419>, 12.04.2019.
- AĞIR, H. ve RUTBİL, M., (2019). “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Ekonomik Büyüme İlişkisi” II. KAYES, 11-12 Nisan, Kahramanmaraş
- AĞIR, H. VE ŞAHBAZ, A., (2016). “D-8 Ülkelerinin makroekonomik performansı ve Türkiye’nin Dış Ticareti”, *ICPESS2016*, 7 ss. 1-85, İstanbul, PESA.
- AKYOL, D., (2013). “Doğrudan Yabancı Yatırımların Makroekonomik Etkileri; Türkiye ve Brezilya Karşılaştırması”, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ALAGÖZ, M., ERDOĞAN, S. ve TOPALLI, N., (2008). “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Deneyimi 1992-2007”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7 (1), ss. 79-89.
- ALVARADO R., INIQUEZ M. and PONCE, P., (2017). “Foreign Direct Investment and Economic Growth in Latin America”, *Economic Analysis and Policy* 56, pp. 176–187.
- ARMAĞAN, G. (2014)., *Kalkınma Ekonomisi*, Ekin Yayıncılık, Bursa, 289s.
- AYDEMİR, C., ARSLAN, İ. ve UNCU, F., (2012). “Doğrudan Yabancı Yatırımların Dünyadaki ve Türkiye’deki Gelişimi”, *Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, ss. 69-104.
- AYDIN, M., (2018). “Enerji Tüketimi ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Düşük ve Orta Gelirli Ülkeler Örneği” *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36 (1), ss. 1-15.
- AYDIN, R., (2015). “Doğrudan Yabancı Yatırımlar ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon*.
- BAL, H. ve GÖZ, D., (2010). “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Türkiye”, *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), ss. 450-467.
- BALTAGI, B. (2008). *Econometric Analysis of Panel Data* (4. Baskı). Great Britain: John Wiley Publication.
- BAYRAKTAR, F., (2003). “Dünyada ve Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları”, *Türkiye Kalkınma Bankası A.S. Genel Araştırmalar*, ss. 1-82.
- BOQUIONG L. and BENJAMIN, I.N., (2018). “Causal Relationship Between Energy Consumption Foreign Direct Investment and Economic Growth for MINT Evidence From Panel Dynamic Ordinary Least Square Models”, *Journal of Cleaner Production*, 197 (1), pp. 708-720. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S095965261831802X>, 14.04.2019.
- BOQUIONG L. and BENJAMIN, I.N., (2018). “Causal Relationship Between Energy Consumption Foreign Direct Investment and Economic Growth for MINT Evidence From Panel Dynamic Ordinary Least Square Models”, *Journal of Cleaner Production*, 197 (1), pp. 708-720. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S095965261831802X>, 14.04.2019.

- BORENSZTEIN, E., DE GREGORIO, J. and LEE, J. (1998). "How Does Foreign Direct Investment Effect Economic Growth". Journal of Internatioanal Economics , 45, pp. 115-135.
- BOSTAN, A., ÜRÜT KELLEÇİ, S. ve YILMAZ, A., (2016). "Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Avrasya Ekonomileri Örneği", MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(5), ss. 23-36.
- BREITUNG, J., (2000). "The Local Power Of Some Unit Root Test For Panel Data", NonstationaryPanels, Panel Cointegration and Dynnamic Panels, Advances in Econometrics, 15, pp. 161-177.
- BREUSCH, T.S. and PAGAN, A.R. (1980). The Lagrange Multiplier Test and its Applications to Model Specification in Econometrics. The Review of Economic Studies, 47 (1), 239-253.
- CHOI, I., (2001). "Unit Root Tests for Panel Data", Journal of International Money and Finance, (20), pp. 249-272.
- ÇAKMAK, G., (2017). "Türkiye'de Yerli ve Doğrudan Yabancı Yatırımların Güvenlik Harcamaları İle Kıyaslanması", Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- DERELİ, D.D., (2018). "Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ile Ekonomik Büyüme İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Türkiye (1995- 2017)", Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 19 (2), ss. 145-156.
- EĞİLMEZ, M., (2014). "Türkiye Ekonomisi Göstergeleri ve İdeal Ölçüler" <http://www.mahfiegilmez.com/2014/12/turkiye-ekonomisi-gostergeleri-ve-ideal.html>, 04.04.2019
- EĞİLMEZ, M., (2018). "Dış Borç Dış Yükümlülük Farkı", <http://www.mahfiegilmez.com/2018/07/ds-borc-ds-yukumluluk-fark.html>, 10.05.2019
- EĞİLMEZ, M., (2016). "Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Türkiye", <http://www.mahfiegilmez.com/2016/08/dogrudan-yabanc-sermaye-yatrimlar-ve.html>, 02.04.2019
- EĞİLMEZ, M., (2013). "İşsizlik Histerisi", <http://www.mahfiegilmez.com/2013/12/issizlik-histeresisi.html>, 04.03.2019
- ERÇAKAR, M.E. ve YILGÖR, M., (2010). "Gelişmekte Olan Ülkelerde DYY GSYİH İlişkisi: Panel Birim Kök ve Eş Bütünleşme Sınamaları" Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, Cilt: 47 Sayı: 549, ss. 31
- EROL, E. ve ÇINAR, S., (2013). "Doğrudan Yabancı Yatırımların Analizi ve Gelir İlişkisi: Gelişmekte Olan Ülkeler Örneği", AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13 (1), ss. 17-36.
- FADHIL, M.A. and ALMSAFIR, M.K., (2015). "The Role of FDI Inflows in Economic Growth in Malaysia (Time Series 1975-2010)", Procedia Economics and Finance 23, pp. 1558 – 1566.
- GERNİ, C., SARI, S., EMSEN, Ö.S., ve KABADAYI, B., (2014). "Geçiş Ekonomilerine Yönelik Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları: İhracata Yönelik mi Yoksa İthalata Yönelik mi?", International Conference on Eurasian Economies, ss. 1-10, <https://www.avekon.org/papers/968.pdf>, 10.04.2019
- GERNİ, C., SARI, S., EMSEN, Ö.S., ve KABADAYI, B., (2014). "Geçiş Ekonomilerine Yönelik Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları: İhracata Yönelik mi Yoksa İthalata Yönelik mi?", International Conference on Eurasian Economies, ss. 1-10, <https://www.avekon.org/papers/968.pdf>, 10.04.2019

- http- 1. ([https://www.ilo.org/ilostat/faces/ilostathome/metadata?\\_adf.ctrl-state=evxc3u49o\\_4&\\_afLoop=1125421839406077#!](https://www.ilo.org/ilostat/faces/ilostathome/metadata?_adf.ctrl-state=evxc3u49o_4&_afLoop=1125421839406077#!)). 04.04.2019
- http- 2. (<https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>, Mart 2019). 03.03.2019
- http-3. ([http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/Hia\\_2006/turkce/metaveri/tanim/index.html](http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/Hia_2006/turkce/metaveri/tanim/index.html)). 03.03.2019
- KARAGÖL, E.VE ÖZCAN, B., (2014). “Sürdürülebilir Büyüme İçin Tasarruf”, Analiz Dergisi,1(2), ss. 1-28.
- KESHMEER, M., (2018). “Import, Remittances Direct Foreign Investment and Economic Growth in Republic of the Fiji Island: An Emprical Analysis Using ARDL Approach”, *Kasetsart Journal of Social Sciences*, **39 (3)**, September–December, pp. 439-447, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2452315117300218>, 14.04.2019.
- KILIÇ, N.Ö., and GÜLLÜ, İ., (2018). “Relation of Foreign Direct Investment and Economic Growth-Panel Data Analysis on APEC Countries”, *Press Academia* 5 (3), pp. 261-267. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/544628>, 14.04.2019.
- KÓNYA, L., (2006). “Exports and growth: Granger causality analysis on OECD countries with a panel data approach”, *Economic Modelling*, 23 (6), pp. 978-992.
- KORUCUOĞLU, S., (2006). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Vergi Teşvikleri”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- KOYUNCU, F.T., (2017). Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Ekonomik Büyüme ve İstihdam Arasındaki İlişki: Türkiye Uygulaması (1990-2015)” *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 7 (2), ss. 62-69.
- KÜÇÜKALİ, A. ve LOKMACI, L., (2010). “Türkiye’de gizli İşsizlik ve eksik istihdam edilenler aracılığı ile verilen istihdam hizmetleri: İş ve meslek danışmanları ;Erzurum Örneği” *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1),ss187-214.
- LAMSIRARAJ, S., (2016). “The Foreign Direct Investment- Economic Growth Nexus” *International Review of Economics and Finance*, 42, pp.116-133.
- LIU, H., (2015). “Biofuel's Sustainable Development under the Trilemma of Energy, Environment and Economy”, *Problemy Ekorożwoju – Problems Of Sustainable Development*, 10 (1), pp. 55-59.
- MADDALA, G. S., ve WU, S., (1999). “A Comparative Study of Unit Root Tests with Panel Data and A New Simple Test,” *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61, pp. 631-652.
- MOHAMMED E.H. and HAQUE, M., (2016). “Foreign Direct Investment Trade and Economic Growth: An Emprical Analysis of Bangladesh”, *Economies*, 4 (7), pp. 2-14, [https://www.researchgate.net/publication/301332654\\_Foreign\\_Direct\\_Investment\\_Trade\\_and\\_Economic\\_Growth\\_An\\_Empirical\\_Analysis\\_of\\_Bangladesh](https://www.researchgate.net/publication/301332654_Foreign_Direct_Investment_Trade_and_Economic_Growth_An_Empirical_Analysis_of_Bangladesh), 12.04.2019.
- MUCUK, M. ve DEMİRSEL, M.T., (2009). “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Ekonomik Performans”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21, ss. 365-373.
- NAZLIOĞLU,Ş. and KARUL, C., (2017). “Panel LM Unit Root Test with Gradual Structural Shifts”, *International Panel Data Conference, (IPDC-2017)*, July 7-8, Thessaloniki-Grece.

- NUR, H.B. ve İLBER, İ., (2017). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımları Belirleyen Temel Unsurlar” Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2017 Cilt:32, Sayı:2, Yıl:2017, ss. 15-45
- OKUYAN, H. A. ve ERBAYKAL, E., (2007). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Ekonomik Büyüme İlişkisi”, Ekonomik Yaklaşım, Cilt : 19, Sayı : 67, ss. 47-58
- OLCAR, A., (2013). “Türkiye’nin Dış Ticaret Sorunu ve Kriz Etkileri”, Yüksek Lisans, Hitit Üniversitesi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- ÖNCÜ, E. ve ÇELİK, Ş., (2018). “Doğrudan Yabancı Yatırım ve Ekonomik Büyüme İlişkisi : BRİCT Ülkeleri Panel Nedensellik Analizi”, UİİD-IJEAS, 2018 (17. UİK Özel Sayısı):403-414 ISSN 1307-9832, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/506558>, ss. 403-414.
- ÖRNEK, İ. (2008). “Yabancı Sermaye Akımlarının Yurtiçi Tasarruf ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, ss. 199-217.
- ÖZ, D., (2018). “Kurumsal Faktörlerin Doğrudan Yabancı Yatırım Girişlerine Etkisi”, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi, Zonguldak.
- ÖZDEMİR, B., (2011). “Türkiye’de Faaliyet Gösteren Doğu Kökenli Yabancı Firmalar Üzerine Bir Araştırma”, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- ÖZKAN, B., (2005). “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Belirleyen Faktörler: İşletme ve İşveren Profili Açısından Gaziantep İli Örneği”, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Kütahya.
- PESARAN, H., M. ve YAMAGATA, T., (2008). “Testing Slope Homogeneity in Large Panels”, Journal of Econometrics, Sayı:142, pp. 50–93.
- PESARAN, M. H., (2006). “Estimation and Inference in Large Heterogeneous Panels with a Multifactor Error Structure”, Econometrica, 74 (4), pp. 967–1012.
- PESARAN, M.H. (2004). General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels. (No. 1240), Institute for the Study of Labor (IZA).
- PESARAN, M.H., ULLAH, A. ve YAMAGATA, T. (2008). “A Bias-adjusted LM Test of Error Cross-section Independence”, Econometrics Journal. 11, ss.105– 127.
- SABIR, H., (2001). “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Geliştirmekte olan Ülkelere Yönlendirici Politikalar”, Hazine Müsteşarlığı Dergisi, 26, ss. 20- 28.
- SEYİDOĞLU, H. (2017). “Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama”, Güzel Can Yayınları, İstanbul.
- SUNDE, T., (2016). “Foreign Direct Investment and Economic Growth ARDLand Causality Analysis for South Africa”, Nomibia Universty of science and Tecnology, [https://mpra.ub.uni-muenchen.de/72382/1/MPRA\\_paper\\_72382.pdf](https://mpra.ub.uni-muenchen.de/72382/1/MPRA_paper_72382.pdf), 16.04.2019.
- ŞENTÜRK, M. ve AKBAŞ, Y.E., (2014). “İşsizlik- Enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki karşılıklı ilişkilerin değerlendirilmesi: Türkiye Örneği”, Journal of Yaşar University, 9 (34), ss. 5820-5832.
- TABAN, S., (2014). İktisadi Büyüme, Kavram ve Modeller, Üçüncü Basım, Nobel Yayınevi, Ankara.
- TANDIRCIOĞLU, H. ve ÖZEN, A., (2003). “Geçiş Ekonomilerinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (4), ss. 105-129.

- TURAN, Z. ve BARAK, D., (2016). “Türkiye’de Cari İşlemler Açığının Sürdürülebilirliği”, İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 4(2), ss. 70-85.
- TÜRKMEN, S., (2019). “Enerjide Çevresel Sürdürülebilirlik: Yükselen ve Gelişmiş Ekonomiler Karşılaştırması” Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kahramanmaraş.
- WDI (World Development Indicators) (2019). <https://databank.worldbank.org/data/source/world-development-indicators> 10.04.2019
- WESTERLUND, J. and EDGERTON, D.L. (2008). A simple test for cointegration in dependent panels with structural breaks. Oxford Bulletin of Economics and Statistics 70(5), pp. 665– 704.
- YILDIRIM, M.T. ve ERUL, E.E. (2013). “İşletmelerin İhracat Performanslarının Değerlendirilmesi: Aksaray, Konya ve Karamanda bir araştırma “Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), ss. 376-386.
- YILDIRIM, S. ve AĞIR, H., (2019). Cari İşlemler Açıkları İstatistikleri: Ülkeler Arası Bir Karşılaştırma, II. KAYES Sempozyumu, 11-12 Nisan, Kahramanmaraş
- YILMAZ, M., (2008). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımlar-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analizi” T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilimdalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ZELLNER, A. (1962). “An Efficient Method of Estimating Seemingly Unrelated Regressions and Tests for Aggregation Bias”, Journal of the American Statistical Association, 57(298), 348 – 368.
- ZERENLER, M. (2004). “Devletlerin Dış Borçlanmasının Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri”, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırma Dergisi, 11(1), ss. 187-214.

## ÖZ GEÇMİŞ

### Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı : Merve RUTBİL  
Doğum Yeri ve Tarihi : Malatya- 04.09.1994

### Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Gebze Teknik Üniversitesi İşletme Fak.  
İngilizce İşletme  
Yüksek Lisans Öğrenimi : Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE  
İktisat  
Doktora Öğrenimi :  
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce  
Bilimsel Faaliyetleri :

### İş Deneyimi

Stajlar : Real Global Lojistik, Muhasebe Asistanı,  
Malatya  
Projeler :  
Çalıştığı Kurumlar :

### İletişim

E-Posta Adresi : [merverutbil@gmail.com](mailto:merverutbil@gmail.com)  
Tel. : 05442840244  
Tarih : 05/07/2019

## EKLER

### LFDI KATSAYI HOMOJENİTE TESTİ

N= 20 , Average of Ti= 33.00

Min(Ti): 33.00 , Max(Ti): 33.00

VALUES OF TEST STATISTICS

Delta\_tilde: 14.010 prob= 0.000

Delta\_tilde\_adj: 14.694 prob= 0.000

b2\_wfe (k2):0.1754830000

Ho: Katsayı homojendir. **LFDI bağımsız değişkeninin katsayısı heterojendir.**

### LIN KATSAYI HOMOJENİTE TESTİ

N= 20 , Average of Ti= 33.00

Min(Ti): 33.00 , Max(Ti): 33.00

VALUES OF TEST STATISTICS

Delta\_tilde: 18.402 prob= 0.000

Delta\_tilde\_adj: 19.300 prob= 0.000

b2\_wfe (k2):0.586249

Ho: Katsayı homojendir. **LIN bağımsız değişkeninin katsayısı heterojendir.**

### YATAY KESİT BAĞIMLILIĞI

CD Tests Stat prob

LM (Breusch & Pagan 1980) 1330.346 0.000

CDlm (Pesaran 2004) 58.499 0.000

CD (Pesaran 2004) 32.345 0.000

LMadj 57.458 0.000

Ho: Kesitler arası bağımlılık yoktur. **Kesitler arası bağımlılık vardır.**

Yatay Kesit bağımlılığı olduğundan 2. Nesil birim kök, eşbütünleşme ve tahminci testleri uygulanmalıdır.

### BİRİM KÖK TESTİ (Yapısal kırılmaları dikkate alan fourier birim kök testi)

LGDP değişkeni için;

Fourier 1.0000	Fourier 2.0000	Fourier 3.0000
tau LM	tau LM	tau LM
-0.4928	0.0006	1.6251
-1.0740	-2.9175	-1.8285
-1.0613	-2.4893	-2.9621
-0.9601	-1.3608	-0.6370
0.8830	1.5843	0.5882
-0.0733	0.0425	-0.7274
-0.8590	-0.1589	-1.1823
-0.7730	-1.5412	-1.7464
-0.0445	0.6850	0.0574
-0.3149	0.0502	-0.2210
-1.9518	-3.1917	-2.5539
-1.8823	-0.7396	-0.5460
0.4879	0.4024	-0.2527
-2.7410	-3.1789	-2.3798
-0.5691	-1.1283	-1.0138
-1.0438	-0.9344	-0.0218
-0.3876	-0.3855	-0.7363
-1.3148	-0.3430	-1.3663
-0.8073	-0.1960	-1.4905
-1.2657	-1.1751	-0.6413
PLM -0.8123	PLM -0.8488	PLM -0.9018
ZLM 15.5643	ZLM 8.4307	ZLM 7.9805
p-value 1.0000	p-value 1.0000	p-value 1.0000

Ho: birim kök yoktur. **LGDP değişkeni seviyede birim kök içerir.**

### LFDI değişkeni için;

Fourier 1.0000	Fourier 2.0000	Fourier 3.0000
tau LM	tau LM	tau LM
-1.7318	-0.4384	-0.2764
-3.6214	-0.7720	-0.8863

-1.3151	-0.2591	0.0107
0.3737	-0.1352	0.4405
0.3196	1.1328	1.7046
-3.1696	-0.9245	-0.7326
-4.3776	-1.2300	-1.4147
-1.8227	-2.0013	-3.1268
-2.2552	-3.6546	-4.5797
-1.3945	-2.0628	-2.1883
-0.8717	-2.2516	-2.2138
-4.7969	-1.5816	-1.4312
-4.4802	-3.1992	-3.3810
-3.4644	-1.1859	-1.5668
-1.8762	-4.1007	-2.3298
-1.8765	-1.4222	-1.3083
-0.0474	0.4765	0.9508
-0.9405	-0.4539	-0.2336
-3.7527	-4.3985	-2.2116
-3.4585	-0.9575	-1.4372
PLM -2.2280	PLM -1.4710	PLM -1.3106
ZLM 5.2665	ZLM 4.5939	ZLM 5.1929
p-value 1.0000	p-value 1.0000	p-value 1.0000

Ho: birim kök yoktur. **LFDI değişkeni seviyede birim kök içerir.**

**LIN değişkeni için;**

Fourier 1.0000	Fourier 2.0000	Fourier 3.0000
tau LM	tau LM	tau LM
-1.7634	-1.3934	-0.9758
-2.1908	-1.6942	-2.0847
-3.2826	-2.7447	-4.5235
-3.1274	-3.2600	-3.9932
-2.3165	-2.6128	-2.1862
-3.2410	-2.7793	-3.5020
-1.0787	-2.1457	-1.2610
-2.3271	-1.5754	-3.5409
-1.4244	-1.8733	-1.6976
-3.1583	-2.9686	-3.3982
-3.8761	-1.6322	-2.1349
-2.9671	-2.4713	-2.1264
-0.6733	-2.3385	-0.4313
-1.2841	-1.6831	-2.5057
-3.3693	-4.3164	-3.4222
-2.7665	-1.6158	-1.9382
-1.3209	-2.1751	-0.1208
-0.7292	-1.0914	-1.8541
-1.7037	-1.9725	-2.5464
-1.2177	-2.2882	-0.4626
PLM -2.1909	PLM -2.2316	PLM -2.2353
ZLM 5.5361	ZLM -0.0961	ZLM -1.1136
p-value 1.0000	p-value 0.4617	p-value 0.1327

Ho: birim kök yoktur. **LIN değişkeni seviyede birim kök içerir.**

**EŞ BÜTÜNLEŞME TESTİ (Yapısal kırılmaları ve yatay kesit bağımlılığını dikkate alan Westerlund & Edgerton (2008) Regime Shifts Eş bütünleşme Testi)**

**Kırılmasız**

tau\_n = -0.11357

p-value = 0.45479

phi\_n = 0.20753

p-value = 0.58220

#Factors = 1.00000

Ho: Eş bütünleşme yoktur. Sıfır hipotezi reddedilemez; **değişkenler arasında eş bütünleşme yoktur.**

**NEDENSELLİK TESTİ (KONYA(2006))**

FDI den GDP ye

i	Wald	Boot-pval	Critical Values		
			1%	5%	10%
1.000	6.840	0.010	5.761	3.991	2.830
2.000	11.487	0.240	30.528	24.360	18.685
3.000	3.248	0.730	101.203	54.909	41.573
4.000	0.709	0.620	20.723	14.770	12.044
5.000	90.460	0.000	44.494	30.267	26.807
6.000	0.618	0.770	53.864	34.105	22.753
7.000	8.797	0.070	13.107	9.243	6.458
8.000	1.659	0.450	15.741	14.048	9.242
9.000	3.805	0.390	21.126	17.155	12.749
10.000	29.366	0.000	13.724	9.921	9.119
11.000	2.165	0.280	12.436	9.111	8.227
12.000	34.024	0.360	101.638	69.618	54.236
13.000	5.335	0.730	112.615	54.145	37.905
14.000	10.250	0.580	122.675	53.970	43.319
15.000	0.311	0.760	72.012	21.751	12.847
16.000	4.562	0.220	22.310	9.662	6.684
17.000	16.814	0.060	28.553	17.070	13.941
18.000	0.236	0.680	12.261	9.209	4.471
19.000	0.009	0.970	32.606	22.491	11.820
20.000	50.217	0.000	36.304	24.647	18.145

Panel Fisher 39.316

p-value 0.501

**FDI den GDP ye nedensellik yoktur. FDI GDP nin nedeni değildir.**

**GDP den FDI ye**

i	Wald	Boot-pval	Critical Values		
			1%	5%	10%
1.000	0.140	0.570	4.780	3.082	2.261
2.000	0.086	0.920	22.594	15.998	9.094
3.000	0.029	0.900	10.803	5.704	3.466
4.000	10.144	0.130	19.629	13.463	10.548
5.000	3.953	0.020	4.335	2.857	2.664
6.000	20.268	0.150	36.520	31.551	22.643
7.000	0.193	1.000	44.504	25.988	22.735
8.000	9.738	0.310	30.747	23.397	21.941
9.000	2.284	0.410	15.962	12.780	7.346
10.000	0.001	0.960	11.843	4.720	3.714
11.000	5.204	0.750	39.480	23.997	18.221
12.000	0.675	1.000	72.394	49.994	40.389
13.000	0.278	0.700	13.010	5.740	3.616
14.000	8.956	0.450	36.026	29.544	20.617
15.000	30.159	0.080	43.250	32.736	28.839
16.000	1.306	0.550	14.594	9.812	7.783
17.000	2.785	0.650	19.532	12.615	9.521
18.000	9.112	0.120	22.097	12.585	9.524
19.000	0.145	0.800	14.716	8.391	4.627
20.000	10.599	0.740	63.187	42.049	34.476

Panel Fisher 36.691

p-value 0.620

**GDPden FDI ye nedensellik yoktur.**

(Konya, L.(2006). Exports and growth: Granger causality analysis on OECD Countries with a panel data approach. Economic Modelling 23: 978-992.)